

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วิจัยฉบับนี้มุ่งเน้นการศึกษาหาแนวทางการใช้ระบบป้ายสัญลักษณ์ ที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะ โดยเน้นที่แนวทางการใช้องค์ประกอบเรขาคณิตบ็อกซ์แบบ เรขาคณิตบนป้ายสัญลักษณ์ที่เหมาะสมในการสื่อประเภทแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่เป็นเกาะเท่านั้น และสามารถแสดงวัฒนธรรมไทยในรูปแบบของรูปธรรม จากการใช้องค์ประกอบเรขาคณิตได้อย่างเหมาะสม ในบทนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอข้อมูลเป็น 7 ส่วน ดังนี้

- ส่วนที่ 1 การแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล
- ส่วนที่ 2 ป้ายสัญลักษณ์ที่ใช้กับการท่องเที่ยวที่ใช้ในปัจจุบันของประเทศไทย
- ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกาะภูเก็ต เกาะสมุย และเกาะช้าง
- ส่วนที่ 4 การออกแบบระบบป้ายสัญลักษณ์
- ส่วนที่ 5 การใช้องค์ประกอบเรขาคณิตบ็อกซ์แบบภาษาภาพในระบบป้ายสัญลักษณ์
- ส่วนที่ 6 ระบบป้ายสัญลักษณ์ของต่างประเทศ
- ส่วนที่ 7 วัฒนธรรมไทยและการสื่อสารความเป็นไทย

ในบทนี้เน้นการนำเสนอเนื้อหาข้อมูลในส่วนที่นำมาใช้ในการวิจัย เพื่อเป็นฐานในการศึกษาหาแนวทางการใช้ระบบป้ายสัญลักษณ์ที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะในประเทศไทย

ส่วนที่ 1 ว่าด้วยการแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล

การแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยว¹

จากผลงานการวิจัยของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ซึ่งได้ทำเสนอต่อการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เมื่อปี พ.ศ.2525 นั้น ได้จำแนกประเภทของแหล่งท่องเที่ยวสำหรับทำการศึกษาไว้ 4 ประเภท คือ

1. ประเภทชายหาด เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะเป็นหาดทราย อาจเป็นหาดทรายบนเกาะ หรือของพื้นแผ่นดินใหญ่ก็ได้
2. ประเภทธรรมชาติ เป็นประเภทถ้ำ น้ำตก เกาะ กระพัง ทะเลสาบ
3. ประเภทประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นแหล่งที่แสดงวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่ การทำมาหากิน ประเพณีประจำถิ่น เพื่อแสดงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น
4. ประเภทเมือง เป็นสถานบันเทิงเชิงพาณิชย์ ย่านการค้าในเมือง ศูนย์การค้าต่างๆ

แสดงให้เห็นว่าแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์และ สภาพทางธรรมชาติของแต่ละจังหวัด ในแต่ละภาคว่าจะมีพื้นที่เป็นป่า เขา ชายหาด หรือเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีโบราณวัตถุที่สำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งจะดึงดูดผู้สนใจไปเที่ยวชมหรือพักผ่อนหย่อนใจได้

ในการแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อการออกแบบทางกราฟิกนั้น จึงได้ยึดถือหลักการแบ่งดังที่กล่าวมาแล้วเช่นเดียวกัน แต่เพื่อให้มีการออกแบบสัญลักษณ์ประจำแหล่งท่องเที่ยวแต่ละประเภทซ้ำซ้อนกัน หรือมีส่วนคล้ายกัน อันจะทำให้เกิดความสับสนในการสื่อความหมายได้ จึงได้รวบรวมประเภทของแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์ต่อเนืองกัน หรือมีลักษณะใกล้เคียงกัน เข้าไว้ในประเภทเดียวกันดังต่อไปนี้

1. **ประเภทธรรมชาติ** เป็นสภาพที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติเองหรือ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างให้เกิดเป็นทรัพยากรธรรมชาติขึ้น

2. **ประเภทประวัติศาสตร์ – ศาสนสถาน** ที่มนุษย์สร้างขึ้นในอดีตและยังมีหลงเหลืออยู่ หรือสร้างขึ้นในปัจจุบันให้เป็นศูนย์กลางทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและศิลปะประจำชาติ ซึ่งอาจจะมียานเทศกาลเป็นประเพณี หรือวัฒนธรรมเกิดตามมาด้วย

¹โสมภณี ภาวรัตน์. คู่มือทำป้ายชี้ทางและป้ายแหล่งท่องเที่ยว. (กรุงเทพฯ: ภาควิชาการออกแบบอุตสาหกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 7

3. **ประเภทกิจกรรมและหรือแหล่งชุมชน** เกิดขึ้นจากการที่มนุษย์มารวมกันอยู่เป็นกลุ่มเป็นเหล่า แล้วยังมีการสมาคมหรือติดต่อกันโดยอาชีพ การงานและการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

ข้อมูลของการแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวในส่วนที่ 1 นั้น จะนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลในส่วนที่ 2 เพื่อทำการแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวบนเกาะได้อย่างเหมาะสมต่อไป

ส่วนที่ 2 ว่าด้วยป้ายสัญลักษณ์ที่ใช้กับการท่องเที่ยวที่ใช้ในปัจจุบัน

ข้อมูลระบบป้ายสัญลักษณ์ของกรมทางหลวงนั้นส่วนใหญ่เป็นข้อมูลของป้ายจราจร ซึ่งเป็นหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงของกรมทางหลวง ในการจัดทำป้ายดังกล่าวสำหรับใช้กับสภาพการจราจรภายในประเทศไทยอยู่แล้ว แต่ในการใช้งานของป้ายจราจรก็จะมีการแบ่งหมวดหมู่ตามหน้าที่การใช้งานกันไป ซึ่งผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยสรุปได้ดังนี้คือ

ป้ายจราจรแบ่งแยกตามหน้าที่ได้ดังนี้คือ²

1. **ป้ายบังคับ** เป็นป้ายซึ่งแสดงกฎจราจรเฉพาะที่นั้น ๆ ใช้เพื่อบังคับและควบคุมการจราจรป้ายบังคับมีผลบังคับตามกฎหมาย
2. **ป้ายเตือน** เป็นป้ายเพื่อใช้เตือนผู้ขับขี่รถยนต์จนถึงลักษณะ สภาพที่อาจเกิดอันตราย หรือมีการบังคับควบคุมการจราจรข้างหน้าซึ่งควรต้องระมัดระวัง
3. **ป้ายแนะนำ** เป็นป้ายที่ใช้เพื่อแนะนำให้ผู้ขับขี่ทาง สามารถเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทางได้ถูกต้อง สะดวกและปลอดภัย อันได้แก่ ป้ายซึ่งแสดงหมายเลขทางหลวง จุดหมายปลายทาง ทิศทาง ระยะทาง สถานที่สำคัญ สถานบริการ และอื่น ๆ

มาตรฐานการออกแบบ

แบบ รูปร่าง สี ขนาด เครื่องหมาย สัญลักษณ์ ตัวเลข ตัวอักษรของป้ายจราจรที่ได้ออกแบบไว้นั้นมีความประสงค์เพื่อให้ผู้ขับขี่รถยนต์บนทางหลวงสามารถอ่านได้ง่าย ให้มีเวลาทำความเข้าใจและเวลาปฏิบัติตามได้เพียงพอ มองเห็นได้ชัดเจน เข้าใจและจำได้ง่าย และนำไปใช้ได้ถูกต้องสม่ำเสมอ เป็นมาตรฐานเดียวกัน

² ประเภทของป้ายจราจร. คู่มือเครื่องหมายควบคุมการจราจร ภาคหนึ่ง ฉบับปี พ.ศ. 2531. (กรุงเทพฯ: กองวิศวกรรมจราจร กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม, 2543), หน้า 3 – 5.

ลักษณะของป้ายจราจร³

ป้ายจราจรทุกป้าย ที่จะติดตั้งบนทางหลวงทุกแห่งจะต้องเป็นป้ายที่มีลักษณะเป็นไปตามมาตรฐานที่เกี่ยวข้องกับรูปร่าง สี ขนาด เครื่องหมาย และสัญลักษณ์ ตัวเลขและตัวอักษรเส้นขอบป้าย ดังต่อไปนี้

1. รูปร่างของป้ายจราจร

-
 รูปแปดเหลี่ยม (Octagon shape) ใช้เฉพาะป้ายหยุด
-
 รูปสามเหลี่ยมด้านเท่า (Equilateral Triangle Shape) มุมชี้ลงใช้เฉพาะป้ายให้ทาง
-
 รูปกลม (Round Shape) ใช้เฉพาะป้ายบังคับ
-
 รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสมุมตั้งขึ้น (Diamond Shape) ใช้เฉพาะป้ายเตือน
-
 รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า (Rectangular Shape) ใช้เฉพาะป้ายแนะนำและป้ายเตือนบางแบบ
-
 รูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส (Square Shape) ใช้เฉพาะป้ายแนะนำและป้ายเตือนความเร็ว
-
 รูปสามเหลี่ยมหน้าจั่ว (Isosceles Triangle Shape) มุมแหลมชี้ไปทางซ้ายใช้เฉพาะป้ายเขตห้ามแซงรูปร่างอื่นซึ่งอาจจะกำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ต่อการจราจรเฉพาะรายโดยได้รับอนุมัติจากอธิบดีกรมทางหลวง
-
 รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า (Rectangular Shape) มีด้านยาวเป็นด้านตั้ง ใช้เฉพาะป้ายแนะนำสถานที่แหล่งท่องเที่ยว

³ เรื่องเดียวกัน : หน้า 4

สีของป้ายจราจร⁴

ป้ายบังคับ โดยทั่วไปใช้สีขาวยเป็นพื้น เส้นขอบป้ายและเส้นขีดกลางใช้สีแดง เครื่องหมายสัญลักษณ์ ตัวเลขและตัวอักษรป้ายใช้สีดำ

ยกเว้น - ป้ายห้ามจอดรถ พื้นป้ายสีน้ำเงิน เส้นขอบป้าย และเส้นขีดกลางใช้สีแดง

- ป้ายหยุด พื้นป้ายสีแดง เส้นขอบป้าย และเส้นตัวอักษรใช้สีขาว
- ป้ายสุดเขตบังคับ พื้นป้ายขาว เส้นขอบป้าย และเส้นขีดกลางสีดำ

ป้ายเตือน โดยทั่วไปใช้สีเหลืองเป็นพื้น เส้นขอบป้าย เครื่องหมายสัญลักษณ์ ตัวเลข และตัวอักษรบนป้ายใช้สีดำ

ป้ายแนะนำ

ก. ป้ายแนะนำทั่วไปมี 4 ประเภท คือ

แบบที่ 1 พื้นป้ายสีขาว เส้นขอบป้าย เครื่องหมาย ตัวเลข ตัวอักษร และสัญลักษณ์ ใช้สีดำ

แบบที่ 2 พื้นป้ายสีน้ำเงิน เส้นขอบป้าย เครื่องหมาย ตัวเลข ตัวอักษร และสัญลักษณ์ ใช้สีขาว หรือสีอื่นที่กำหนดเฉพาะป้าย

แบบที่ 3 พื้นป้ายสีน้ำเงิน ภาพสัญลักษณ์สีน้ำเงินบรรจุในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสสีขาว เส้นขอบป้าย เครื่องหมาย ตัวเลข ตัวอักษรสีขาว (ป้ายแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ)

แบบที่ 4 พื้นป้ายสีขาว ภาพสัญลักษณ์สีขาวเงินบรรจุในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสสีน้ำตาล เส้นขอบป้าย เครื่องหมาย ตัวเลข ตัวอักษรสีน้ำตาล(ป้ายแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน)

ข. ป้ายแนะนำชนิดพิเศษหรือใช้ติดตั้งบนทางหลวงพิเศษ มี 2 แบบ คือ

แบบที่ 1 พื้นป้ายสีเขียว เส้นขอบป้าย เครื่องหมาย ตัวเลข ตัวอักษร และสัญลักษณ์ ใช้สีขาว

แบบที่ 2 พื้นป้ายสีน้ำเงิน เส้นขอบป้าย เครื่องหมาย ตัวเลข ตัวอักษร และสัญลักษณ์ ใช้สีขาว หรือสีอื่นที่กำหนดเฉพาะป้าย

⁴ เรืองเดียวกัน : หน้า 5

ป้ายแนะนำทั่วไป⁵ (Guide Signs – Conventional Highways)

ป้ายแนะนำได้แบ่งแยกเป็น 2 พวกคือ ป้ายแนะนำทั่วไป และป้ายแนะนำบนทางหลวงพิเศษในบที่จะกล่าวในรายละเอียดเฉพาะป้ายแนะนำทั่วไปซึ่งใช้บนทางหลวงแผ่นดินและทางหลวงจังหวัดเท่านั้น

1. ความมุ่งหมายของป้ายแนะนำทั่วไป

ป้ายแนะนำทั่วไปมีไว้เพื่อช่วยแนะนำผู้ขับขี่ที่ขวยยานให้ไปสู่จุดหมายปลายทางได้ถูกต้อง และให้ข้อมูลต่าง ๆ ที่จำเป็นในการเดินทางตลอดระยะทางนั้น ๆ ด้วย

2. การใช้ป้ายแนะนำทั่วไป

ป้ายแนะนำทั่วไปเพื่อช่วยแนะนำผู้ขับขี่ขวยยานให้ทราบถึงทิศทางระยะทางไปสู่จุดหมายปลายทางต่าง ๆ และใช้ติดตั้งบริเวณอื่น เพื่อให้ข้อมูลต่อผู้ขับขี่ขวยยานเกี่ยวกับระยะทาง และสถานที่ต่าง ๆ เช่น หมู่บ้าน แม่น้ำลำคลอง สวนสาธารณะ ป่าไม้ สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ ฯลฯ

3. ลักษณะของป้ายแนะนำทั่วไป

ป้ายแนะนำทั่วไปมี 2 ลักษณะคือ รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีด้านสั้นเป็นส่วนตั้ง และรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส สีบนป้ายแนะนำมี 4 แบบ

แบบที่ 1 พื้นป้ายสีขาว เส้นขอบป้าย เครื่องหมาย ตัวเลข ตัวอักษร และ

สัญลักษณ์ ใช้สีดำ โดยทั่ว ๆ ไปสำหรับบอกหมายเลขทางหลวง ป้ายบอกจุดหมายปลายทาง ป้ายบอกระยะทางและป้ายบอกสถานที่

แบบที่ 2 พื้นป้ายสีน้ำเงิน เส้นขอบป้าย เครื่องหมาย ตัวเลข ตัวอักษร และ

สัญลักษณ์ ใช้สีขาว หรือสีอื่นที่กำหนดเฉพาะป้าย ใช้ทั่ว ๆ ไป สำหรับแสดงข้อมูล ป้ายบริการ เช่น ป้ายแสดงตำแหน่งของทางข้าม ป้ายแสดงโรงพยาบาล ป้ายแสดงที่พักริมทาง

แบบที่ 3 พื้นป้ายสีน้ำเงิน ภาพสัญลักษณ์สีน้ำเงินบรรจุในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสสี

ขาว เส้นขอบป้าย เครื่องหมาย ตัวเลข ตัวอักษรสีขาว ใช้สำหรับป้ายแสดงสถานที่ท่องเที่ยวธรรมชาติ กิจกรรมและแหล่งชุมชน

แบบที่ 4 พื้นป้ายสีขาว ภาพสัญลักษณ์สีขาวเงินบรรจุในรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสสีน้ำตาล เส้น

ขอบป้าย เครื่องหมาย ตัวเลข ตัวอักษรสีน้ำตาล ใช้สำหรับป้ายแสดงสถานที่ท่องเที่ยวโบราณ ทางประวัติศาสตร์และศาสนสถาน

⁵ เรืองเดียวกัน : หน้า 71

ความสูงของตัวอักษรภาษาอังกฤษให้สูงเป็นครึ่งหนึ่งของความสูงพยัญชนะภาษาไทย แต่ทั้งนี้ต้องไม่น้อยกว่า 10 เซนติเมตร และให้ใช้ตัวอักษรตัวพิมพ์ใหญ่เท่านั้น

4. จำนวนข้อความ

ข้อความภาษาไทยบนป้ายแนะนำทั่วไปต้องสั้น ให้ความหมายชัดเจน ไม่เกิน 3 บรรทัด แต่ละบรรทัดควรมีตัวอักษรไม่เกิน 8 ตัว เพื่อให้ผู้ขับขี่ยานสามารถ อ่านได้เพียงชั่วการชำเล็งมอง

5. เครื่องหมายลูกศร

เครื่องหมายลูกศรแนะนำทั่วไปให้ใช้ตามแบบมาตรฐานกรมทางหลวงเท่านั้น ตามปกติ เครื่องหมายลูกศรที่ใช้นี้ให้อยู่ในแนวนอน หรือแนวตั้งขึ้น ทางแยกซึ่งติดกันให้ใช้เครื่องหมายลูกศรชี้ตามแนวนอนเพื่อระบุถึงจุดหมายปลายทาง หรือทิศทางของทางหลวงที่อยู่ทางด้านซ้ายหรือด้านขวาของทางหลวงนั้น ๆ และให้ใช้เครื่องหมายลูกศรชี้ขึ้นแสดงทิศทางของทางหลวงที่อยู่ข้างหน้า

ในกรณีที่ใช้เครื่องหมายลูกศรในแนวนอนและแนวตั้งแล้วไม่เพียงพอที่จะแสดงจุดหมายปลายทางได้ชัดเจน ก็ให้ใช้ลูกศรเฉียงทำมุมประมาณ 45 องศา อีกป้ายหนึ่งด้วยก็ได้

6 ป้ายบอกจุดหมายปลายทาง⁶

ลักษณะป้าย

ป้ายบอกจุดหมายปลายทาง ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พื้นป้ายสีขาว เส้นขอบป้ายสีดำ ตัวอักษรตัวเลขและเครื่องหมายลูกศรสีดำ บรรจุข้อความระบุถึงจุดหมายปลายทางนั้น ๆ ประกอบในป้าย

หลักเกณฑ์การใช้โดยทั่วไป

- ไม่ควรแสดงชื่อจุดหมายปลายทางเกิน 3 ชื่อ บนสถานที่ติดตั้งเดียว
- กัน ป้ายบอกจุดหมายปลายทาง 1 ป้าย ต่อจุดหมายปลายทาง 1 ทิศทาง การเรียงลำดับป้ายจะต้องเรียงจากบนลงล่าง โดยให้ป้ายบอกจุดหมายปลายทางตรงไปอยู่บนสุด ถัดลงมาเป็นจุดหมายปลายทางที่อยู่ทางซ้าย ล่างสุดเป็นชื่อเมืองหรือสถานที่สำคัญที่ใกล้ที่สุดทางขวา

- ชื่อที่ปรากฏบนป้ายบอกจุดหมายปลายทางเดียวกันตามแยกต่าง ๆ จะต้อง
- เป็นชื่อเดียวกันตลอด
- จุดหมายปลายทางที่ใช้บนแผ่นป้ายแต่ละทิศทาง ต้องเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญที่สุดของทิศทางนั้น ถ้ามีเมืองสำคัญเท่า ๆ กันหลายแห่งในทิศทางเดียวกัน ก็ให้ใช้ชื่อจุดหมายปลายทางที่ใกล้กว่า

⁶ เรืองเดียวกัน : หน้า 82

- ในกรณีที่ป้ายบอกจุดหมายปลายทาง มิได้ระบุถึงเมือง หรือสถานที่สำคัญข้าง
- หน้าจะต้องติดตั้งป้ายบอกระยะทาง (Distance Signs) เมื่อเลยทางแยกไปแล้วทุกแห่ง เพื่อแนะนำผู้ขับขี่รถยนต์ให้ทราบถึงเมืองหรือสถานที่สำคัญข้างหน้า
- ไม่ควรใช้ป้ายบอกจุดหมายปลายทางบ่อยครั้งสำหรับจุดหมายปลายทางที่ยังมีทิศทางตรงต่อไปข้างหน้า เว้นแต่ทางหลวงที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทางที่สำคัญข้างหน้าอยู่ไกลและผ่านทางแยกหลายทางแยกที่จะทำให้เกิดการสับสน ให้พิจารณาติดตั้งป้ายแนะนำเพื่อเน้นถึงจุดหมายปลายทางที่ติดตั้งบนสถานที่เดียวกันต้องยาวเท่ากัน
- แม้ว่าขนาดของป้ายบอกจุดหมายปลายทางจะขึ้นอยู่กับความสูงและลักษณะ
- ของตัวอักษรที่ใช้ในป้ายอย่างไรก็ตาม เพื่อความเป็นระเบียบป้ายบอกจุดหมายปลายทางที่ติดตั้งบนสถานที่เดียวกันต้องยาวเท่ากัน
- ให้ใช้ตัวอักษรไทยขนาดสูง 25 เซนติเมตร สำหรับใช้ป้ายบอกจุดหมายปลายทาง
- ทางที่ใช้ติดตั้งบนทางหลวงแผ่นดินสายประธาน และบริเวณทางแยกที่สับสน และใช้ตัวอักษรไทยขนาดสูง 20 เซนติเมตร สำหรับใช้กับป้ายบอกจุดหมายปลายทางที่ใช้ติดตั้งบนทางหลวงแผ่นดินสายรองและทางหลวงจังหวัด

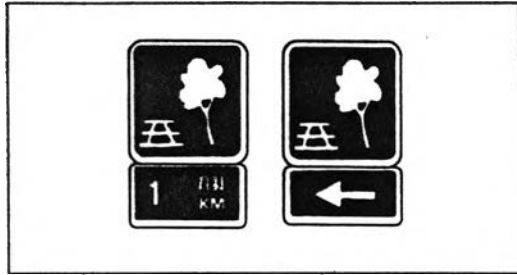
7.ป้ายแสดงข้อมูลและบริการ⁷ (Information and Service Signs)

ป้ายแสดงข้อมูลและบริการเป็นป้ายบริการที่ใช้แสดงข่าวสารข้อมูลและบริการที่สำคัญที่ผู้ขับขี่รถยนต์ควรทราบในการเดินทางบนทางหลวง และยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ใช้ทางที่สามารถใช้บริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่มีอยู่ข้างทางหลวงเช่น เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เปลี่ยนอิริยาบถในการเดินทาง ชมทิวทัศน์ หรือสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ นอกเหนือไปจากป้ายบอกจุดหมายปลายทางและป้ายบอกระยะทาง ป้ายบริการต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

7.1 ป้ายแสดงที่พักริมทาง (Rest Area Signs)

ป้ายแสดงที่พักริมทางลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ประกอบด้วยป้ายสี่เหลี่ยมจัตุรัส พื้นป้ายสีน้ำเงิน เส้นขอบป้ายสีขาว บรรจุสัญลักษณ์เป็นรูปต้นไม้และม้านั่งสีขาว เพื่อแสดงให้ผู้ขับขี่รถยนต์ทราบว่ามีการพักอยู่ริมทางข้างหน้า ตัวเลข ตัวอักษรภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้สีขาวบนพื้นป้ายสีน้ำเงิน

⁷ เรืองเดียวกัน : หน้า 98

ภาพที่ 1 ตัวอย่างป้ายแสดงที่พักริมทาง

การติดตั้งป้ายแสดงที่พักริมทาง ต้องให้ขอบป้ายด้านขวาสุดห่างจากขอบผิวจราจรไม่น้อยกว่า 0.06 เมตร ส่วนความสูงของขอบป้ายด้านล่างสุด ให้สูงจากขอบผิวจราจรไม่น้อยกว่า 1.20 เมตร

7.2 ป้ายแสดงสถานที่ชมทิวทัศน์ (Scenic Area Signs)

ป้ายแสดงสถานที่ชมทิวทัศน์ ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าพื้นป้ายสีน้ำเงิน เส้นขอบป้ายสีขาว บรรจุข้อความและตัวเลขหรือเครื่องหมายลูกศร เพื่อแสดงระยะทางหรือทิศทางไปสู่สถานที่จัดไว้สำหรับให้ชมทิวทัศน์ โดยใช้ตัวอักษร ตัวเลขและเครื่องหมายลูกศร เพื่อแสดงระยะทางหรือทิศทางไปสู่สถานที่จัดไว้สำหรับชมทิวทัศน์ โดยใช้ตัวอักษร ตัวเลขและเครื่องหมายลูกศร สีขาว

การติดตั้งป้ายแสดงสถานที่ชมทิวทัศน์ต้องให้ขอบป้ายด้านขวาสุดห่างจากขอบผิวจราจรไม่น้อยกว่า 0.60 เมตร ส่วนความสูงของขอบป้ายด้านล่างสุด ให้สูงจากขอบผิวจราจรไม่น้อยกว่า 1.20 เมตร

ภาพที่ 2 ตัวอย่างป้ายแสดงสถานที่ชมทิวทัศน์

7.3 ป้ายแสดงสถานที่แหล่งท่องเที่ยว

ป้ายแสดงสถานที่แหล่งท่องเที่ยวเป็นป้ายที่อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวผู้ที่ใช้รถใช้ถนนที่ผ่านบริเวณสถานที่แหล่งท่องเที่ยวเกิดความสนใจสามารถเดินทางเข้าไปยังสถานที่ท่องเที่ยวได้ถูกต้อง ป้ายเหล่านี้ ได้แก่

ก. ป้ายแสดงสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ กิจกรรมและแหล่งชุมชน

ป้ายแสดงสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ กิจกรรมและแหล่งชุมชน ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พื้นป้ายสีน้ำเงินมีความยาวเป็นด้านตั้ง มีภาพสัญลักษณ์แสดงถึงธรรมชาติที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวสีน้ำเงินบรรจุอยู่ในกรอบหน้าต่างสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่มีพื้นป้ายสีขาว มีข้อความ

ภาษาไทยและภาษาอังกฤษสีขาว ระบุถึงชื่อสถานที่ท่องเที่ยวได้ภาพสัญลักษณ์ และมีตัวเลขหรือเครื่องหมายเพื่อแสดงถึงระยะทางหรือทิศทางที่ไปยังสถานที่ท่องเที่ยว

ภาพที่ 3 ตัวอย่างป้ายแสดงสถานที่ท่องเที่ยวตามธรรมชาติ

ข. ป้ายแสดงสถานที่ท่องเที่ยวโบราณสถานทางประวัติศาสตร์และศาสนสถาน

ป้ายแสดงสถานที่ท่องเที่ยวโบราณสถานทางประวัติศาสตร์และศาสนสถานลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พื้นป้ายสีขาวมีด้านยาวเป็นด้านตั้งมีภาพสัญลักษณ์สีขาวแสดงถึงสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และศาสนสถานบรรจุอยู่ในกรอบรูปหน้าต่างสี่เหลี่ยมจัตุรัสมีพื้นป้ายสีน้ำตาลมีข้อความตัวอักษรไทยและภาษาอังกฤษสีน้ำตาลระบุถึงชื่อสถานที่ของโบราณสถานอยู่ได้ภาพสัญลักษณ์และมีตัวเลขหรือเครื่องหมายเพื่อแสดงถึงระยะทางหรือทิศทางไปสู่สถานที่ของโบราณสถานอยู่ได้สุด ให้ติดตั้งป้ายโบราณสถานก่อนถึงทางแยกที่ทางหลวงตัดกันประมาณ 500 เมตร – 1 กิโลเมตร โดยให้ขอบป้ายห่างจากขอบผิวจราจรไปน้อยกว่า 0.60 เมตร ส่วนความสูงของขอบป้ายด้านล่างสุด ให้สูงจากขอบผิวจราจรไม่น้อยกว่า 1.20 เมตร

ภาพที่ 4 ตัวอย่างป้ายแสดงสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถาน

ค. ป้ายรวมแหล่งท่องเที่ยว

ป้ายรวมแหล่งท่องเที่ยว ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า บนพื้นป้ายสีน้ำเงิน เส้นขอบป้ายสีขาว มีเส้นขีดกลางสีขาวคั่นระหว่างชื่อของแหล่งท่องเที่ยว ขนาดความกว้างของเส้นขีดกลางจะต้องเท่ากันหรือประมาณเท่ากับความกว้างของเส้นขอบป้ายช่องบนสุดของป้ายจะมีข้อความว่า “แหล่งท่องเที่ยว” มีภาษาอังกฤษอยู่ข้างล่างโดยใช้คำว่า “TORIST ATTRACTION” และมี

สัญลักษณ์รูปตัว "i" แสดงที่รวมแหล่งท่องเที่ยวสีขาวอยู่ในกรอบรูปสี่เหลี่ยม ช่องล่างถัดมาในแนวเดียวกันก็มีเส้นขีดกลางสีขาวคั่น บรรจุข้อความระบุถึงแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของจังหวัด อำเภอ หรือบริเวณที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ใกล้กัน มีเครื่องหมายลูกศรแสดงทิศทางไปสู่แหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ และมีสัญลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวสีน้ำเงินอยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมที่มีพื้นสีขาวอยู่อีกด้านหนึ่ง สำหรับชื่อแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณทางประวัติศาสตร์ และศาสนสถานให้ใช้สัญลักษณ์ สีน้ำตาล

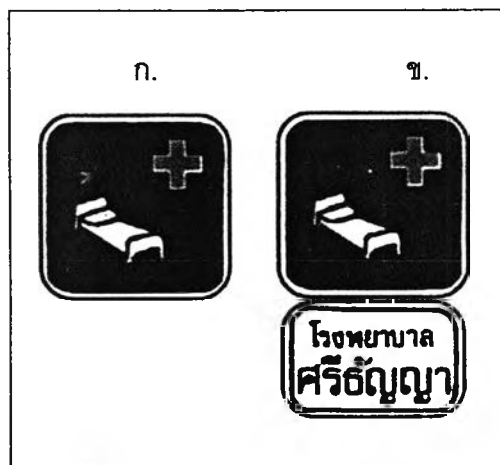
ภาพที่ 5 ตัวอย่างป้ายรวมแหล่งท่องเที่ยว

*ความกว้าง ความกว้างของป้ายขึ้นอยู่กับจำนวนสถานที่ของแหล่งท่องเที่ยวที่จะกำหนดไว้ในแผ่นป้ายโดยทั่วไปจะไม่เกิน 6 แห่ง

**ความยาว ความยาวของป้ายไม่น้อยกว่า 180 เซนติเมตร และสามารถเพิ่มความยาวของป้ายได้ครั้งละ 5 เซนติเมตร เพื่อให้ได้ระยะห่างตามมาตรฐานที่กำหนดเอาไว้

7.4 ป้ายแสดงโรงพยาบาล

ป้ายแสดงโรงพยาบาล ลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสพื้นป้ายสีน้ำเงิน เส้นขอบป้ายสีขาว บรรจุสัญลักษณ์เป็นรูปเครื่องหมายกาชาดสากลสีแดง และสัญลักษณ์รูปเตียงคนไข้สีขาวอยู่ภายใน

ภาพที่ 6 ตัวอย่างป้ายแสดงโรงพยาบาล

7.5 ป้ายทางจักรยาน

ป้ายทางจักรยาน เป็นป้ายที่แบ่งแยกการจราจรบนทางหลวง สำหรับผู้ใช้รถใช้

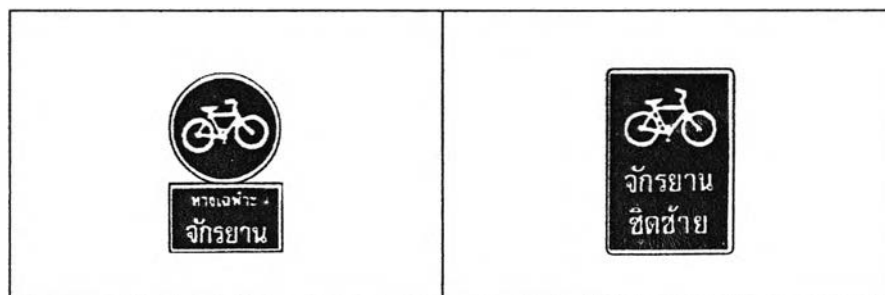
ถนนระหว่างทางจักรยานและทางสำหรับรถยนต์ทั่วไปให้ออกจากกันเพื่อความปลอดภัยของผู้ใช้จักรยาน ป้ายที่ใช้สำหรับทางจักรยานนั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

ก. ป้ายทางเฉพาะจักรยาน

ป้ายทางเฉพาะจักรยานเป็นป้ายที่ติดตั้งบนทางจักรยานที่ได้ออกแบบก่อสร้างสำหรับทางจักรยานโดยเฉพาะ โดยมีฉนวน เช่น แกะ, คันหิน, เสา, รั้ว, กำแพง, เป็นตัวแยก ช่องจักรยานออกจากช่องทางสำหรับยานยนต์ทั่วไป

ป้ายเฉพาะทางจักรยาน เป็นป้ายบังคับ (Mandatory Sign) มีลักษณะเป็นป้ายวงกลม มีภาพสัญลักษณ์จักรยานสีขาวอยู่บนพื้นป้ายวงกลมสีน้ำเงินมีขอบป้ายวงกลมสีขาว และมีป้ายเสริมสี่เหลี่ยมผืนผ้ามีข้อความ “ทางเฉพาะจักรยาน” สีขาวอยู่บนพื้นป้ายสีน้ำเงินขอบป้ายสีขาว อยู่ใต้ป้ายวงกลม

ป้ายทางเฉพาะจักรยาน ใช้ติดตั้งบริเวณจุดเริ่มต้นของทางจักรยานหรือบริเวณจุดที่เชื่อมหรือจุดที่แยกจากทางหลวง

ภาพที่ 7 ตัวอย่างป้ายทางเฉพาะจักรยาน

ภาพที่ 8 ตัวอย่างป้ายจักรยานชิดซ้าย

ข. ป้ายจักรยานชิดซ้าย

ป้ายจักรยานชิดซ้าย เป็นป้ายที่ติดตั้งบนทางหลวงที่ได้ปรับปรุงไหล่ทางไว้เป็นช่องทางสำหรับรถจักรยานโดย

เฉพาะโดยมีฉนวน เช่น แกะ, คันหิน, เสา, รั้ว, กำแพง, เป็นตัวแยก ช่องจักรยานออกจากช่องทางสำหรับยานยนต์ทั่วไป

ป้ายจักรยานชิดซ้าย เป็นป้ายแสดงข้อมูล (Information Sign) มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า พื้นป้ายสีน้ำเงิน มีด้านยาวเป็นด้านตั้งมีภาพสัญลักษณ์รถจักรยานสีขาวบรรจุอยู่ในป้าย มีอักษรไทยสีขาวข้อความว่า “จักรยานชิดซ้าย” อยู่ใต้ภาพสัญลักษณ์ มีขอบป้ายสีขาว

ป้ายจักรยานชิดซ้าย ใช้ติดตั้งบริเวณจุดเริ่มต้นทางจักรยานหรือบริเวณจุดที่เชื่อมหรือจุดที่แยกจากทางหลวงที่ได้ปรับปรุงไหล่ทางไว้สำหรับรถจักรยาน

ล

การใช้สีบนแผ่นป้ายทุกประเภทของกรมทางหลวงนั้น ใช้วัสดุพิเศษ ที่เรียกว่าแผ่นสะท้อนแสง ในการผลิตไม่ว่าจะเป็นตัวหนังสือหรือพื้นป้าย เพื่อให้การใช้งานของป้ายเหล่านั้นมีประสิทธิภาพ เมื่อต้องใช้ในเวลากลางคืน

แผ่นสะท้อนแสงเป็นวัสดุสำหรับผลิตป้ายต่างๆ เช่น ป้ายจราจร ป้ายโฆษณา เพื่อให้สะท้อนแสงและมองเห็นได้ชัดเจนในเวลากลางคืน เพื่อประโยชน์ของผู้ใช้และประชาชนทั่วไป จึงกำหนดมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม แผ่นสะท้อนแสง

มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมนี้กำหนดขึ้นโดยอาศัยเอกสารต่อไปนี้เป็นแนวทาง^๘

Fed.Spec.L-S-300C

Sheeting and tape, reflective : non

March 20, 1979

exposed lens

ข้อกำหนดที่ ทล-ก 603/2526 ข้อกำหนดแผ่นสะท้อนแสงที่มีกาวอยู่ด้านหลัง
ความหมายของคำที่ใช้ในมาตรฐานผลิตภัณฑ์แผ่นสะท้อนแสง มีดังนี้^๙

1. **แผ่นสะท้อนแสง (reflective sheeting)** หมายถึง วัสดุแผ่นบางอ่อนสามารถสะท้อนแสงได้ มีกาวอยู่ด้านหลังสำหรับลงบนแผ่นวัสดุผิวเรียบ

2. **ตัวประกอบความส่องสว่าง (luminance factor)** หมายถึง อัตราส่วนของความส่องสว่าง (illuminance) ที่สะท้อนจากแผ่นสะท้อนแสงกับความส่องสว่างที่สะท้อนจากแมกนีเซียมออกไซด์ โดยใช้หลอดไฟมาตรฐาน A ของ CIE มีหน่วยเป็นร้อยละ

3. **สัมประสิทธิ์การสะท้อนแสง (efficiency of retro – reflection)** หมายถึง อัตราส่วนของความร่อนแ่งการส่องสว่าง (luminous intensity, cd) ของแผ่นสะท้อนแสงกับความส่องสว่าง (illuminance, lx) ในแนวตั้งฉากที่ผิวของแผ่นสะท้อนแสงมีหน่วยเป็นแคนเดลาต่อลักซ์ต่อตารางเมตร ($cd/lx/m^2$)

ลักษณะทั่วไป

แผ่นสะท้อนแสงต้องเป็นแผ่นแบนเรียบ พิล์มชั้นนอกและสารสะท้อนแสงจะต้องปรากฏให้เห็นเป็นเนื้อเดียวกัน การทดสอบให้ทำโดยการตรวจพินิจ

^๘ บทนิยามของแผ่นสะท้อนแสง มาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม แผ่นสะท้อนแสง Standard For Reflective. (กรุงเทพฯ: กองวิศวกรรมจราจร กรมทางหลวง กระทรวงอุตสาหกรรม, 2542), หน้า (1).

^๙ เรืองเดียวกัน: หน้า 1-2

แผ่นสะท้อนแสงมี 9 สี คือ

ตารางที่ 1 แสดงสีของแผ่นสะท้อนแสง

สีขาว	สีเหลือง	สีแดงเข้ม
สีทอง	สีส้ม	สีเขียว
สีน้ำตาล	สีแดง	สีน้ำเงิน

การใช้สีในระบบป้ายสัญลักษณ์ที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะนั้น สีแต่ละสีต้องมีตัวประกอบความส่องสว่างและโคออร์ดิเนตของรงควัตถุอยู่ในขีดจำกัด

ของรงควัตถุ (chromaticity limits)

การเลือกใช้สีสำหรับระบบป้ายสัญลักษณ์ที่เหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะ ที่ให้ความสำคัญกับการทดสอบคุณภาพของแผ่นสะท้อนแสง เพื่อนำมาใช้งาน ในงานวิจัยครั้งนี้จะต้องมีการทบทวนหลักการข้างต้นในทุกๆ ข้อแล้วเลือกหยิบใช้ข้อที่เหมาะสมตามหลักเกณฑ์

การใช้สัญลักษณ์ภาพ¹⁰

ใช้ประกอบกับข้อความเพื่อแสดงในแผ่นป้ายประเภทต่างๆ โดยจัดแบ่งสัญลักษณ์ภาพออกเป็น 2 ชนิด ดังนี้

1. สัญลักษณ์ภาพแหล่งท่องเที่ยว ใช้ประกอบกับข้อความแสดงสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งมีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษในแผ่นป้ายเหล่านี้ คือ

- ป้ายชี้ทางในแหล่งท่องเที่ยว
- ป้ายชื่อแหล่งท่องเที่ยว

2. สัญลักษณ์ภาพส่วนบริการ ใช้ประกอบกับข้อความแสดงกิจกรรมด้านบริการต่างๆ ซึ่งมีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษในแผ่นป้ายส่วนบริการ

การจัดทำป้ายและการติดตั้ง¹¹

ป้ายชี้ทางและป้ายแหล่งท่องเที่ยวในโครงการนี้ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ตามสถานที่ที่ติดตั้ง คือ

¹⁰ โสมภาณี ภาณุวัฒน์. คู่มือทำป้ายชี้ทางและป้ายแหล่งท่องเที่ยว. (กรุงเทพฯ: ภาควิชาการออกแบบอุตสาหกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 69.

¹¹ เรื่องเดียวกันหน้า : 141

1. **ป้ายที่ติดตั้งในเขตทางหลวง** เช่น ทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัด และ ทางหลวงพิเศษต่างๆ การจัดทำและติดตั้งป้ายอยู่ในความดูแลรับผิดชอบของกรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม ได้แก่ ป้ายแนะนำต่างๆ ป้ายชี้ทาง ป้ายแสดงข้อมูล และป้ายแสดงการบริการ

2. **ป้ายที่ติดตั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว** ใช้ติดตั้งภายในบริเวณหรืออาณาเขตของแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ ป้ายชี้ทางในแหล่งท่องเที่ยว ป้ายชื่อแหล่งท่องเที่ยว ป้ายรายละเอียดแหล่งท่องเที่ยว ป้ายส่วนบริการ ป้ายห้ามและป้ายเตือน ตลอดจนป้ายผู้อุปถัมภ์

ป้ายที่ติดตั้งในเขตทางหลวง

1. ป้ายชี้ทางในเขตทางหลวง

1.1 ความมุ่งหมายของป้าย

เพื่อช่วยแนะนำนักท่องเที่ยวให้ไปสู่แหล่งท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง และรวดเร็ว โดยระบุชื่อหรือสถานที่แหล่งท่องเที่ยว ทิศทาง และระยะทาง เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

1.2 การใช้ป้าย

ใช้ติดตั้งบริเวณทางแยก และก่อนถึงแหล่งท่องเที่ยว เพื่อแนะนำท่องเที่ยวให้ทราบถึงทิศทาง และระยะทางไปสู่แหล่งท่องเที่ยว

1.3 ลักษณะของป้าย

การออกแบบจำเป็นต้องใช้มาตรฐานของกรมทางหลวง เพราะต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ขับขี่รถยนต์และความสม่ำเสมอของรูปร่าง สี ขนาด เครื่องหมาย ตัวเลข ตัวอักษรที่ใช้ในป้าย ซึ่งประสงค์ให้ผู้ขับขี่รถยนต์บนทางหลวงสามารถอ่านได้ง่าย ให้มีเวลาทำความเข้าใจ และเวลาปฏิบัติตามได้เพียงพอ มองเห็นได้ชัดเจนขึ้น เข้าใจและจำได้ง่าย และนำไปใช้ได้ถูกต้องสม่ำเสมอ

ป้ายที่ติดตั้งในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว¹²

2. ป้ายชี้ทางในแหล่งท่องเที่ยว

2.1 ความมุ่งหมายของป้าย

เพื่อช่วยแนะนำนักท่องเที่ยวให้ไปสู่จุดต่างๆ ภายในบริเวณแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง โดยระบุชื่อสถานที่สำคัญ ทิศทางและหรือระยะทาง เป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.2 การใช้ป้าย

ใช้ติดตั้งบริเวณทางแยกทุกจุดภายในแหล่งท่องเที่ยว ในตำแหน่งที่สามารถมองเห็นได้ชัดทั้งผู้เดินเท้าและนั่งรถยนต์

¹² เรื่องเดียวกัน : หน้า 154

เกณฑ์การออกแบบโครงสร้าง¹³

การออกแบบโครงสร้างของป้ายประเภทต่างๆ เพื่อการใช้งานในแหล่งท่องเที่ยว ในสภาพภูมิประเทศ และสภาพความเป็นอยู่ซึ่งแตกต่างกันอย่างมากมาทั่วประเทศ การวางเกณฑ์การออกแบบเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพการใช้งานในลักษณะดังกล่าว สามารถพิจารณาออกเป็น 2 หัวข้อใหญ่ๆ คือ

1. ประโยชน์ใช้สอย (Function)

ป้ายต่าง ๆ ถูกออกแบบขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยหลัก คือการบอกข้อมูลให้ผู้ที่ผ่านไปผ่านมาเห็นและเข้าใจได้อย่างชัดเจนและรวดเร็วในด้านประโยชน์ใช้สอยของโครงป้าย มีข้อมูลที่ต้องคำนึงถึงต่อไปนี้

- ความโดดเด่นและสะดุดตาในการมองเห็นป้าย
- ความยืดหยุ่นในการเพิ่มหรือลดจำนวนป้าย
- ความกลมกลืนและไม่เกิดขวางสภาพแวดล้อม

2. การสร้าง (Construction)

เนื่องจากการใช้ป้ายเป็นไปอย่างกว้างขวาง ดังนั้นการออกแบบจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการสร้าง (การผลิตและการติดตั้ง) สำหรับบางแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งอยู่ห่างไกลและมีวัสดุตลอดจนอุปกรณ์ที่จำกัด สิ่งที่สำคัญในการพิจารณาเกี่ยวกับการสร้าง ได้แก่

- การผลิตและการติดตั้งได้ง่ายและรวดเร็ว
- ความแข็งแรงทนทานต่อสภาพธรรมชาติและการทำลายของมนุษย์
- สามารถซ่อมแซมได้สะดวกและรวดเร็ว

หมายเหตุ

1. ในการติดตั้งป้ายประเภทดังกล่าวภายในเขตทางหลวง ต้องพิจารณาถึงอำนาจและหน้าที่ตามกฎหมายดังต่อไปนี้

- การติดตั้งป้ายจราจรบนทางหลวง ให้ดำเนินการติดตั้งได้เฉพาะอธิบดีกรมทางหลวง หรือเจ้าหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากอธิบดีกรมทางหลวงเท่านั้นเพื่อประโยชน์ในการควบคุม บังคับ เตือน หรือแนะนำผู้ใช้ทางหลวง ห้ามใช้ป้ายที่มีข้อความซึ่งไม่เป็นประโยชน์
- ห้ามติดตั้งป้ายโฆษณาใดๆ ทั้งสิ้นภายในเขตทางหลวง

¹³ เรื่องเดียวกัน : หน้า 273

- ป้ายของผู้รับเหมางานทางหลวง ของหน่วยงานราชการอื่น หรือองค์การ
สาธารณูปโภคที่ได้รับอนุญาตให้ปฏิบัติงานชั่วคราวบนทางหลวง จะต้องติดตั้งป้ายจราจรให้เป็น
ไปตามข้อบังคับต่างๆ

- ป้ายแนะนำต่างๆ ของหน่วยราชการ และองค์การรัฐบาลอื่นๆ ซึ่งมีความ
ประสงค์จะติดตั้งภายในเขตทางหลวง ให้ส่งรายละเอียดเพื่อขออนุมัติจากอธิบดีกรมทางหลวง
เป็นรายๆ ไป ทั้งนี้ป้ายเหล่านั้นต้องไม่ทำให้ป้ายจราจรบนทางหลวงสูญเสียความสำคัญไป

2. คำแนะนำในการติดตั้งป้ายจราจรในเมืองเทศบาล สุขาภิบาลหรือย่านชุมชน

- ศึกษาและจัดทำแผนที่ทางหรือถนนในเมือง เทศบาล ฯลฯ อย่างละเอียด
- ติดต่อประสานกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการจัดระบบการจราจรในท้องถิ่นนั้นๆ
เช่น ผู้ว่าราชการ ผู้กำกับ คณะกรรมการปรับปรุงจราจร ฯลฯ เพื่อแจ้งให้ทราบถึงวัตถุประสงค์
และขอความร่วมมือในการดำเนินการขั้นต่อไป

- ศึกษาสภาพของทางต่างๆ รวมทั้งการจัดการระบบจราจร เพื่อเลือกถนนหรือ
ทางสายที่สำคัญ ซึ่งสามารถให้ความสะดวกแก่ผู้ขับขี่รถยนต์ ในการเดินทางออกสู่ทางหลวง
แผ่นดินและทางหลวงจังหวัดมากที่สุด

- กำหนดจุด หรือสถานที่ที่จะติดตั้งป้ายจราจรลงในแผนที่
- สำรวจบริเวณสถานที่ ที่จะติดตั้งป้ายว่า การใช้แบบป้าย และการติดตั้งอย่างไร
ในการนี้ควรจะได้เชิญผู้ที่เกี่ยวข้องมาร่วมปรึกษาหารือด้วย

- จัดทำแผนที่แสดงจุดที่จะทำการติดตั้งป้ายจราจร ชนิดของป้ายและการติดตั้ง
อย่างละเอียด เสนอกรมฯ เพื่ออนุมัติให้ดำเนินการต่อไป

- จัดทำหนังสือขออนุญาตติดตั้งป้ายจราจรต่อเจ้าของสถานที่ หรือผู้ดูแล

- ทรัพย์สินของทางราชการเท่านั้น ให้ถูกต้องตามระเบียบ ก่อนดำเนินการติดตั้ง

ข้อมูลในส่วนที่ 2 ว่าด้วยป้ายสัญลักษณ์ที่ใช้กับการท่องเที่ยวของประเทศไทย ในปัจจุบัน
นั้นทำให้ทราบถึงหลักการออกแบบป้ายสัญลักษณ์และลักษณะของป้ายที่เกี่ยวข้องกับการ
ท่องเที่ยว ที่ใช้อยู่ในประเทศไทย ในปัจจุบัน ตลอดจนวิธีการแสดงเนื้อหาในสัญลักษณ์ภาพแต่ละ
หมวดหมู่ที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาหาแนวทางในการออกแบบ สัญลักษณ์ภาพสำหรับแหล่ง
ท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะในประเทศไทยต่อไป

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกาะภูเก็ต เกาะสมุย และเกาะช้าง

ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างของเกาะที่มาทำการศึกษา ในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกที่ไม่ยึดความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) เลือกแบบจงใจ (Purposive Sampling)¹⁴ คือเลือกเกาะที่มีขนาดใหญ่ เป็น 3 อันดับต้นๆ ของประเทศไทย มีถนนรอบเกาะ และมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวสูง อันได้แก่ เกาะภูเก็ต ซึ่งเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางทะเล ในฝั่งทะเลอันดามัน เกาะช้างซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการท่องเที่ยวทางทะเลของอ่าวไทยตอนบน และเกาะสมุยซึ่งเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวทางทะเล ในฝั่งอ่าวไทย โดยมีข้อมูลของเกาะต่างๆ ตามลำดับดังนี้

1. เกาะภูเก็ต¹⁵

คำว่า “ภูเก็ต” นั้นเชื่อว่าเพี้ยนมาจากภาษามลายูคือ “บุกิต” ซึ่งแปลว่าภูเขา ภูเก็ตเป็นเมืองที่มีมานานตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย โดยตัวเมืองอยู่ที่กลางซึ่งเป็นเมืองเล็ก ๆ เมืองกลางเดิมมีขุนนางไทยคอยดูแลรักษาผลประโยชน์เพราะฝรั่งชาติฮอลันดามารับซื้อสินค้าจำพวกแร่ต่อมา ถึงรัชกาลที่ 1 พระเจ้ากรุงอังวะยกกองทัพเข้ามาบูรณาการหัวเมืองฝ่ายตะวันตกแถบชายทะเลของไทย ในปี พ.ศ.2328 โดยแบ่งกองทัพยกไปตีเมืองระนอง ชุมพร ไชยา ตลอดจนไปถึงเมืองนครศรีธรรมราช ขณะนั้นกองทัพกรุงเทพฯ ยังติดพันการศึกที่กาญจนบุรียกมาช่วยไม่ทัน พม่าส่งแม่ทัพชื่อฮู่หนุ่น ยกทัพเรือมาตีได้ตะกั่วทุ่ง ตะกั่วป่า แล้วเลยไปตั้งค่ายล้อมเมืองกลางไว้ ขณะนั้นพระยาถลางถึงแก่กรรมยังไม่ได้ตั้งเจ้าเมืองใหม่ ภริยาเจ้าเมืองถลางชื่อจัน กับน้องสาวชื่อมุก จึงคิดอ่านกับกรรมการทั้งปวงตั้งค่ายใหญ่ขึ้น 2 ค่าย ป้อมกันรักษาเมืองเป็นสามารรถ พม่าล้อมเมืองอยู่เดือนเศษเมื่อหมดเสบียงก็เลิกทัพกลับไป

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรดเกล้าฯ พระราชทานเครื่องยศให้วีรสตรีทั้งสองเป็นท้าวเทพกษัตรีและท้าวศรีสุนทรเป็นที่น่าภาคภูมิใจแก่ชาวเมืองตลอดมา เกาะถลางหรือเมืองถลางได้เปลี่ยนชื่อเป็นเกาะภูเก็ต หรือเมืองภูเก็ตในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

¹⁴พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง. วิจัยการออกแบบ. หนังสือ ประกอบการสอน การวิจัยการออกแบบ (ภาควิชานฤมิตรศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 118.

¹⁵งานพัฒนาข่าวสารกองบริการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. แหล่งที่มา : http://www2.tat.or.th/region.php?region_id=5

ภูเก็ต ได้ชื่อว่าเป็นไข่มุกแห่งอันดามัน เมืองท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก ในด้านความสวยงามของทิวทัศน์ และหาดทราย น้ำทะเลสีฟ้าใส พร้อมด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวครบครัน เป็นเกาะใหญ่ที่สุดของประเทศไทย มีฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ ตั้งอยู่ทางชายฝั่งทะเลตะวันตกของประเทศไทย ในน่านน้ำทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวและเป็นศูนย์กลางแห่งการท่องเที่ยว ในย่านทะเลอันดามัน

การเดินทาง

รถยนต์ จากกรุงเทพฯ ใช้เส้นทางสายธนบุรี-ปากท่อ (ทางหลวงหมายเลข 34) แล้วใช้ทางหลวงหมายเลข 4(ถนนเพชรเกษม) ผ่านจังหวัดเพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร ระนอง พังงา ข้ามสะพานสารสิน เข้าจังหวัดภูเก็ต ระยะทาง 862 กิโลเมตร

รถโดยสารประจำทาง บริษัท ขนส่ง จำกัด มีรถโดยสารทั้งรถธรรมดา และรถปรับอากาศ ออกจากสถานีขนส่งสายใต้ ไปภูเก็ตทุกวัน

เครื่องบิน บริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) มีเที่ยวบินกรุงเทพฯ - ภูเก็ต

การเดินทางภายในจังหวัดภูเก็ต

ภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีการเดินทางภายในจังหวัดสะดวก มีรถตุ๊กตุ๊ก และรถสองแถวบริการไปตามสถานที่ต่าง ๆ เช่น หาดราไวย์ หาดป่าตอง อ่าวฉลอง แหลมพันวา หาดกมลา หาดสุรินทร์ ห้าแยกฉลอง อ่าวมะขาม หาดกะตะ หาดกะรน หาดไนยาง อำเภอกะทู้ สามารถขึ้นรถได้บริเวณตลาดสด ไกล้วงเวียนน้ำพุ ถนนระนอง ค่าโดยสารขึ้นอยู่กับระยะทาง

นอกจากนั้นการเดินทางจากสนามบินมายังตัวเมืองภูเก็ต สามารถใช้บริการรถแท็กซี่เข้าตัวเมืองภูเก็ต หรือไปยังหาดต่างๆ ในอัตราค่าบริการตามระยะทาง

สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต

อำเภอเมือง

เขารัง เป็นเนินเขาเตี้ยๆ รถยนต์สามารถขึ้นไปจนถึงยอดเขา เทศบาลจัดเป็นสวนสุขภาพและสวนสาธารณะไว้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ และชมทิวทัศน์ของเมืองภูเก็ต จากยอดเขาจะแลเห็นตัวเมืองภูเก็ต ทะเลกว้าง รวมทั้งทิวทัศน์ของเกาะทั้งใกล้และไกล บนเขามีร้านอาหารบรรยากาศดีให้นั่งรับประทานอาหารด้วย

สะพานหิน สถานที่พักผ่อนหย่อนใจภายในตัวเมือง อยู่สุดถนนภูเก็ตซึ่งยื่นลงไปในทะเลเล็กน้อย เป็นที่ตั้งของอนุสาวรีย์หลัก 60 ปี สร้างเมื่อ พ.ศ. 2521 เพื่อเป็นที่ระลึกแก่กับตันเอ็ดเวิร์ด ไรม์ส ไมล์ ชาวออสเตรเลีย ผู้นำเรือขุดแร่ลำแรกมาใช้ขุดแร่ดีบุกในประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. 2452 นอกจากนี้เป็นที่ตั้งของศูนย์กีฬาสะพานหินอีกด้วย

ตึกโบราณ ในตัวเมืองภูเก็ตส่วนมากเป็นตึกสมัยเก่ามีลักษณะทางสถาปัตยกรรมแบบยุโรป สร้างขึ้นเกือบร้อยปีมาแล้ว เมื่อครั้งกิจการเหมืองแร่เริ่มเจริญใหม่ๆ อาทิ อาคารปัจจุบัน

ที่ทำการศาลากลางจังหวัด ศาลจังหวัด ธนาคารนครหลวงไทย นอกจากนี้ยังมีอาคารบางส่วนที่ได้รับอิทธิพลทางด้านสถาปัตยกรรมแบบจีนมาผสมผสาน เรียกว่า สถาปัตยกรรมแบบ“ ชิโน - โปรตุเกส” (Chinois Postugess) คืออาคารจะมีส่วนลึกมากกว่าส่วนกว้างและไม่สูงนัก สามารถหาชมได้บริเวณถนนถลาง ถนนตีบุก ถนนพังงา ถนนเยาวราช และถนนกระบี่

สวนผีเสื้อและอควาเรียมภูเก็ต อยู่ห่างจากตัวเมือง 3 กิโลเมตร เดินทางไปตามถนนเยาวราชแล้วเลี้ยวซ้ายที่สามแยกหมู่บ้านสามกองไปเล็กน้อย เป็นสถานที่รวบรวมและอนุรักษ์สิ่งมีชีวิตในเขตร้อนจำพวกผีเสื้อ แมลง ปลา และปะการัง โดยจัดสภาพแวดล้อมให้เหมือนกับธรรมชาติ

หมู่บ้านไทยและสวนกล้วยไม้ภูเก็ต อยู่ห่างจากตัวเมือง 3 กิโลเมตร บนถนนเทพกษัตรี ภายในมีการแสดงศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน การแสดงของช้าง การสาธิตการทำเหมืองแร่แบบดั้งเดิม และสวนกล้วยไม้

เกาะสิเหร่ เป็นเกาะขนาดเล็กอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเกาะภูเก็ต คลองท่าจีนคั่นระหว่างเกาะทั้งสอง โดยมีสะพานเชื่อมติดต่อกันโดยสะดวก บนยอดเขาเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปไสยาสน์ ชายหาดไม่เหมาะสำหรับการเล่นน้ำ เนื่องจากพื้นทรายมีโคลนปน บริเวณแหลมตึกแก เป็นที่ตั้งของ หมู่บ้านชาวเล หรือชาวน้ำ หรือชาวไทยใหม่ ที่มาตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย ส่วนใหญ่อยู่ตามเกาะในมหาสมุทรอินเดีย

สวนสัตว์ภูเก็ต อยู่ระหว่างเส้นทางจากตัวเมืองไปอ่าวฉลอง แล้วเลี้ยวซ้ายที่ซอยป่าหลาย ถนนเจ้าฟ้า ในสวนสัตว์ มีสัตว์นานาชนิด อาทิ เสือ นกชนิดต่าง ๆ กวาง ม้าลาย อูฐ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการแสดงช้างและจระเข้

วัดฉลอง หรือ วัดไชยธาราราม เป็นวัดที่มีชื่อเสียงของภูเก็ต มีรูปหล่อของหลวงพ่อแช่ม และหลวงพ่อช่วง ซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของชาวภูเก็ต

อ่าวฉลอง มีท่าเรือเป็นสะพานไม้ทอดยาวไปในทะเล ชายหาดเป็นรูปโค้งยาวเหยียดมองเห็นทิวมะพร้าวริมหาดเอนลู่ออกทะเล ทะเลบริเวณนี้ไม่เหมาะแก่การเล่นน้ำ เพราะหาดเป็นโคลน ที่อ่าวฉลองนี้นักท่องเที่ยวจะเช่าเรือไปเที่ยวตามเกาะต่างๆ หรือเช่าไปตกปลาได้

แหลมกา มีหาดเล็กๆ และเรือให้เช่าไปเที่ยวตามเกาะต่าง ๆ เช่น เกาะเฮ เกาะบอน หาดราไวย์ เป็นเส้นทางที่สวยงามที่สุดสายหนึ่งของภูเก็ต หาดราไวย์เป็นหาดทรายขาวสวยงามเล่นน้ำได้ เพราะชายฝั่งตื้น คลื่นลมไม่แรง มีที่พักและร้านอาหารทะเลบริการริมหาด และมีชาวเลอาศัยอยู่

แหลมพรหมเทพ เป็นจุดชมวิวยอดนิยมของภูเก็ต เป็นแหลมที่อยู่ตอนใต้สุดของเกาะภูเก็ต ชาวบ้านเรียกว่าแหลมเจ้า จากริมหน้าผามีแนวต้นตาลลาดลงสู่ปลายแหลมที่เป็นโขดหิน สามารถเดินไปจนถึงปลายแหลมได้ มองเห็นน้ำทะเลสีเขียวมรกต และสามารถเห็นเกาะแก้ว

อยู่ด้านหน้าแหลม ทางขวาจะเห็นแนวหาดทรายของหาดในหาน แหลมพรหมเทพนับเป็นสถานที่ชมพระอาทิตย์ตกที่สวยงามมากแห่งหนึ่ง

เกาะแก้ว มีหาดทรายและธรรมชาติได้น้ำสวยงามมาก บนเกาะมีรอยพระพุทธบาทจำลองประดิษฐานอยู่ด้วย

พิพิธภัณฑ์เปลือกหอยภูเก็ต เป็นแหล่งรวบรวมเปลือกหอยหลากสีสันและลวดลายจากทั่วทุกมุมโลก มีฟอสซิล เปลือกหอย อายุหลายร้อยล้านปี เปลือกหอยยักษ์น้ำหนักกว่า 250 กิโลกรัม ไข่มุกสีทองหนัก 140 გრ

หาดกะตะ หาดกะตะแบ่งออกเป็น 2 หาดคือ หาดกะตะใหญ่ กับหาดกะตะน้อย เป็นหาดที่เหมาะสำหรับการเล่นน้ำและใช้เป็นที่ฝึกดำน้ำ เนื่องจากมีแนวปะการังติดต่อกันไปจนถึงเกาะปูซึ่งอยู่ด้านหน้าหาดกะตะ บริเวณชายหาดมีบ้านพัก บริษัทนำเที่ยว ร้านค้า แหล่งบันเทิงไว้สำหรับบริการนักท่องเที่ยวด้วย

หาดกะรน อ่าวกะรนใหญ่กว่าอ่าวกะตะ มีชายหาดยาวเหยียด เนื้อชายหาดเป็นเนินทรายสูงๆ ต่ำๆ มีสนทะเลต้นใหญ่ๆ และต้นตาลขึ้นเรียงรายอยู่โดยทั่วไป หาดทรายที่อ่าวกะรนขาวสะอาดและละเอียดมาก

ไดโนปาร์ค ตั้งอยู่ข้างโรงแรมมารีน่า คอทเทจ หาดกะรน เป็นมินิโกลฟ์ ขนาด 18 หลุม ในบรรยากาศโลกล้านปี ซึ่งมีไดโนเสาร์และภูเขาไฟระเบิด ด้วยเทคนิคแสงสีเสียงน่าตื่นตะลึง

หาดในหาน เป็นหาดทรายขาวสะอาด ด้านหลังของชายหาดเป็นบึง ชาวบ้านเรียกว่าหนองหาน ระหว่างทะเลและบึงมีเพียงหาดทรายของหาดในหานขวางกั้นอยู่เท่านั้น

อ่าวเสน เป็นอ่าวเล็กๆ ติดกับหาดในหานไปทางขวา ผ่านโรงแรมภูเก็ตฮิลล์ มีชายหาดเล็กๆ ที่สงบเรียงรายไปด้วยชายหาดหินน้อยใหญ่ หาดทรายขาวสะอาด

จุดชมวิว จากหาดในหานไปหาดกะตะน้อยตามเส้นทางถนนรอบเกาะ จุดชมวิวจะอยู่ระหว่าง 2 หาดนี้ จากจุดนี้สามารถมองเห็นทิวทัศน์ของเว็จอ่าวถึง 3 อ่าว คือ อ่าวกะตะน้อย อ่าวกะตะ และอ่าวกะรน ซึ่งเป็นทัศนียภาพที่สวยงามมาก

ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต ตั้งอยู่ในสถาบันราชภัฏภูเก็ต ถนนเทพกษัตรี เป็นสถานที่จัดแสดงเรื่องราวประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมของภูเก็ต เกี่ยวกับบ้านเรือน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ข้าวของเครื่องใช้ เมืองถลางยุคโบราณ นอกจากนั้นยังมีห้องสมุด ที่เก็บรวบรวมหนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมอีกด้วย

สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ ตั้งอยู่ที่ปลายแหลมพันวา มีพันธุ์ปลาน้ำจืดและน้ำเค็มกว่า 100 ชนิด และปลาที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ และปลาที่หาดูยาก

อำเภอกะตุ๋

ศูนย์อนุรักษ์มรดกท้องถิ่นกะตุ๋ ตั้งอยู่ในโรงเรียนบ้านกะตุ๋ ห่างจากตัวเมือง 7 กิโลเมตร ไปตามถนนวิจิตรสงคราม ถึงสามแยกวัดเกิดโฮ่ เลี้ยวขวาตรงไปยังชุมชนกะตุ๋ เป็นที่เก็บรวบรวมดินแร่ต่าง ๆ หินกาบเพชร หุ่นจำลอง การทำเหมืองแร่ในสมัยโบราณ อุปกรณ์การทำเหมืองแร่ และเครื่องใช้ต่าง ๆ ซึ่งเป็นวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน

น้ำตกกะตุ๋ เป็นน้ำตกขนาดเล็กर्मรินด้วยแมกไม้มานานาพรรณ

หาดป่าตอง เป็นอ่าวที่มีความโค้งมาก หาดทรายงดงามเป็นแนวยาว 9 กิโลเมตร น้ำทะเลใสสะอาด เหมาะแก่การเล่นน้ำ บริเวณหาดมีที่พัก บริษัทนำเที่ยว ศูนย์การค้า แหล่งบันเทิง บริการนักท่องเที่ยวอย่างครบครัน

หาดกะหลิม กะหลิมเป็นหาดเล็กๆ มีโขดหินและแนวปะการังและมีสถานที่พักผ่อน

หาดกมลา เป็นหาดที่สงบเงียบ มีสถานที่พักบริการนักท่องเที่ยว

อำเภอกลาง

อนุสาวรีย์วีรสตรี อนุสาวรีย์ท้าวเทพกษัตรีและท้าวศรีสุนทร เป็นอนุสาวรีย์ที่ชาวภูเก็ตร่วมกันสร้างขึ้น เมื่อปี 2509 เพื่อเชิดชูเกียรติวีรสตรีผู้กล้าหาญแห่งเมืองกลาง

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กลาง จัดแสดงเรื่องก่อนประวัติศาสตร์ชายฝั่งทะเลตะวันตก สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์เมื่ออารยธรรมอินเดียเผยแพร่เข้ามา ประวัติและวิถีการทำเหมืองแร่ดีบุก และสวนยางพารา ศิลปะพื้นบ้านและชาติพันธุ์วิทยาของกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บริเวณคาบสมุทรมลายู สำหรับอาคารหลังที่สองจัดแสดงจากและเรื่องราวของศึกกลาง ซีวิตความเป็นอยู่และประเพณีที่น่าสนใจของชาวจีนในภูเก็ต และเรื่องราวความเป็นมาและถิ่นอาศัยของชาวเลในภูเก็ต

วัดพระทอง (วัดพระผุด) เป็นที่ตั้งของ "พิพิธภัณฑสถานวัดพระทอง" เป็นที่เก็บรวบรวมโบราณวัตถุข้าวของเครื่องใช้ของชาวภูเก็ต เช่น "จิ้งชุย" เสื้อกันฝนชาวเหมืองแร่ดีบุก รองเท้าตีนตุ๊กของสตรีเชื้อสายจีนที่ต้องมัดเท้าให้เล็กตามค่านิยมของสังคมสมัยนั้น

วัดพระนางสร้าง เคยเป็นค่ายสู้รบกับพม่า เมื่อปี พ.ศ. 2328 นอกจากนี้ภายในอุโบสถเก่ายังเป็นประดิษฐานพระพุทธรูปดีบุกที่เก่าแก่ 3 องค์ เรียกว่า "พระในพุง" หรือ "พระสามกษัตริย์" ซึ่งอยู่ในพระอุทรของพระพุทธรูปหล่อองค์ใหญ่อีกชั้นหนึ่ง

สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าเขาพระแทว ได้รับการจัดตั้งเป็นอุทยานสัตว์ป่า เป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ สามารถพบสัตว์ป่าหลายชนิด อาทิ หมูป่า ลิง หมี กระเจง และมีพันธุ์ไม้หายากคือ "ปาล์มหลังขาว" ที่นี่เป็นแห่งแรกที่พบ มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนี้

- น้ำตกโตนไทร เป็นน้ำตกขนาดเล็ก น้ำจะไหลแรงในช่วงฤดูฝน มีต้นไม้ใหญ่
น้อยร่มรื่นเหมาะแก่การพักผ่อน
- น้ำตกบางแป เป็นน้ำตกขนาดเล็ก รอบๆ เป็นสวนรุกขชาติร่มรื่น มีเส้นทาง
เดินศึกษาธรรมชาติบางแป-น้ำตกโตนไทร ระยะทาง 4 กิโลเมตร ตลอดเส้นทางมี
ป้ายสื่อความหมายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวโดยไม่ต้องมีเจ้าหน้าที่นำทาง

หาดสุรินทร์ เป็นหาดที่อยู่ริมเชิงเขา บริเวณเหนือหาดมีต้นสนทะเลต้นใหญ่ๆ เรียง
รายอยู่ และบริเวณเหนือหาดด้านขวามือเป็นสนามกอล์ฟ หาดสุรินทร์ไม่เหมาะแก่การเล่นน้ำ
เพราะมีลักษณะลาดชัน และในฤดูมรสุมจะมีคลื่นลมจัดมาก

แหลมสิงห์ หาดทรายแหลมสิงห์เป็นหาดเล็กๆ ทรายขาวสะอาด ทางซ้ายมือของ
หาดเป็นแหลมเล็กๆ ที่มีชายหาดหินสวยงาม เรียกว่า แหลมสิงห์

อ่าวบางเทา มีหาดทรายทอดยาวเหมาะสำหรับการเล่นน้ำและกีฬาทางน้ำต่างๆ
อุทยานแห่งชาติสิรินาถ (หาดในยาง) เป็นหาดทรายที่มีความยาวต่อเนื่องกันถึง
13 กิโลเมตร โดยเริ่มจาก

หาดในทอน เป็นเว็จอ่าวที่งามแปลกตาทอดโค้งจากตัวเกาะเป็นที่กำบังคลื่นลมได้
อย่างดี และเป็นหาดที่เงียบสงบ เหมาะสำหรับการเล่นน้ำ

หาดในยาง เป็นที่ตั้งที่ทำการอุทยานฯ เป็นหาดที่มีสวนสนร่มรื่นเหมาะแก่การพัก
ผ่อนและเล่นน้ำ นอกจากนี้ยังมีแนวปะการังขนาดใหญ่เป็นที่อาศัยของสัตว์ทะเลนานาชนิด โดย
เฉพาะเต่าทะเลซึ่งจะขึ้นมาวางไข่บนหาด ในช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์ แต่ปัจจุบันเต่า
ทะเลมีจำนวนลดลงมากจนแทบจะไม่เห็นเต่าขึ้นมาวางไข่อีกเลย

หาดไม้ขาว หรือหาดสนามบิน ซึ่งเป็นหาดที่มีจ๊กจั่นทะเลและเต่าทะเลขึ้นมาวางไข่
เช่นเดียวกับหาดในยาง

หาดทรายแก้ว เป็นหาดทรายขาวทอดยาวขนานกับทิวต้นสนอยู่ถัดจากหาดไม้ขาว
ไปจนถึงสะพานสารสิน นับเป็นหาดที่อยู่เหนือสุดของเกาะภูเก็ต

การเดินทางท่องเที่ยวเกาะต่างๆ รอบภูเก็ตและในทะเลอันดามัน
ภูเก็ตมีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวทางทะเลบริการอย่างพร้อมมูล ทำให้
เมืองภูเก็ตเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวในน่านน้ำทะเลอันดามัน ไม่ว่าจะเป็นการดำน้ำดูปะการัง
เล่นน้ำตามแนวหาดทราย การตกปลา ชมธรรมชาติป่าเขา และชายหาดบนเกาะ

ภูเก็ตมีเกาะบริวารทั้งหมด 39 เกาะ ส่วนใหญ่อยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะภูเก็ต เกาะที่
น่าสนใจ ได้แก่

เกาะราชาใหญ่	เกาะราชาน้อย	เกาะไม้ท่อน
เกาะเฮ	เกาะโหลน	เกาะตะกั่วใหญ่

เกาะรังใหญ่ เกาะมะพร้าว เกาะนาคาน้อย
 เกาะไข่นอก เกาะบอน
การแสดงโชว์

ภูเก็ต แฟนตาซี ตั้งอยู่บริเวณหาดกมลา เป็นแหล่งบันเทิงยามราตรี ที่มีกานำเสนอ ศิลปวัฒนธรรมไทยด้วยเทคโนโลยีขั้นสูง ภายในบริเวณมีร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึกและ หัตถกรรมไทยต่างๆ ห้องเกมส์ แต่ละอาคารจะได้รับการออกแบบเป็นอาคารทรงไทยประยุกต์ ลักษณะต่าง ๆ โดยดึงเอาจุดเด่นของแต่ละภาคมาใช้ และตกแต่งโดยใช้แสงสีต่าง ๆ ดูตระการตา สิ่งที่ไม่ควรพลาดชมคือ การแสดงจินตมายา ในวังไอยรา เป็นการนำเอกลักษณ์ของไทยทั้งด้านวรรณคดี วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม มาผสมผสาน และนำเสนอผ่านตัวเอกคือเจ้าชายกมลา และข้างคู่บารมี ไอยรา โดยใช้เทคนิคพิเศษเข้ามาช่วย คำนการแสดงด้วยบัลเลต์กลางเวหา มายากลนำเสนอ โดยนักแสดงที่แสดงเป็นอินจันแผ่นดินสยามคู่แรกของโลก

ไข่มอน คาบาเร่ต์ ตั้งอยู่หาดป่าตอง เป็นการแสดงโชว์ลิปซิงก์โดยนักแสดงชายล้วน ตระการตาด้วยเครื่องแต่งกายและฉากบนเวทีที่สวยงาม

สิ่งอำนวยความสะดวกบนเกาะภูเก็ต

บริการเรือภูเก็ต-เกาะพีพี

กีฬาต่างๆ ได้แก่

- สนามกอล์ฟ - ตกปลา - ซิม่า - เล่นเรือ
- เรือแคนู - โกล์ฟ - เพนท์บอล - บ้านจิมป์

สถิติการท่องเที่ยวในเกาะภูเก็ตปี 2544¹⁶

ในปี 2544 จังหวัดภูเก็ต มีผู้เยี่ยมเยือนทั้งสิ้นจำนวน 3,789,660 คน เพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาคิดเป็นร้อยละ 9.54 ในจำนวนนี้ร้อยละ 71.57 หรือ 2,712,385 คน เป็นผู้เยี่ยมเยือนชาวต่างประเทศ ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปีก่อนคิดเป็นร้อยละ 8.56 สำหรับผู้เยี่ยมเยือนชาวไทยมีอัตราการเดินทางเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกันคิดเป็นร้อยละ 12.09

ในส่วนของค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในจังหวัดนี้พบว่ามีค่าใช้จ่าย / คน วัน 3,736.72 บาท โดยร้อยละ 28.85 เป็นค่าใช้จ่ายด้านที่พัก รองลงมาอีกร้อยละ 19.34 เป็นค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึกซึ่งภูเก็ตมีอาหารพื้นเมืองและผลิตภัณฑ์ที่ทำจากทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล ไข่มุก เครื่องปั้นดินเผา และนักท่องเที่ยวมีระยะเวลาพำนักเฉลี่ยในพื้นที่นี้ 4.96 วัน เมื่อนำจำนวนนักท่องเที่ยว ค่าใช้จ่าย / คน / วัน และวันที่พัก มาคำนวณจึงทำให้ภูเก็ต มีรายได้จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 69,420.56 ล้านบาท ส่วนนักท่องเที่ยวมีจำนวนทั้งสิ้น 132,801

¹⁶ สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ภาคตะวันออก ปี 2544. แหล่งที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

คน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย/ วัน ของนักท่องเที่ยวเท่ากับ 1,873.32 บาท เมื่อนำจำนวนนักท่องเที่ยว และค่าใช้จ่ายมาคำนวณทำให้เกิดเป็นรายได้ของคนในกลุ่มนี้เป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 248.78 ล้านบาท ทำให้ จังหวัดภูเก็ตจึงมีรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 69,669.34 ล้านบาท

2. เกาะสมุย¹⁷

เกาะสมุย เกาะที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก อยู่บริเวณอ่าวไทย ห่างจากสุราษฎร์ธานีไปทางทิศ ตะวันออก 84 กิโลเมตร มีเนื้อที่ 247 ตารางกิโลเมตร ถนนรอบเกาะ (ถนนสายทวิราชูร์ภักดี) ยาว 52 กิโลเมตร พื้นที่ 1 ใน 3 ของเกาะเป็นที่ราบ ล้อมรอบภูเขา ช่วงเดือนมกราคมถึงเดือน พฤษภาคม เป็นช่วงคลื่นลมสงบเหมาะแก่การท่องเที่ยวที่สุด เกาะสมุย เป็นเกาะที่มีหาดทรายสวย ทรายขาวมีชื่อหลายแห่ง อาทิ หาดเฉวง หาดนาเทียน หาดตลิ่งงาม หาดละไม นักท่องเที่ยวที่ ต้องการหาดทราย ทะเล สายลม และแสงแดด ชายหาดที่ทอดยาวขนานไปกับทะเล ต้นมะพร้าว ริมชายหาดและน้ำทะเลใสสวย ล้วนเป็นเสน่ห์ที่ทำให้นักท่องเที่ยวที่เคยไปสมุยมาแล้วต้องหวน กลับไปอีกครั้งแล้วครั้งเล่า อาหารทะเลสด ๆ ก็เป็นอีกเสน่ห์ที่ชวนให้นักถึง

นอกจากทะเลสวยน้ำใส เกาะสมุยยังมีกิจกรรมที่กำลังได้รับความนิยมไปทั่วโลกบริการ นักท่องเที่ยว นั่นก็คือ สปา หรือการดูแลสุขภาพด้วยการใช้น้ำบำบัด เช่น การอาบน้ำแร่ อาจจะเป็นน้ำแร่ หรือน้ำร้อน การบำบัดโดยการนวด หรือ การใช้พฤษชาบำบัด โดยใช้กลิ่นพืช พรรณธรรมชาติช่วยในการคลายเครียด ซึ่งมีสถานที่บริการอยู่หลายแห่ง ทั้งในโรงแรมและศูนย์ สปาโดยเฉพาะ แต่ละสถานที่มีบรรยากาศ ความสะอาดสบาย และการบริการที่ดีเยี่ยม ชวนให้รู้สึกผ่อนคลายอย่างแท้จริง และสำหรับนักกอล์ฟที่ก็มีสนามกอล์ฟให้ได้ออกกำลังกายอีกด้วย

ความสวยงามทางธรรมชาติ ความสะอาดสบายของเกาะสมุย ยังผสมผสานด้วยศิลป วัฒนธรรมของชาวพื้นถิ่นที่ยังคงเป็นรากฐานของความเป็นมาของชุมชนอีกหลายแห่งบนเกาะ เช่น วัดสำเริง วัดละไม เจดีย์แหลมสอ เป็นต้น

การเดินทางไปเกาะสมุย

รถไฟ มีรถไฟออกจากสถานีรถไฟหัวลำโพงทุกวัน การรถไฟฯ มีตัวร่วมกรุงเทพฯ- เกาะสมุย ลงรถที่สถานีรถไฟอำเภอพุนพิน และต่อรถประจำทางไปที่ท่าเรือดอนสักเพื่อข้ามเรือเฟอร์รี่ไปเกาะสมุย

รถโดยสารประจำทาง มีบริการรถโดยสารปรับอากาศ และรถโดยสารธรรมดาจาก กรุงเทพฯ เดินทางโดยตรงถึงเกาะสมุย โดยไม่รวมค่าโดยสารเรือเฟอร์รี่ ใช้เวลาเดินทางประมาณ ๑๔ ชั่วโมง

¹⁷ งานพัฒนาข่าวสารกองบริการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. แหล่งที่มา : [http://www2.tat.or.th/region.php?](http://www2.tat.or.th/region.php?region_id=5)

เครื่องบิน บริษัท บางกอกแอร์เวย์ จำกัด เปิดบริการเที่ยวบินไป-กลับ กรุงเทพฯ-เกาะสมุย ทุกวัน ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 20 นาที นอกจากนี้ยังมีเที่ยวบิน กรุงเทพฯ-หัวหิน-สมุย ภูเก็ต-เกาะสมุย อุตะภา-เกาะสมุย เกาะสมุย-กระบี่ เกาะสมุย-สิงคโปร์ เกาะสมุย-อุตะภา-พนมเปญ บริการอีกด้วย

เรือโดยสาร

- เรือเฟอร์รี่ ของบริษัท ราชาเฟอร์รี่ ออกจากท่าเรือดอนสัก บริเวณแหลมกุลา ตำบลดอนสัก ห่างจากที่ว่าการอำเภอดอนสักประมาณ 6 กิโลเมตร เพื่อไปยังท่าเรือเฟอร์รี่อ่าวท้องยาง เกาะสมุย ทุกวัน วันละ 7 เที่ยว ใช้เวลาเดินทาง 1 ชั่วโมง 30 นาที
- เรือด่วน ของบริษัท ส่งเสริม รุ่งเรือง ออกจากสุราษฎร์ธานีไปยังท่าเรือหน้าทอน เกาะสมุยวันละ 1 เที่ยว เวลา 08.00 น. ใช้เวลาเดินทาง 2 ชั่วโมง 30
- เรือนอน ติดต่อกันได้ที่ท่าเรือบ้านดอน เรือออกเวลา 2300 น. ถึงเกาะสมุย เวลา 05.00 น.

การเดินทางบนเกาะสมุย

มีรถสองแถววิ่งบริการรอบเกาะผ่านสถานที่ต่าง ๆ เช่น ท่าเรือหน้าทอน ท่าเรือเฟอร์รี่ ตลอดจนจุดต่าง ๆ อัตราค่าโดยสาร 10-40 บาท

สถานที่ท่องเที่ยวบนเกาะสมุย

ชายหาด เกาะสมุยมีชายหาดที่สวยงามอยู่หลายแห่งรอบเกาะ ชายหาดที่นักท่องเที่ยวนิยมไปพักผ่อนกันมาก คือ หาดเฉวง และหาดละไม นอกจากนี้มีชายหาดที่อ่าวบางรัก บ้านบ่อผุด หาดหน้าทอน หาดท้องยาง หาดแม่น้ำ และหาดเชิงมน เป็นต้น

น้ำตก มีน้ำตกหินลาด น้ำตกลาดวานร และน้ำตกหน้าเมือง ห่างจากท่าเรือหน้าทอน 3 กิโลเมตร 6 กิโลเมตร และ 14 กิโลเมตร ตามลำดับ เป็นน้ำตกที่ประชาชนนิยมมาเที่ยวพักผ่อนกันมาก ในฤดูฝนมีน้ำมาก การประปาสุขาภิบาลยังได้อาศัยน้ำจากน้ำตกหินลาดทำน้ำประปาสำหรับแจกจ่ายให้ประชาชนในตำบลหน้าทอน และบริเวณใกล้เคียงบริเวณโคก และที่น้ำตกหน้าเมือง 1 และ 2 จะมีกิจกรรมการนั่งช้างบริการนักท่องเที่ยว ตั้งแต่เวลา 09.00-17.00 น ทุกวัน

พระใหญ่ หรือ พระพุทธโคดม เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ขนาดหน้าตักกว้าง 5 วา 9 นิ้ว ประดิษฐานอยู่บริเวณเกาะฟาน และเป็นที่ตั้งสำนักวิปัสสนากรรมฐานสำหรับผู้สนใจปฏิบัติธรรมพักอาศัยได้

พระธาตุหินงู พระบรมสารีริกธาตุเกาะสมุย หรือชาวเกาะสมุยเรียกว่าพระธาตุศิลา งู อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเกาะสมุย 17 กิโลเมตร ตามประวัติสร้างโดยชาวบ้านตำบลมะเร็ด ชื่อ นายศรีทอง และได้มีพิธีบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน พ.ศ. 2498 โดยเจ้าคุณพระอรรถกตฺสสุทฺธิพงศ์แห่งวัดซีโตน อำเภอฝักไห้ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นผู้มอบให้ พระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถเสด็จมาทรงนมัสการ เมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2505 ชาวเกาะสมุยจึงถือเป็นประเพณีมีงานนมัสการสืบมา

เจดีย์แหลมสอ เป็นเจดีย์ที่สร้างขึ้นโดยหลวงพ่อด่าง พระภิกษุที่เป็นที่เคารพนับถืออย่างยิ่งของชาวเกาะสมุย มรณภาพเพราะเรืออัปปาง เมื่อ พ.ศ. 2519 องค์พระเจดีย์ประดับด้วยกระเบื้องสีทองทั้งองค์ ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ อยู่ริมทะเลเขตติดต่อด้านตำบลดิ่งงาม-หน้าเมือง

วัดคุณาราม (วัดเขาปิยะ) มีพระซึ่งชาวบ้านเรียกว่า หลวงพ่อด่าง หรือ หลวงพ่อด่างปิยะสีโล (ท่านพระครูสมถกิตติคุณ) มรณภาพไปแล้วแต่ศพไม่เน่าเปื่อย บรรจุในโลงแก้ว ในทำนัง วิปัสสนากรรมฐาน

ฟาร์มงูพังกา ตั้งอยู่ที่ 88/2 หมู่ที่ 4 ตำบลดิ่งงาม ภายในฟาร์มเลี้ยงงูทุกชนิด มีการแสดงของคนกับงูวันละ 2 รอบ เวลา 11.00 น. และ 14.00 น.

บ้านควายไทยสมุย ตั้งอยู่ที่ 20 หมู่ 1 ตำบลหน้าเมือง บนเนื้อที่ 35 ไร่ เป็นที่แสดงถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตตลอดจนเครื่องมือเครื่องใช้ของชาวนาไทย แสดงการทำนาปลูกข้าว การดำนา การเก็บเกี่ยว การดำข้าวโดยใช้ครก การให้ควายกับคันไถในการพรวนดินแทนรถแทรกเตอร์ รวมทั้งแสดงการละเล่นของชาวนาในช่วงหลังเสร็จสิ้นการทำนา อาทิ การเล่นดนตรีบนหลังควาย เพื่อเป็นการผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยจากการทำนา นอกจากนี้ภายในบริเวณยังได้จำลองให้เห็นและสัมผัสกับบรรยากาศแบบไทย ที่มีบริการนั่งเกวียน หรือนั่งบนหลังควายสำหรับนักท่องเที่ยวที่ไม่เคยได้สัมผัสมาก่อน

หินตา หินยาย อยู่บริเวณอ่าวละไม ตำบลมะเร็ด เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของหินแกรนิตเกิดจากการกัดเซาะโดยน้ำทะเลและความร้อนจนเกิดเป็นขีดหินรูปร่างประหลาด มีนิทานท้องถิ่นเล่ากันต่อๆ มาว่า นานมาแล้ว มีตายายคู่หนึ่งชื่อ ตาเครงกับยายเรียม เป็นชาวปากพ่อง จังหวัดนครศรีธรรมราช เดินทางโดยเรือใบเพื่อจะไปสู่ขอลูกสาวของตามองลาย จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ให้กับลูกชาย ครั้นเรือแล่นมาถึงบริเวณแหลมละไม เกิดพายุใหญ่ทำให้เรือล่ม ทั้งตาและยายเสียชีวิต คลื่นซัดขึ้นเกยหาดและกลายเป็นหินที่เห็นในปัจจุบันนี้

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัดละไม อยู่ในวัดละไม เป็นอาคารไม้ 2 ชั้น เป็นที่รวบรวมของเก่า เครื่องมือเครื่องใช้ชีวิตประจำวันของชาวบ้านบนเกาะและที่อื่น ๆ ในภาคใต้ เช่น ตะเกียงโบราณแบบต่าง ๆ กรงนกเขา กลองมโหระทึก อายุกว่า 300 ปี เป็นศิลปกรรมในยุคโลหะของวัฒนธรรมดองซอนตอนเหนือของเวียดนาม ค้นพบเมื่อปี 2543 ใช้ในพิธีกรรมขับไล่ผี ขอฟัน เป็นต้น

สวนผีเสื้อสมุย มีเนื้อที่ 20 ไร่ ภูมิประเทศเป็นเนินเขาที่ค่อยๆ ลาดลงสู่ทะเล มีส่วนที่เป็นสวนพฤกษศาสตร์จัดเป็นสวนหินปลูกไม้ดอกไม้ประดับ รวบรวมพันธุ์ไม้ไทย พืชสมุนไพรและไม้ป่านานาชนิด เพื่อจัดเป็นที่อยู่สำหรับผีเสื้อ และมีบริเวณที่จัดไว้สำหรับนักท่องเที่ยวได้ชมเช่น

บ้านฝั่ง เป็นบ้านไม้ไทย ภายในเป็นห้องมีจัดแสดงการเจริญเติบโตของฝั่งในรังอย่างละเอียด พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ จัดแสดงพันธุ์แมลงทั้งพันธุ์ไทยและพันธุ์ต่างประเทศ

เกาะอ่าววาง อยู่หลังอ่าวนาเทียน ทะเลบริเวณนี้มีแหล่งปะการังที่อุดมสมบูรณ์ นักท่องเที่ยวที่ต้องการเช่าเรือท่องเที่ยวและอุปโภคบริโภค

ศูนย์ลิ่งสมุย ตั้งอยู่บริเวณทางเข้าหมู่บ้านเขาพระ หมู่ที่ 1 ตำบลบ่อผุด มีการแสดงวัฒนธรรมพื้นบ้านไทยและการแสดงการฝึกสิงเปิดแสดงทุกวัน

ฟาร์มจระเข้ ตั้งอยู่ภายในแคมป์ข้าง บริษัท หน้าเมือง ซาฟารี ปาร์ค มีการแสดงจระเข้ วันละ 2 รอบ

แหล่งดูปะการัง อยู่บริเวณชายฝั่งของเกาะสมุย รวมทั้งที่อยู่ติดกับเกาะอื่นๆ เช่น เกาะเต่าป็น เกาะลัม เกาะมัดหลัง เกาะนาเทียน และเกาะราหิน การเช่าเรือ และอุปโภคบริโภค ติดต่อที่บังกะไลและบริษัทนำเที่ยวบนเกาะสมุย

เกาะแตน ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 2 ตำบลดลิ่งงาม บริเวณตอนใต้ของเกาะสมุย เป็นเกาะที่งดงามด้วยธรรมชาติอันเงียบสงบ ชายหาดยาวทิวมะพร้าวเรียงราย ทางฝั่งตะวันออกของเป็นชายหาดยาวขนานกับแนวปะการังชายฝั่ง เรียกว่า อ่าวออก ส่วนฝั่งตะวันตกเป็นอ่าวปิด มีป่าชายเลนไม่กว้างนักและหาดหิน เรียกว่า อ่าวตก มีแนวปะการังและชายฝั่งที่ค่อนข้างสมบูรณ์ สิ่งที่น่าสนใจบนเกาะนี้คือไม่มีสุนัขอาศัยอยู่บนเกาะ มีการสันนิษฐานกันหลายอย่างไม่ว่าจะเป็นเพราะเป็นเกาะศักดิ์สิทธิ์ หรือเทพารักษ์ไม่ต้องการสุนัข หรือการอธิบายทางวิทยาศาสตร์ เช่น เกาะแตน มีคลื่นเสียง สุนัขแม่เหล็ก หรือเชื้อโรคบางอย่างที่เป็นอันตรายต่อสุนัข เป็นต้น จนไม่มีใครกล้าจะนำสุนัขมาลองเลี้ยงดู เพราะไม่เคยมีสุนัขตัวไหนมีชีวิตอยู่รอดได้ นอกจากนั้นบริเวณเกาะใกล้เคียง เช่น เกาะมัดสุ่ม เกาะมดแดง มีแนวปะการังน้ำตื้นที่สวยงามสามารถดำน้ำตื้นได้ บนเกาะมีที่พักบริการ

การดูแลสุขภาพด้วยการบำบัด (สปา และทรีทเม้นต์)

กีฬาพื้นเมือง

กีฬาชนควาย ที่เกาะสมุยมีลักษณะคล้ายกับกีฬาชนวัวของจังหวัดสงขลา

กิจกรรมต่าง ๆ

- ดำน้ำ/ดูปะการัง
- ล่องแก่ง/พายเรือแคนู
- ล่องเรือ
- เดินป่า/ดูนก

สถิติการท่องเที่ยวในเกาะสมุย ปี 2544¹⁸

เกาะสมุย เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีหาดทรายสวยงามอยู่หลายแห่งรอบเกาะ เช่น หาดเฉวง หาดละไม จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวนิยมไปพักผ่อนกันมากโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ในปี 2544 เกาะสมุยมีผู้เยี่ยมชมเยือนทั้งสิ้นจำนวน 837,533 คน ขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 1.75 โดยในจำนวนนี้ร้อยละ 85.21 เป็นผู้เยี่ยมชมเยือนชาวต่างประเทศ ซึ่งมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.06

ส่วนการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในเกาะสมุยพบว่ามีค่าใช้จ่าย / คน / วัน 2,876.89 บาท โดยร้อยละ 35.12 เป็นค่าใช้จ่ายด้านที่พัก รองลงมาร้อยละ 18.21 เป็นค่าซื้อสินค้าและของที่ระลึก และนักท่องเที่ยวมีระยะเวลาพำนักเฉลี่ยในพื้นที่ 4.21 วัน เมื่อนำจำนวนนักท่องเที่ยว ค่าใช้จ่ายเฉลี่ย / คน วัน และวันพักมาคำนวณทำให้เกาะสมุยมีรายได้จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 10,097.93 ล้านบาท ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีจำนวนทั้งสิ้น 12,687 คน และมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ย / คน / วัน 1,749.04 บาท เมื่อนำจำนวนนักท่องเที่ยวและค่าใช้จ่ายมาคำนวณจึงทำให้มีรายได้ของคนกลุ่มนี้เท่ากับ 22.19 ล้านบาท ดังนั้นเกาะสมุยจึงมีรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 10,120.12

3. เกาะช้าง¹⁹

เดิมเป็นเกาะที่ไม่มีชุมชนตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัย หากมีความสำคัญในฐานะที่เป็นท่าจอดเรือ หลบลมมรสุม เป็นแหล่งเสบียงอาหาร และน้ำจืดโดยเฉพาะบริเวณอ่าวสลักเพชร หรืออ่าวสลัด เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่โจรสลัด ชาวจีนไหหลำ และญวน ปัจจุบันบนเกาะช้างมีประชาชนอาศัยอยู่ 8 หมู่บ้าน

มีชื่อเสียงโด่งดังอันดับต้นๆของทะเลทางตะวันออกด้วยความงามของธรรมชาติอันหลากหลาย มีทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวทุกรูปแบบ มีที่พักหลายระดับ

เกาะช้างเป็นเกาะที่ใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศรองจากเกาะภูเก็ต มีเนื้อที่ประมาณ 429 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นเขาสูงมีผาหินสลับซับซ้อนยอดเขาที่สูงที่สุด ได้แก่ เขาสลักเพชร มีความสูง 744 เมตร สภาพป่าโดยทั่วไปอุดมสมบูรณ์ ส่วนใหญ่เป็นป่าดิบ

¹⁸ สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศภาคใต้ ปี 2544. แหล่งที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

¹⁹ งานพัฒนาข่าวสารกองบริการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. แหล่งที่มา : http://www2.tat.or.th/region.php?region_id=3

เขา อันเป็นบ่อเกิดของต้นน้ำลำธาร ทำให้มีน้ำตกหลายแห่งบนเกาะ ชายหาด และปะการังที่สวยงามอยู่ทางด้านตะวันตกของเกาะ

สถานที่ที่น่าสนใจบนเกาะ ได้แก่

บริเวณยุทธนาวีเกาะช้าง อยู่ทางตอนใต้ของเกาะช้าง น่านน้ำทะเลตราดบริเวณอ่าวสลักเพชร อ่าวสลักคอก ยังเป็นอีกหน้าหนึ่งของบันทึกประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อปกป้องอธิปไตยของไทย เมื่อวันที่ 17 มกราคม พ.ศ. 244 กองทัพเรือไทยสามารถขับไล่ผู้รุกรานให้ล่าถอยไปได้ หากไทยต้องสูญเสียกองเรือ และทหารกล้าไปจำนวนหนึ่ง วีรกรรมทหารเรือไทยได้รับการจดจารึกและรำลึกถึงวันที่ 17 มกราคมของทุกปี ณ อนุสรณ์สถานยุทธนาวีที่เกาะช้าง อำเภอแหลมงอบ

เกาะง่ามกลายเป็นจุดปะทะจุดแรกระหว่างกองทัพเรือไทยกับฝรั่งเศส เมื่อฝรั่งเศสได้ส่งเครื่องบินเข้ามาลาดตระเวน และทิ้งระเบิดบนเกาะนี้ ส่วนเกาะหวายคือ จุดที่เครื่องบินลาดตระเวนของฝรั่งเศสถูกเรือรบหลวงสงขลา และเรือรบหลวงชลบุรียิงตก

เกาะไม้ซี้ก เป็นเขตปะทะระหว่างเรือลามอตต์ ปีเกิดกับเรือรบหลวงธนบุรีที่จอดประจำการอยู่ที่เกาะลิ้ม และได้เข้ามาช่วยเหลือเรือรบหลวงสงขลา และเรือรบหลวงชลบุรีที่ถูกยิงเสียหาย จนจมสู่ท้องทะเลบริเวณอ่าวสลักเพชร และอ่าวสลักคอก ในที่สุดเรือรบหลวงธนบุรีถูกยิงเสียหายอย่างหนัก จนแล่นมาเกยตื้น และจมลงบริเวณแหลมงอบ

น้ำตกธารมะยม เป็นน้ำตกขนาดกลาง มี 3 ชั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 และ รัชกาลที่ 6 เคยเสด็จประพาสมายังน้ำตกนี้ โดยมีพระปรมาภิไธยย่อ จปร. และ วปร. สลักอยู่ที่หน้าผาน้ำตกชั้นบน

น้ำตกคลองพลู เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ที่สวยงามที่สุดของเกาะช้าง มีน้ำตกไหลผ่านหน้าผาแดงแอ่งเบื้องล่าง น้ำตกมี 3 ชั้น ทางเข้าอยู่ห่างจากอ่าวคลองพร้าว 3 กิโลเมตร จากนั้นต้องเดินป่าอีกประมาณ 20 นาที

น้ำตกคลองนนทรี เป็นน้ำตกขนาดเล็ก อยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะมีทางเดินเท้าจากบ้านด่านใหม่ตามทางเดินเท้า 3 กิโลเมตร หรือจากที่ทำการอุทยานฯ เป็นระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตร

บ้านสลักเพชร-บ้านโรงถ่าน เป็นสองชุมชนใหญ่ที่สุดบนเกาะช้าง ตั้งอยู่ติดกันทางตอนใต้ของเกาะ อ่าวสลักเพชรเป็นอ่าวใหญ่ที่สุดบนเกาะ

น้ำตกคีรีเพชร เป็นน้ำตกชั้นเดียว อยู่ห่างจากชุมชนบ้านสลักเพชรผ่านสวนยางเป็นระยะทาง 3 กิโลเมตร

น้ำตกคลองหนึ่ง เป็นน้ำตกขนาดเล็ก อยู่ลึกเข้าไปจากชุมชนสลักเพชร ใกล้กับน้ำตกคีรีเพชร

หมู่บ้านประมงบางบัว บ้านแต่ละหลังปักเสาลงในทะเล มีสะพานเชื่อมต่อกัน บรรพบุรุษของคนที่นี่ส่วนใหญ่สืบเชื้อสายจากชาวสลักเพชร ดำรงชีวิตเรียบง่ายด้วยการทำประมงขนาดเล็กชายฝั่ง เป็นแหล่งปลาหมึกหอมชุกชุม มีแหล่งปะการังใต้น้ำ บริเวณหมู่บ้านมีท่าเรือ สะพานปลา ทำกะปิ น้ำปลา กุ้งแห้ง ปลาเค็ม อ่าวบางบัวมีชัยภูมิที่ตั้งเหมาะแก่การจอดเรือ หลบคลื่นลม เพราะมีเทือกเขา และหมู่เกาะโอบล้อมสองด้านในฤดูมรสุม จึงมีเรือมากมายเข้ามาจอดหลบคลื่นลมในอ่าวนี้

อ่าวคลองสน เป็นอ่าวอยู่ทางเหนือสุดของเกาะฝั่งตะวันตก เป็นที่ตั้งของชุมชนบ้านคลองสน ใกล้บริเวณอ่าวมีแนวปะการังใต้น้ำ

หาดทรายขาว เป็นหาดที่มีระยะทางยาวมากอีกแห่งหนึ่ง สามารถลงเล่นน้ำได้ มีบังกะโลตั้งอยู่หลายแห่ง มีถนนรอบเกาะตัดชิดหาดมากที่สุด

หาดคลองพร้าว-แหลมไชยเชษฐ เป็นหาดทรายที่มีความยาวต่อเนื่องไปจนถึงหาดไก่อแบ้ หาดทรายบริเวณนี้มีความลาดมาก สามารถเล่นน้ำได้ มีบังกะโลให้เข้าพักหลายแห่ง มีห้องพักริมหาดมาตรฐาน และมีสิ่งอำนวยความสะดวกพร้อม ตอนเหนือสุดของอ่าวคลองพร้าวติดกับแหลมไชยเชษฐ ซึ่งมีแหลมหิน มีทัศนียภาพสวยงาม แต่ไม่สามารถเล่นน้ำได้

หาดไก่อแบ้ เป็นหาดที่มีความยาวติดต่อกับหาดคลองพร้าว เป็นหาดทรายที่มีความลาดพอสมควร สามารถเล่นน้ำได้โดยไม่เป็นอันตราย มีบังกะโลราคาประหยัดให้เข้าพักหลายแห่ง บางแห่งมีจักรยานเสื่อภูเขาให้เช่า

หาดทรายยาว อยู่ทางตอนใต้ของเกาะข้างใกล้กับอ่าวสลักเพชร มีลักษณะเป็นอ่าวที่มีหาดทรายทอดยาว เล่นน้ำได้ สามารถเดินป่าชมจุดยุทธนาวีที่เกาะช้าง และชมทัศนียภาพตามหมู่เกาะใกล้เคียง เช่น เกาะเหลายา อ่าวสลักเพชร เกาะหวาย ที่หาดทรายขาวมีบริการที่พักไว้สำหรับนักท่องเที่ยวด้วย

เกาะช้างน้อย และ แหลมช้างน้อย อยู่ทางด้านเหนือของเกาะช้าง ท้องน้ำระหว่างแหลมช้างน้อยกับเกาะช้างน้อยจะมีแนวปะการังอยู่ด้วย

นอกจากเกาะช้างแล้วยังมีเกาะใกล้เคียงที่นักท่องเที่ยวนิยมไปพักผ่อน ดำน้ำ คุปะการังอีกหลายเกาะได้แก่

เกาะมันนอก-เกาะมันใน	เกาะคลุ้ม	เกาะเหลายา
เกาะหวาย	เกาะพร้าว หรือ เกาะทรายขาว	เกาะง่าม
เกาะกูด	เกาะไม้ซี้	เกาะหมาก
เกาะกระดาด	เกาะขาม	หมู่เกาะระยั้ง
หมู่เกาะกระ	หมู่เกาะรัง	

การเดินทางไปเที่ยวเกาะต่าง ๆ

ที่อำเภอแหลมงอบ มีท่าเรือที่สามารถโดยสารไปยังเกาะช้าง และหมู่เกาะต่าง ๆ ได้ทั้งหมด 3 ท่า ได้แก่

- ท่าเทียบเรือแหลมงอบ เรือโดยสารที่ใช้เป็นเรือประมงดัดแปลง ไปขึ้นที่ เกาะช้าง ที่บริเวณบ้านด่านเก่า

- ท่าเทียบเรือเกาะช้างเฟอร์รี่ มีเรือออกจากท่าเรืออนุสรณ์สถานไปขึ้นที่ท่าเรือด่านเก่า ที่เกาะช้าง ท่าเรือแหลมงอบอยู่ห่างลงมาทางใต้ประมาณ 500 เมตร ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 45 นาที

- ท่าเรือเฟอร์รี่อำเภอธรรมชาติ ไปขึ้นที่เกาะช้างที่ท่าเรือเกาะช้างเฟอร์รี่บริเวณอ่าวสับปะรด มีบริการเรือเฟอร์รี่ข้ามไปเกาะช้าง ใช้เวลาในการเดินทาง 25 นาที

สินค้าพื้นเมือง

พลอยแดง ของจังหวัดตราด เป็นแหล่งของพลอยแดง น้ำงามที่มีชื่อเสียงโด่งดังในนาม “ทับทิมสยาม” แต่ปัจจุบันแล้วพลอยเริ่มหมดไป ทับทิมสยามจึงกลายเป็นสิ่งที่หายาก

งอบน้ำเขียว เป็นหัตถกรรมพื้นบ้านของชาวชุมชนน้ำเขียวสืบทอดกันมานาน มีแหล่งผลิต และจำหน่ายอยู่ที่ชุมชนน้ำเขียว ตำบลน้ำเขียว อำเภอแหลมงอบ

ระกำหวาน ตราดมีผลไม้หลากหลายชนิด แต่ผลไม้ที่มีชื่อที่สุดของตราด คือ “ระกำหวาน” ระกำหวานของตราด เป็นระกำที่มีรสชาติหวานหอมเมื่อแก่จัด เป็นที่นิยมของนักบริโภค ระกำมาก

สับปะรดตราดสีทอง สับปะรดพันธุ์นี้จะไม่เหมือนพันธุ์อื่นตรงที่มีรสชาติหวานกรอบทั้งผล โดยเฉพาะผิวเป็นตา ๆ สีเหลือง เย็นฉ่ำน่ารับประทาน

สุนัขพันธุ์ไทยหลังอาน มีลักษณะพิเศษ คือ มีอาน หรือขวัญบนแผ่นหลัง มีความฉลาด และซื่อสัตย์

ไกชนพื้นเมือง เป็นไกพันธุ์ที่เลี้ยงชื่อในด้านการชนไก่ในจังหวัดตราด เนื่องจากมีลักษณะชั้นเชิง จังหวะต่าง ๆ ในการชนไก่ที่เยี่ยม

กีฬาและกิจกรรมต่างๆ

- ดำน้ำ/ดูปะการัง
- ตกปลา
- เล่นน้ำทะเล/น้ำตก
- ชีจักรยาน/จักรยานยนต์
- วัด/พิพิธภัณฑ์/โบราณสถาน
- เดินชมเมือง/ชุมชน/ตลาด

สถิติการท่องเที่ยวเกาะช้าง ปี 2544²⁰

ตราด ในปี 2544 มีผู้เยี่ยมชมเยือนทั้งสิ้นจำนวน 445,745 คน ขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมา คิดเป็นร้อยละ 18.46 ในจำนวนร้อยละ 79.44 หรือ 362,030 คน เป็นผู้เยี่ยมชมเยือนชาวไทย ซึ่งมีแนวโน้มการเดินทางเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาคิดเป็นร้อยละ 17.58 และจากจำนวนผู้เยี่ยมชมเยือน 445,745 คน แบ่งเป็นจำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนที่เกาะช้างเป็นจำนวน 240,065 คน หรือในจำนวนร้อยละ 29.30

ในส่วนของการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามามายังจังหวัดนี้พบว่า มีค่าใช้จ่าย/คน/วัน 1,734.30 บาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นค่าอาหาร/เครื่องดื่ม คิดเป็นร้อยละ 24.46 รองลงมาเป็นค่าที่พักและค่าซื้อสินค้าของที่ระลึกตามลำดับ และนักท่องเที่ยวมีระยะเวลาพำนักเฉลี่ยในพื้นที่นี้ 2.35 วัน เมื่อนำจำนวนนักท่องเที่ยว ค่าใช้จ่าย/คน/วัน และวันพักมาคำนวณจึงทำให้ จังหวัดตราด มีรายได้จากการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 1,700.50 ล้านบาท ส่วนนักท่องเที่ยวจำนวน 51,887 คน และมีค่าใช้จ่ายต่อคน 942.05 บาท เมื่อนำมาคำนวณหารายได้ที่เกิดจากการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวพบว่า มีค่าเท่ากับ 48.88 ล้านบาท ดังนั้น จังหวัดตราด จึงมีรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวรวมเป็นเงินทั้งสิ้น 1,749.38 ล้านบาท

ตารางที่ 2 สรุปสถิติการท่องเที่ยวของเกาะภูเก็ต เกาะสมุย และเกาะช้าง

เกาะ	นักท่องเที่ยวชาวไทย	นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ	นักท่องเที่ยวทั้งสิ้น (คน/ปี)	รายได้ทั้งสิ้นต่อปี (ล้านบาท)
เกาะภูเก็ต	1,077,275	2,712,385	3,789,660	69,669.34
เกาะสมุย	123,890	713,643	837,533	10,120.12
เกาะช้าง	163,421	76,644	240,065	1749.38*

* หมายเหตุ รายได้ต่อปี ของเกาะช้างนั้นอยู่ในข้อมูลรายได้ทั้งสิ้นต่อปี ของจังหวัดตราด

นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมาเยี่ยมชมเยือน เกาะทั้ง 3 นั้น มาจาก อเมริกา และยุโรป เป็นส่วนใหญ่ รองลงมาเป็นเอเชีย และตะวันออกกลาง ตามลำดับ รายได้จากการท่องเที่ยวของเกาะภูเก็ตอยู่ในอันดับที่หนึ่ง รองลงมาคือเกาะสมุย ส่วนเกาะช้างนั้นยังไม่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวเท่าไร ซึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 นั้นมีโครงการจะพัฒนาเกาะช้างให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน พร้อมทั้งให้มีศักยภาพทางการท่องเที่ยวทัดเทียมกับเกาะภูเก็ตและเกาะสมุย ต่อไป

²⁰ สถิติการท่องเที่ยวภายในประเทศ ภาคตะวันออก ปี 2544. แหล่งที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

จากข้อมูลของแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เกาะสมุย / สุราษฎร์ธานี²¹ นั้นได้กล่าวถึงกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกบนชายหาด พัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวไว้ว่า กิจกรรมที่สามารถมีทุกชายหาด ได้แก่ การเล่นน้ำ การชมวิถีชีวิตพื้น เป็นต้น ส่วนกิจกรรมที่มีได้ในบางพื้นที่ ได้แก่ การดำน้ำดูปะการัง, สกีน้ำ, ตกปลา, ปิกนิก หรือแม้แต่กิจกรรมบันเทิงในตอนกลางคืน เป็นต้น

นอกจากกิจกรรมที่ได้กล่าวถึงข้างต้นแล้ว ชายหาดพัฒนายังต้องมีบริการพื้นฐานที่จำเป็น เช่น ส่วนบริการนักท่องเที่ยว ที่พัก ส่วนบริการความปลอดภัย และส่วนบริการนักท่องเที่ยวระดับประเทศ ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากกิจกรรมในพื้นที่ชายหาดของแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เกาะสมุย / สุราษฎร์ธานี อีกทั้งข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมโดยการออกพื้นที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัยเอง รวมถึงข้อมูลสำหรับแนะนำนักท่องเที่ยวทั้งในรูปแบบที่เป็นหนังสือคู่มือหรือเอกสารสำหรับแจกนักท่องเที่ยวตามเกาะตัวอย่างทั้ง 3 เกาะ อีกทั้งข้อมูลแนะนำแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดต่าง ๆ ของ งานพัฒนาชาวสารภีการบริการการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวข้างต้นมาวิเคราะห์และสรุป การแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการออกแบบกราฟิกสำหรับวิจัยฉบับนี้ โดยผู้วิจัยได้อาศัยแนวทางมาจากงานวิจัยของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาฯ และในการออกแบบระบบป้ายสัญลักษณ์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะในประเทศไทยครั้งนี้นั้น สามารถแบ่งประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการออกแบบกราฟิก ได้ดังนี้

หมวด ก. ประเภทแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม และ/หรือแหล่งชุมชน

1. **ประเภทธรรมชาติ** เป็นสถานที่ ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติเอง หรือเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นให้เกิดเป็นทรัพยากรธรรมชาติขึ้น
2. **ประเภทประวัติศาสตร์ - ศาสนสถาน** ที่มนุษย์สร้างขึ้นในอดีต และยังมีหลงเหลืออยู่หรือสร้างขึ้นในปัจจุบัน ให้เป็นศูนย์กลางของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศิลปะประจำชาติ ซึ่งอาจจะมียานเทศกาลเป็นประเพณี หรือวัฒนธรรมเกิดตามมาด้วย
3. **ประเภทกิจกรรม และหรือ แหล่งชุมชน** เกิดขึ้นจากการที่มนุษย์มารวมกันอยู่เป็นกลุ่มเป็นเหล่า แล้วมีการสมาคมหรือติดต่อกันโดยอาชีพ การงาน และการพักผ่อนหย่อนใจ เป็นต้น

หมวด ข. ประเภทส่วนบริการ

แบ่งตามขอบเขตของการให้บริการได้ 2 กลุ่ม คือ

1. **บริการสาธารณะ** - เกี่ยวกับการให้บริการสิ่งอำนวยความสะดวก ทางคมนาคม
2. **บริการธุรกิจ** - เกี่ยวกับกิจกรรมทางธุรกิจ

²¹ สาขาวิจัยสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. แผนพัฒนาการท่องเที่ยว เกาะสมุย/ สุราษฎร์ธานี. (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย) หน้า 6 - 21

ตารางที่ 3 สรุปกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะ (ตาราง 1)

ก. ประเภทแหล่งท่องเที่ยว	เกาะตัวอย่าง		
	เกาะภูเก็ต	เกาะสมุย	เกาะช้าง
1. ประเภทธรรมชาติ			
1.1 จุดชมวิว	✓	✓	✓
1.2 เส้นทางศึกษาธรรมชาติ	✓	✓	✓
1.3 น้ำตก	✓	✓	✓
1.4 ทะเล	✓	✓	✓
1.5 เกาะ	✓	✓	✓
1.6 ภูเขา	✓	✓	✓
1.7 ชายหาดสาธารณะ	✓	✓	✓
1.8 พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำ	- พิพิธภัณฑ์เปลือกหอย	- พิพิธภัณฑ์สัตว์น้ำและสวนเสือ	-
1.9 พิพิธภัณฑ์สัตว์บนบก	ภูเก็ต - สถานแสดงพันธุ์สัตว์น้ำ - สวนสัตว์ภูเก็ต - สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่า เขาพระแนว - วัด และพระธาตุ ต่างๆ	- สวนผีเสื้อสมุย - พิพิธภัณฑ์แมลง - ฟาร์มงูพังกา - ฟาร์มจระเข้ - ศูนย์ลิงสมุย	

ตารางที่ 3 สรุปกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะ (ตาราง 2)

ก. ประเภทแหล่งท่องเที่ยว	เกาะตัวอย่าง		
	เกาะภูเก็ต	เกาะสมุย	เกาะช้าง
2. ประเภทประวัติศาสตร์ – ศาสนสถาน			
2.1 ศาสนสถาน (พุทธ)	✓	✓	✓
2.2 ศาสนสถาน(คริสต์)	✓	✓	✓
2.3 ศาสนสถาน (อิสลาม)	✓	✓	✓
2.4 อนุสาวรีย์	- อนุสาวรีย์วีรสตรี	- บ้านควายไทยสมุย	- ยุทธนาวีเกาะช้าง
2.5 พิพิธภัณฑ์	- พิพิธภัณฑ์แห่งชาติ	- พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านวัด	
2.6 โบราณสถาน	กลาง - ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม จ. ภูเก็ต - ศูนย์อนุรักษ์มรดกท้องถิ่นกระบี่ - ตึกโบราณ	ละไม	
3. ประเภทกิจกรรม และ หรือแหล่งชุมชน			
3.1 ตลาด	- หมู่บ้านไทยและสวน	✓	✓
3.2 หมู่บ้าน	กล้วยไม้	✓	- หมู่บ้านประมงบาง
3.3 สวนสาธารณะ		✓	น้ำ
3.4 สนามกีฬา		✓	✓
กิจกรรมบนบก			✓
1. กิจกรรมขี่ช้าง	✓	✓	-
2. กิจกรรมขี่ม้า	✓	✓	-
3. กิจกรรมบันจี้จัมพ์	✓	✓	-
4. กิจกรรมโกคาร์ท	✓	✓	✓
5. กิจกรรมตีกอล์ฟ	✓	✓	✓
6. กิจกรรมเพนท์บอล	✓	✓	✓
7. กิจกรรมปิกนิก	✓	✓	-
8. กิจกรรมแคมป์ปิ้ง	✓	✓	✓

ตารางที่ 3 สรุปกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะ (ตาราง 3)

ก. ประเภทแหล่งท่องเที่ยว	เกาะตัวอย่าง		
	เกาะภูเก็ต	เกาะสมุย	เกาะช้าง
กิจกรรมทางน้ำ	✓	✓	✓
1. กิจกรรมตกปลา	✓	✓	✓
2. กิจกรรมดำน้ำ	✓	✓	-
3. กิจกรรมว่ายน้ำ	✓	✓	✓
4. กิจกรรมเล่นใบ	✓	✓	✓
5. กิจกรรมแคนนู	✓	✓	✓
6. กิจกรรมวินเซิร์ฟ	✓	✓	✓
7. กิจกรรมสกีน้ำ	✓	✓	✓
8. กิจกรรมพาราชูต	✓	✓	-
9. กิจกรรมพายเรือ	✓	✓	✓

ตารางที่ 3 สรุปกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะ (ตาราง 4)

ข. ประเภทส่วนบริการ	เกาะตัวอย่าง		
	เกาะภูเก็ต	เกาะสมุย	เกาะช้าง
1)บริการสาธารณะ			
1. จุดแลกเงิน	✓	✓	✓
2. กองตรวจคนเข้าเมือง	✓	✓	-
3. โรงพยาบาล / คลินิก	✓	✓	✓
4. สถานีตำรวจ		✓	
5. ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว	✓	✓	✓
6. สนามบิน	✓		✓
7. ท่าเรือ	✓	✓	✓
8. ท่ารถ	✓	✓	✓
9. ไปรษณีย์	✓	✓	✓
10. โทรศัพท์	✓	✓	✓
11. ปั๊มน้ำมัน/เชื้อเพลิง	✓	✓	✓
12. หน่วยกู้ภัย	✓	✓	✓
2)บริการธุรกิจ			
1. บาร์ / ผับ / ดิสโก้	✓	✓	✓
2. โชว์ / การแสดงต่างๆ	✓	✓	-

ตารางที่ 3 สรุปกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะ (ตาราง 5)

ข. ประเภทส่วน บริการ	เกาะตัวอย่าง		
	เกาะภูเก็ต	เกาะสมุย	เกาะช้าง
3. โรงแรม/รีสอร์ท	✓	✓	✓
4. ศูนย์อาหาร/ภัตตาคาร	✓	✓	✓
5. ร้านกาแฟ	✓	✓	✓
6. แหล่งช้อปปิ้ง	✓	✓	✓
7. ร้านขายของที่ระลึก	✓	✓	✓
8. ร้านอินเทอร์เน็ต	✓	✓	✓
9. ที่เช่ารถยนต์	✓	✓	✓
10. ที่เช่ามอเตอร์ไซด์	✓	✓	✓

จากตารางข้างต้นจะเห็นได้ว่าทั้ง 3 เกาะนี้มีแหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่คล้ายคลึงกัน และการจัดหมวดหมู่ของกิจกรรม และแหล่งท่องเที่ยวในส่วนนี้ สอดคล้องกับการออกแบบป้ายสัญลักษณ์โดยคำนึงถึงสภาพปัจจุบันของแหล่งท่องเที่ยวบนเกาะด้วย ตามความเหมาะสม การจัดหมวดหมู่นี้จะทำให้หาแนวทางในการออกแบบชุดสัญลักษณ์ภาพในระบบป้ายสัญลักษณ์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลในประเภทเกาะในประเทศไทยได้ง่ายยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 4 ว่าด้วยการออกแบบระบบป้ายสัญลักษณ์

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้ยกข้อมูลการออกแบบป้ายสัญลักษณ์และระบบป้ายสัญลักษณ์มาตรฐานของต่างประเทศที่ผู้วิจัยจะใช้ทำการวิเคราะห์และศึกษาในบทที่ 4 มาอธิบายอย่างพอสังเขป เพื่อให้ได้ทราบถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในการออกแบบระบบป้ายสัญลักษณ์แต่ละอย่าง และปรับสัญลักษณ์ซึ่งน่าจะมีความสัมพันธ์กับการออกแบบป้ายสัญลักษณ์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะ

หลักการออกแบบระบบป้ายสัญลักษณ์

ระบบป้ายสัญลักษณ์²²

เป็นระบบที่ใช้การออกแบบเพื่อแก้ไขปัญหา โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ หลักสุนทรียภาพ ความรู้ความชำนาญในสายงาน คือการเลือกใช้วัสดุ และการติดตั้ง รวมทั้งควรที่จะคำนึงถึงสภาพ

²² เชื้อเอ็นดู ดิคุกุล ณ อยุธยา. ระบบป้ายสัญลักษณ์, (กรุงเทพฯ : พลัสเพลส, 2543), หน้า 43

แวดล้อม ระบบป้ายสัญลักษณ์ที่ใช้กับสถานที่ที่มีการสัญจรมาก ได้แก่ สนามกีฬา สนามบิน ระบบรถไฟใต้ดิน รถไฟฟ้า ศูนย์การประชุม ศูนย์การค้า โรงภาพยนตร์ โรงพยาบาล อาคารสำนักงาน เพื่อช่วยจัดระเบียบ และควบคุมการสัญจรที่มีประสิทธิภาพต่อเนื่อง โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อมเดิม มีส่วนสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรม และแสดงความภาคภูมิใจของผู้เป็นเจ้าของ

ป้ายสัญลักษณ์²³ (Signage)

เป็นส่วนหนึ่งของ ระบบนำทาง (Way finding System) หรือระบบภาพชี้ทาง(Graphic Directional System) เพื่อให้มวลชนสามารถเดินทางไปสู่ที่ต่าง ๆ ตามต้องการ ในการจัดทำเครื่องมือเพื่อไปสู่จุดหมายนั้นได้ นักออกแบบกราฟิกเพื่อสภาพแวดล้อมได้จำกัดความหมายให้แคบลง โดยสร้างเครื่องมือเพื่อบอกทิศทาง ระบุสถานที่ และบอกคำสั่ง เป็นการให้ข้อมูลอย่างมีระเบียบและเป็นรูปธรรมโดยจัดทำในลักษณะของ แผ่นป้ายสัญลักษณ์ ที่มีการวางแผนออกแบบ โดยการนำสัญลักษณ์ภาพมาใช้ร่วมกับแผ่นป้ายและคำนึงถึงการใช้งานอย่างมีมาตรฐาน เรียบกว่า ระบบป้ายสัญลักษณ์ (Signage System) ระบบป้ายสัญลักษณ์ที่ดีจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมเพื่อทำให้เกิดประสิทธิภาพในการใช้งาน

จุดมุ่งหมายของป้ายสัญลักษณ์

จุดมุ่งหมายของป้ายสัญลักษณ์ ควรพิจารณาจากประสิทธิภาพของส่วนที่เป็นสัญลักษณ์ ภาพที่ใช้เป็นส่วนประกอบสำคัญในการออกแบบป้ายสัญลักษณ์ คือ

1. เพื่อการสื่อสารที่ดูแล้วเกิดความเข้าใจได้ง่ายและชัดเจน โดยไม่ต้องอาศัยถ้อยคำ
2. เพื่อช่วยในการเรียนรู้ความหมายของสัญลักษณ์ ทำให้เกิดการจดจำ
3. เพื่อการใช้งาน โดยให้ดัดแปลงแก้ไขได้ง่ายเมื่อมีปัญหาทางการออกแบบ วัสดุ และกรรมวิธีการผลิต
4. เพื่อให้ได้รูปแบบที่สวยงาม โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อม สถาปัตยกรรม และวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของป้ายสัญลักษณ์

การใช้เครื่องหมายภาพในลักษณะของป้ายสัญลักษณ์ มีวัตถุประสงค์คือ เพื่อถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร (Sign Transmit Information) ต้องสามารถเข้ากันได้ดีตามลักษณะหน้าที่และ การใช้งาน และควรช่วยส่งเสริมสภาพแวดล้อม จัดเป็นกลุ่มไว้ดังนี้

1. แจ้งข่าวสารบริเวณพื้นที่ว่าง (Information on Space Area)

1.1 แนะนำเส้นทาง (Guidances)

การแจ้งข่าวสารในบริเวณพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง ซึ่งแสดงการจัดตำแหน่งของพื้นที่นั้นไว้ในที่เดียวกันเพื่ออำนวยความสะดวก เช่น ป้ายแผนที่ ป้ายแผนผัง

²³ เรื่องเดียวกัน : หน้า 23

1.2 บอกทิศทาง (Directional)

การแจ้งข่าวสารโดยใช้สัญลักษณ์ของเส้น เพื่อแสดงทิศทางและบอกจุดหมายปลายทาง เช่น ป้ายลูกศรบอกทิศทาง ป้ายบอกสถานีรถไฟ

1.3 ระบุสถานที่ด้วยเครื่องหมาย (Identifying)

การแจ้งข่าวสารโดยแสดงเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ เป็นการระบุรายละเอียดที่สำคัญเฉพาะจุดเพื่อใช้เป็นจุดสังเกตไปสู่จุดหมายปลายทาง เช่น ป้ายบอกชื่อเมือง ตัวเลขถนน ป้ายแบ่งเขตสำหรับสถานที่ ป้ายหน้าประตู ป้ายโบราณสถาน

2. แจ้งข่าวสารให้ปฏิบัติตาม (Operational Information)

2.1 ควบคุม บังคับ (Control)

การควบคุมบังคับและเตือนภัยในที่สาธารณะ เพื่อให้เกิดระเบียบและความปลอดภัย เช่น ป้ายห้าม ป้ายเตือน ป้ายควบคุมทิศทาง

2.2 อธิบายความ (Explanations)

การชี้แจงความหมายและประชาสัมพันธ์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเข้าใจ เช่น ป้ายแนะนำวิธีการใช้ ป้ายตัวอย่างการใช้

2.3 การเตือน ประกาศ (Notices)

การแจ้งข่าวล่วงหน้าเกี่ยวกับเหตุการณ์ชั่วคราวที่ไม่ใช่ป้ายถาวร เพื่อเตรียมการและเพื่อรับข่าวสารทันต่อเหตุการณ์ เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์ ป้ายประกาศ ธง

3. โฆษณา (Advertisement)

การแจ้งข้อมูลข่าวสารที่มุ่งให้เกิดการดึงดูดใจ ยอมรับ และจดจำง่าย เพื่อประโยชน์ทางธุรกิจการค้า เช่น ป้ายโฆษณานบนหลังคาตึก ป้ายโฆษณาติดตั้งริมถนน

เกณฑ์สื่อความสัมพันธ์ของระบบป้ายสัญลักษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย²⁴

การสื่อความหมายภาพและลูกศร

จากแนวความคิดเกี่ยวกับการออกแบบลักษณะภาพเพื่อให้ได้ประสิทธิภาพในการใช้งาน สามารถกำหนดได้จากทฤษฎี semiotic หรือ สัญลักษณ์วิทยาที่ว่าด้วยเรื่องลักษณะและลักษณะ มีระดับของการสื่อความหมายที่ต่างกันเป็น 3 ระดับดังนี้

1. The Semantic Dimension เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และสัญลักษณ์ภาพกับความหมาย จึงเป็นการอ่านจดหมายจากภาพโดยตรง มีหลักเกณฑ์ดังนี้

- ประสิทธิภาพของการสื่อความหมายสัญลักษณ์ภาพ
- ความเข้าใจของกลุ่มเป้าหมายที่มีต่อลักษณะภาพ

²⁴ เรืองเดียวกัน : หน้า 33

- ความแตกต่างในเรื่องวัฒนธรรมที่จะมีผลต่อความเข้าใจสัญลักษณ์ภาพ
- ความแตกต่างในเรื่องของวัยที่จะมีผลต่อความเข้าใจสัญลักษณ์ภาพ
- ความยาก-ง่ายที่จะมีผลต่อการเรียนรู้สัญลักษณ์ภาพ
- สัญลักษณ์ภาพนั้นได้รับการยอมรับใช้งานอย่างแพร่หลายไปก่อนแล้ว
- การใช้ส่วนที่ไม่สัมพันธ์กับการสื่อความหมายของสัญลักษณ์ภาพ

2. The Syntactic Dimension เกิดจากสัญลักษณ์ภาพหนึ่งสัมพันธ์กับอีกสัญลักษณ์ภาพหนึ่งจึงเป็นสื่อความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ในการออกแบบและใช้งาน จากภาพหนึ่งไปสู่อีกภาพหนึ่งอย่างต่อเนื่อง และจัดเป็นระเบียบเพื่อให้เกิดเอกภาพ มีลักษณะดังนี้

- ลักษณะของสัญลักษณ์ภาพตามที่เห็น
- ความสัมพันธ์กันระหว่างส่วนต่าง ๆ ของสัญลักษณ์ภาพ
- ความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ภาพหนึ่งกับสัญลักษณ์ภาพอื่น ๆ เช่น โครงสร้าง

ของสัญลักษณ์ภาพต้องมีความสม่ำเสมอ ต่อเนื่อง ในเรื่องของการใช้ภาพและพื้นภาพ น้ำหนักภาพลายเส้น การซ้อนภาพ ความโปร่งใสของภาพ การหมุนหรือกลับภาพ รูปและขนาดของภาพ สัดส่วนสี และลักษณะของพื้นผิว

- ลำดับชั้นในการเป็นที่จดจำของสัญลักษณ์ภาพ
- การถ่ายทอดส่วนสำคัญที่สุดของสัญลักษณ์ภาพให้เป็นที่จดจำอย่างแรก
- ความขัดแย้งในตัวสัญลักษณ์ภาพกับมาตรฐานหรือระเบียบที่มีอยู่แล้ว
- สัญลักษณ์ภาพและส่วนประกอบของสัญลักษณ์สามารถนำมาปรับเข้ากับระบบ

การใช้งาน และสามารถเข้ากับแนวความคิดแบบต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงและเกี่ยวข้องได้

3. The Pragmatic Dimension เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ และสัญลักษณ์ภาพ กับผู้ใช้จึงเป็นการสื่อความหมายจากภาพไปยังผู้ใช้ มีลักษณะ ดังนี้

- การมองเห็นสัญลักษณ์ภาพของกลุ่มเป้าหมาย
- ข้อจำกัดจากตำแหน่ง มุมมองและสิ่งต่าง ๆ ที่สร้างมลทัศน์
- ระยะเวลาในการมองเห็นของสัญลักษณ์ภาพ
- ความคงทนต่อการถูกทำลายและเสื่อมสภาพของสัญลักษณ์
- การถอดแบบเพื่อจำลองสัญลักษณ์ภาพ
- การย่อ - ขยาย สัญลักษณ์ภาพ

การแสดงความหมายในการสื่อสาร²⁵

การสื่อสารความหมายสามารถทำได้หลายทาง ได้แก่ จากลักษณะท่าทาง การพูดคุย จดหมาย โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ วิดีโอ ตัวอักษร สัญลักษณ์รูปภาพ สัญลักษณ์ที่จินตนาการ จากธรรมชาติ การใช้สัญลักษณ์เหล่านี้จึงสามารถพบเห็นได้โดยทั่วไป ได้แก่

1. การสื่อสารด้วยคำ (Word Messages)

ตัวอักษรสื่อถึงความหมายของความคิดและข้อมูลได้ เช่น บอกชื่อ อธิบายขนาด คำ เตือน ซึ่งเมื่อออกจากสถานที่ที่มีป้ายสัญลักษณ์เหล่านี้ไปแล้ว จะไม่สามารถอ่านและเข้าใจความหมายของสัญลักษณ์ที่เป็นตัวอักษรได้เพราะสายตาของคนและความจดจำมีขีดจำกัด

ตัวอักษรที่ทันสมัยหลายชนิดที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน เช่น ตัวพิมพ์หนา และตัวอักษรที่เกิดจากการผสมผสานกัน การเขียนด้วยแปรง หรือการเขียนด้วยลายมือ เป็นลักษณะของการเขียนที่มีเอกลักษณ์ ดังนั้นป้ายสัญลักษณ์ เครื่องหมายควรเป็นตัวอักษรที่อ่านง่าย และใช้เป็นตัวอักษรสากล คือใช้ภาษาอังกฤษ

2. สัญลักษณ์ภาพ (Symbols)

เป็นสัญลักษณ์ให้ข้อมูลที่ง่ายแก่การเข้าใจ และเป็นรูปแบบที่กระชับรัดกุม สรรวมมองเห็นได้ในระยะไกล เป็นรูปภาพที่กลุ่มเป้าหมายสามารถเข้าใจได้ เนื่องจากสัญลักษณ์รูปภาพมีความเป็นสากลอยู่ในตัว เช่น การใช้สัญลักษณ์ภาพขององค์การขนส่งของสหรัฐฯ (DOT) เป็นที่รู้จักและรับไปใช้กันอย่างแพร่หลายใน สนามบินนานาชาติ องค์การขนส่งและการจราจรทุกประเภท

สัญลักษณ์ภาพส่วนใหญ่ ที่นำไปใช้เป็นภาพมาตรฐาน จึงเป็นรูปภาพที่ทุกคนสามารถมองเห็น และเข้าใจได้เพราะการสร้างสัญลักษณ์ภาพต้องอาศัยมาตรฐานความคิดของคนทั่วไปเป็นหลัก มีความชัดเจน และควรหลีกเลี่ยงการใช้รหัสต่าง ๆ ที่คนทั่วไปไม่สามารถเข้าใจได้

3. ภาพถ่าย (Photo Images)

ภาพที่มองเห็น สามารถอธิบายข้อมูลได้ เช่น ภาพถ่าย รูปภาพ กราฟ และแผนที่ เป็นสิ่งที่ทำให้เข้าใจความหมายได้โดยตรง เพราะการอธิบายความหมายด้วยภาพสามารถใช้อธิบายข้อมูลระดับพื้นฐานที่พบเห็นได้โดยทั่วไปได้แก่

กราฟ เหมาะสำหรับแสดงข้อมูลที่เป็นสถิติ เช่นการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรในชนบท

แผนที่ แสดงข้อมูลทางด้านพื้นที่ มีหลายแบบและในแต่ละแบบใช้แตกต่างกันไป

4. ภาพบนจอ (Screen)

เป็นการสื่อสารข้อมูลที่ดึงดูดคนได้ง่าย ช่วยให้นักเดินทาง นักท่องเที่ยว สามารถหาข้อ

²⁵เรื่องเดียวกัน : หน้า 42

มูลต่าง ๆ ที่ต้องการได้ง่ายขึ้น เช่นการแสดงผลภาพแบบ Slide multimedia และการให้ข้อมูลทางสถิติ (data base) เป็นการพัฒนาของระบบสื่อสาร โดยเฉพาะระบบการสร้างภาพจากคอมพิวเตอร์โดยการใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการแสดงข้อมูล

5. สัญลักษณ์ รหัสสี (Color Coding)

เป็นการใช้สีเพื่อช่วยส่งเสริมระบบการนำทาง ได้แก่ รหัส แถบสีนำทางบนพื้น แถบสีป้ายสัญลักษณ์ รหัสสีที่ใช้ในการแบ่งแยกเขตพื้นที่หรือที่สาธารณะ

การสร้างป้ายสัญลักษณ์ ถือเป็นจุดสำคัญในการสื่อความหมายต่อสาธารณชน ดังนั้นการเตรียมการสื่อข้อมูลหรือการสร้างสัญลักษณ์ จะต้องมีการวางแผนปฏิบัติงานซึ่งต้องทำอย่างเป็นระบบ ต้องเป็นการศึกษาที่ตั้งอยู่บนเหตุผลและมีพื้นฐานที่มาจากความเป็นจริง

เกณฑ์การออกแบบระบบป้ายสัญลักษณ์²⁶

1. ระบบป้ายสัญลักษณ์ที่ดีต้องสามารถนำมาประยุกต์ ปรับเปลี่ยนใช้งาน เพื่อรองรับแผนโครงการที่เปลี่ยนไป แต่ต้องมีบางส่วนที่คงไว้ไม่เปลี่ยนแปลง และมีลักษณะเป็นถาวร ซึ่งสามารถคุมลักษณะที่เป็นส่วนร่วมสำคัญ เพื่อคงให้ระบบดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ
2. ระบบป้ายสัญลักษณ์ต้องมีความเป็นเอกภาพ มีความสัมพันธ์ที่เชื่อมโยงและต่อเนื่องถึงกันโดยใช้รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งไม่ว่าจะเป็น สี รูปร่าง ขนาด ตัวหนังสือ ป้ายที่เล็กลงมาต้องมีลักษณะร่วมกับป้ายหลัก
3. ระบบป้ายสัญลักษณ์ จะต้องสามารถส่งเสริมและสร้างเอกลักษณ์สถานที่นั้นได้เด่นชัดและมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสถานที่ทั้งภายนอก ภายใน
4. ระบบป้ายสัญลักษณ์ จะต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับเนื้อหา ข้อมูล คือจากป้ายขนาดใหญ่ที่เป็นป้ายหลักแล้วจึงเกิดการแตกย่อยเป็นป้ายขนาดเล็ก ต้องกำหนดจำนวนป้ายให้เหมาะสมกับเนื้อหา
5. ระบบป้ายสัญลักษณ์ จะต้องมีความชัดเจน ใหญ่ สะดุดตา สามารถดูแลรักษาได้ง่ายเพื่อให้ป้ายคงประสิทธิภาพในการใช้งานได้ตลอด
6. ระบบป้ายสัญลักษณ์ จะต้องมีความชัดเจนของเนื้อหา ถ้าเป็นข้อความเดียวกันก็ให้จัดทำเป็นป้ายสัญลักษณ์เดียวกันเพื่อไม่ให้เกิดความสับสน
7. ระบบป้ายสัญลักษณ์ที่ดี จะต้องสามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ เช่น ประยุกต์ใช้กับพื้น เสา เพดาน กำแพงของสถานที่
8. ระบบป้ายสัญลักษณ์ที่ดี จะต้องมีความเป็นสากลอยู่เหนือภาษาและวัฒนธรรม เข้าใจได้ในวงกว้าง

²⁶ เรื่องเดียวกัน : หน้า 46

เกณฑ์การแบ่งประเภทป้ายสัญลักษณ์²⁷

ป้ายสัญลักษณ์และสัญลักษณ์ภาพแบ่งหมวดได้ตามประโยชน์ใช้สอย ดังนี้

1. บอกทิศทาง Directional คือป้ายประเภทพื้นฐาน ได้แก่ป้ายแผนที่ ไปจนถึงป้ายชี้ทาง
2. ระบุชื่อ สถานที่ หรือสิ่งของ Identifying คือป้ายบอกชื่อ ตำแหน่งสถานที่และสิ่งของ ได้แก่ป้ายชื่อเมือง ป้ายชื่อห้อง
3. ให้ข้อมูลข่าวสาร Informational คือป้ายเพื่อบอกข้อมูลข่าวสาร ได้แก่ป้ายบอกข้อมูลของนิทรรศการ ประกาศ
4. ควบคุม หรือบังคับ Restrictive or Prohibitive คือป้ายเพื่อบอกข้อจำกัดและข้อห้าม ได้แก่ กฎข้อบังคับ ป้ายห้ามสูบบุหรี่ จนถึงป้ายเขตหวงห้าม

ชนิดของป้ายสัญลักษณ์²⁸

ป้ายสัญลักษณ์ ควรคำนึงถึงการจำกัดความหมายของข้อมูล (Terminology) และการแบ่งขอบเขตของการให้บริการ (Message Area) โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มดังนี้

1. การให้บริการสาธารณะ (Public Service)
เกี่ยวกับการให้บริการ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการคมนาคมขนส่ง
2. การให้บริการธุรกิจ (Concession)
เกี่ยวกับกิจกรรมทางธุรกิจ
3. กิจกรรมที่มีขั้นตอน (Processing Activities)
เกี่ยวกับกิจกรรมสำคัญที่มีผู้โดยสารเข้ามาเกี่ยวข้อง
4. กฎระเบียบ (Regulations)
เกี่ยวกับกิจกรรมต้องห้าม

องค์ประกอบหลักของป้ายสัญลักษณ์²⁹

องค์ประกอบหลักของป้ายสัญลักษณ์ มีสิ่งที่ควรคำนึงดังนี้

1. รูปร่าง

รูปร่างแผ่นป้ายมีผลในการสื่อความหมาย เช่นป้ายรูปสี่เหลี่ยมจะให้ความรู้สึกมั่นคง

²⁷ เรืองเดียวกัน : หน้า 25

²⁸ เรืองเดียวกัน : หน้า 27

²⁹ เรืองเดียวกัน : หน้า 35

แน่นอน เกิดความเชื่อมั่นแก่ผู้มอง เหมาะสำหรับเป็นป้ายชื่อ หรือให้ชาวสาร ป้ายรูปร่างกลม ให้ความรู้สึกมั่นคงแต่ลื่นไหลไปได้ เหมาะกับข้อความควรปฏิบัติต่าง ๆ ป้ายสามเหลี่ยมหรือขนมเปียกปูนให้ความรู้สึกไม่แน่นอน เหมาะสำหรับป้ายข้อห้าม ข้อควรระวัง อุกเงิน

2. วัสดุ

การสร้างป้ายมีการใช้วัสดุพื้นฐาน 3 อย่าง คือ ไม้ โลหะ และพลาสติก แต่ละอย่างมีความแตกต่างกันดังนี้

- ไม้ เหมาะที่จะใช้งานกลางแจ้ง ให้ความรู้สึกที่เป็นธรรมชาติ แต่จะมีความแข็งแรงน้อยกว่าโลหะ และพลาสติก
- โลหะ มีความแข็งแรงทนทาน ให้ความรู้สึกแน่นอน มั่นคง ทันสมัย แต่มีปัญหาเรื่องน้ำหนักและการสะท้อนแสง
- พลาสติก เหมาะที่จะใช้กับหลอดไฟ มีน้ำหนักเบาสามารถปรับใช้งานได้กว้างกว่าวัสดุอื่น ๆ และยังไม่มีปัญหาเรื่องการมอง

3. สี

สีมีผลในเชิงจิตวิทยา มีผลต่ออารมณ์และการรับรู้ของมนุษย์ การใช้สีต่าง ๆ มีผลต่อการรับรู้ทางสายตา จากการศึกษาการอ่านป้ายบนสีต่าง ๆ สรุปได้ว่าสิ่งสำคัญที่สุดคือ การตัดกันระหว่างสีพื้นและสีตัวอักษร

รายชื่อคู่สีที่มีประสิทธิภาพในการทำงาน จัดลำดับจากคู่สีที่เห็นและอ่านได้ง่ายที่สุดไปถึงอ่านได้ยากที่สุดดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงความยากง่ายในการอ่านตัวอักษรโดยสีแรกเป็นสีของตัวอักษรและสีในตัวหลังเป็นพื้นภาพ เรียงจากความง่ายไปหายาก

1.ดำบนเหลือง	2.ดำบนขาว
3.เหลืองบนดำ	4.ขาวบนน้ำเงิน
5.เหลืองบนน้ำเงิน	6.เขียวบนขาว
7.น้ำเงินบนเหลือง	8.ขาวบนเขียว
9.ขาวบนน้ำตาล	10.น้ำตาลบนเหลือง
11.น้ำตาลบนขาว	12.เหลืองบนน้ำตาล
13.แดงบนขาว	14.เหลืองบนแดง
15.แดงบนเหลือง	16.ขาวบนแดง

4. ตัวอักษร

ตัวอักษรรวมถึงรายละเอียดของตัวอักษรบนป้ายสัญลักษณ์มีความสำคัญในการถ่ายทอดข้อความไปสู่ผู้อ่าน มีหลักการดังนี้

1. รูปแบบตัวอักษร ตัวอักษรแบบเรียบง่ายที่ดูธรรมดาจะอ่านได้ง่ายที่สุด
2. ความหนาบางของตัวอักษร ความหนาของตัวอักษรจะช่วยเน้นย้ำข้อความได้มากกว่าตัวบาง
3. การใช้ตัวอักษร การใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ในภาษาอังกฤษ ผสมกับตัวพิมพ์เล็กจะทำให้อ่านได้ง่ายขึ้น
4. ระยะความห่าง การใช้ระยะช่องไฟห่างจะให้ความรู้สึกผ่อนคลายมากกว่า
5. รูปร่างตัวอักษร ทำให้เกิดความรู้สึกที่แตกต่างกัน รูปร่างสามเหลี่ยม ความแหลม จะให้ความรู้สึกถึงพลังและความรวดเร็ว ตัวกลมให้ความรู้สึกนุ่มนวล เชื่องช้า

การเลือกใช้ตัวอักษรต้องดูให้เหมาะสมกับอารมณ์ของสถานที่นั้นเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดความกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกับสภาพแวดล้อมหรือยังอาจส่งเสริมให้ดีขึ้น

เกณฑ์ในการเลือกใช้ตัวอักษร³⁰

1. ต้องอ่านได้ง่าย
2. ควรเลือกใช้ตัวอักษรที่เป็นอักษรที่ใช้โดยทั่วไป ซึ่งชุดตัวอักษรที่ใช้กันบ่อยที่สุดคือ
 - ภาษาอังกฤษ คือ เฮลเวติกา (HELVETICA) และ ไทมส์ (TIMES)³¹
 - ภาษาไทย คือ คอเดียร์ (Cordia UPC) และ อังศนา (Angsana UPC)³²
3. ตัวอักษรที่ไม่มีเชิง (San Serif) จะมีรูปแบบที่เรียบง่ายร่วมสมัยกว่าตัวอักษรแบบมีเชิง (Serif)
4. แบบตัวอักษรควรใช้แบบที่เส้นหนาและมีหัว
5. กรณีที่ต้องใช้ภาษาอังกฤษ ควรใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ตัวพิมพ์เล็กร่วมกัน

³⁰ พยุงศักดิ์ ประจุศิลป์. การออกแบบสำหรับนิทรรศการ. (กรุงเทพฯ : ชมรมเด็ก, 2535), หน้า 75 – 76.

³¹ อนุทิน วงศ์สรรคกร. บันทึกบรรยาย 10 บทความเลขคณิตศึกษาเชิงไปเรท จากบันทึกการสอนของ อนุทิน วงศ์สรรคกร. (กรุงเทพฯ : โพลีเทคนิคพริ้นติ้ง กรุ๊ป, 2543), หน้า 25.

³² จันทรา มาสุพงศ์. หลักนิทรรศการ. (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2540), หน้า 56 - 57.

abcd | ABCD | 0123
Helvetica

abcd | ABCD | 0123
Times New Roman

กขคกงจฉ กขคกงจฉ
0123 | ๐๑๒๓
Cordia UPC

กขคกงจฉ กขคกงจฉ
0123 | ๐๑๒๓
Angsana UPC

ภาพแสดง : ตัวอักษรประเภท ไม่มีเชิง

ภาพแสดง : ตัวอักษรประเภท มีเชิง

ภาพที่ 9 แสดงตัวอักษรประเภทไม่มีเชิงและตัวอักษรประเภทมีเชิง

สีของตัวอักษร³³

1. การใช้คู่สีที่ตัดกันจะทำให้อ่านง่าย และควรให้สีอยู่ในขอบเขตพื้นที่ที่เหมาะสม ไม่รบกวนสายตา ไม่ควรใช้สีสะท้อนแสงหรือเคลือบมุก

2. ตัวอักษรขาวบนป้ายพื้นดำเป็นตัวอักษรที่อ่านได้สบายตาที่สุด

3. สีที่เข้ากับป้าย ควรเป็นสีที่เข้ากับสถาปัตยกรรม และควรใช้สีที่เข้ากับสภาพแวดล้อม

4. การใช้ตัวอักษรจะต้องขึ้นอยู่กับอารมณ์ของสถานที่นั้นๆ

5. ไม่ควรใช้ตัวอักษรหลายสี เพราะจะทำให้อ่านยาก

6. ระยะไกลควรใช้สีเข้ม ที่สามารถมองเห็นได้ง่าย

4. สัญลักษณ์และเครื่องหมาย

สัญลักษณ์ที่ดีต้องสามารถมองเห็นได้ง่าย สามารถเข้าใจได้ ไม่ก่อความสงสัย ความหมายไม่คลุมเครือ ควรใช้สัญลักษณ์เดียวแทนหนึ่งข้อความ เพื่อสามารถเรียนรู้และจดจำได้ง่ายในเวลาอันรวดเร็ว

ลูกศรถือเป็นส่วนสำคัญในการออกแบบป้ายสัญลักษณ์ มีตำแหน่งในการจัดวาง ดังนี้

1. ลูกศรทิศทางเดียว แบ่งออกเป็น

- ลูกศรวางเหนือข้อมูล
- ลูกศรวางระดับเดียวกับข้อมูล
- ลูกศรวางใต้ข้อมูล
- ตำแหน่งลูกศรและข้อความจัดเรียงชิดซ้าย
- ตำแหน่งลูกศรและข้อความจัดเรียงซ้าย-ขวา- บน-ล่างตามทิศทางลูกศร

³³ ปราโมทย์ แสงพลสิทธิ์. การออกแบบนิเทศศิลป์ 1, (กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2540).

- ลูกศรหักมุม ใช้ในการบอกเปลี่ยนทิศทางเพื่อให้ไปถึงจุดหมาย เช่น ลูกศรหักมุมซ้ายหมายความว่าให้เลี้ยวซ้ายแยกถัดไป
- 2. ลูกศรบอกทิศทางตรงไปข้างหน้า ลูกศรประเภทนี้สร้างการรับรู้ที่คลุมเครือ ทำให้ไม่แน่ใจเพราะปัญหาจากหนึ่งสัญลักษณ์ที่อาจหมายถึงสองทิศทาง คือล่างหรือบน แทนที่จะให้ตรงไปข้างหน้า
 - ป้ายอยู่เหนือระดับสายตาให้ใช้ลูกศรชี้ลงล่าง
 - ป้ายระดับสายตาหรือต่ำกว่าระดับสายตาให้ใช้ลูกศรชี้ขึ้นข้างบน
- 3. ป้ายสัญลักษณ์แสดงหลายจุดหมาย ที่แสดงทิศทางเดียวกัน
 - ป้ายเหนือระดับสายตา ระดับสายตาและต่ำกว่าสายตา นิยมใช้เรียงชื่อตามลำดับอักษรจากบนลงล่าง
 - ป้ายเหนือระดับสายตา ใช้การเรียงชื่อตามระยะทาง จัดตามชื่อจุดหมายที่มีระยะทางใกล้ที่สุดในกลุ่มไว้บรรทัดล่างสุดและไล่ชื่อตามระยะทางจากล่าง ขึ้นบน สำหรับป้ายต่ำกว่าระดับสายตาให้ทำตรงกันข้าม

5. การจัดวาง

การจัดวางทุกอย่างลงบนป้ายสัญลักษณ์ ได้แก่ เครื่องหมายและสัญลักษณ์ภาพ ตัวอักษร และส่วนประกอบอื่น ๆ ควรจัดองค์ประกอบให้กับสิ่งที่มีความสำคัญมากเป็นอันดับแรก และควรมีพื้นที่ว่างในป้าย เพราะถ้าพยายามจัดองค์ประกอบมากไปในพื้นที่อันจำกัดจะทำให้เกิดความสับสนและป้ายสัญลักษณ์ขาดประสิทธิภาพในการสื่อสาร (เอื้อเอ็นดู ดิศกุล ณ อยุธยา, 2543)

- ตำแหน่งตัวอักษรที่เป็นข้อมูลบนป้ายมีบทบาทที่สำคัญกับการอ่านออก
- ควรเว้นพื้นที่ว่างโดยรอบตัวอักษรให้พอเหมาะ ทำให้ป้ายสามารถอ่านได้ง่ายสบาย และควรแยกข้อมูลให้โดดเด่นออกจากสภาพแวดล้อม
- ควรเลือกขนาดของป้ายให้เหมาะสมกับจำนวนข้อมูลบนป้าย

ตารางที่ 5 แสดงตำแหน่งการจัดวางข้อมูล 9 รูปแบบ

ด้านบนซ้าย (Upper Left)	ตรงกลางซ้าย (Upper Center)	ด้านบนขวา (Upper Right)
ตรงกลางซ้าย (Centered Left)	ศูนย์กลาง (Centered)	ตรงกลางขวา (Centered Right)
ด้านล่างซ้าย (Lower Left)	ตรงกลางด้านซ้าย (Lower Centered)	ด้านล่างขวา (Lower Right)

การออกแบบระบบป้ายสัญลักษณ์ที่ได้มาข้างต้น มีจุดหมายเพื่อจัดระเบียบแบบแผน เพื่อสร้างระบบการใช้งานให้กับป้ายสัญลักษณ์ ที่มีลักษณะหน้าที่ต่างกัน ให้ประสิทธิภาพได้มากที่สุด โดยการจัดให้ใช้มาตรฐานที่เป็นแนวทางเดียวกัน และให้ใช้งานที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ระบบป้ายสัญลักษณ์ภายนอก ซึ่งประกอบไปด้วยป้ายต่างๆ ดังนี้

ระบบสัญลักษณ์ภายนอก³⁴ (Exterior Signage System)

คือการนำทางภายนอกพื้นที่ บอกชื่อสถานที่ แสดงทิศทาง ให้ข้อมูล ควบคุมหรือบังคับ และอาจใช้เป็นส่วนประกอบตกแต่งบริเวณพื้นที่นั้น ดังนั้นการใช้งานจะต้องคำนึงถึงการมองเห็นได้จากในยานพาหนะและการเดินเท้าแบ่งออกเป็น (เอ็อเอ็นดู ดิศกุล ณ อยุธยา, 2543)

1. **Primary Identification** การระบุบ่งชี้ เพื่อบอกชื่อสถานที่ สิ่งของชั้นแรก ความสำคัญคือ ถือได้ว่าเป็นการแสดงตัวขั้นแรกของสถานที่เป็นความประทับใจในจุดแรกสำหรับผู้มาเยือน ดังนั้นสัญลักษณ์ที่จัดสร้างขึ้นควรแสดงถึงเอกลักษณ์และมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมสามารถอ่านและจดจำง่าย

2. **Secondary Identification** การระบุบ่งชี้ ในขั้นที่สอง ใช้กับสถานที่ซึ่งมีความซับซ้อนมากขึ้น และต้องการบ่งชี้ทิศทางมากกว่า 1 จุด เช่น มีทางเข้าหลายด้าน ซึ่งต้องใช้รูปแบบที่ต่อเนื่องจากขั้นแรก

3. **Vehicular Advance Notice** คือป้ายแจ้งล่วงหน้าสำหรับยานพาหนะ เป็นป้ายเตือนขั้นแรก จะต้องแสดงตัวอยู่ในจุดที่สามารถมองเห็นเพื่อช่วยการตัดสินใจในระยะเวลานั้นจำกัด ทำให้เกิดความปลอดภัยมากขึ้น

4. **Vehicular Directional** ป้ายบอกทิศทางสำหรับยานพาหนะ และบอกทางไปสู่ที่จอดรถ เพื่อช่วยการตัดสินใจในทันที

5. **Traffic Regulatory and Control** คือป้ายควบคุมทิศทางการจราจร ใช้สำหรับบังคับควบคุมยานพาหนะ ป้ายเหล่านี้มีการใช้สี ขนาด รูปร่างที่เป็นระบบมาตรฐานของป้ายจราจร

6. **Instructional** ป้ายให้คำแนะนำ มักใช้กับการสัญจร โดยทางยานพาหนะ และการเดินเท้า ป้ายเหล่านี้ต้องจัดตั้งโดยคำนึงถึงตำแหน่งที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพอย่างเต็มที่

7. **Informational** ป้ายให้ข้อมูลข่าวสาร หรือบอกความสำคัญของสถานที่กับผู้ที่พบเห็น ส่วนมากต้องมีความสัมพันธ์กับสถานที่ และให้ข้อมูลที่สำคัญของสถานที่ต่อผู้พบเห็น

8. **Decorative** ส่วนประกอบตกแต่งที่ใช้ลักษณะทางกราฟิก เพื่อความสวยงามหรือเพื่อตกแต่งบริเวณสถานที่ท่องเที่ยว

³⁴ เอ็อเอ็นดู ดิศกุล ณ อยุธยา. ระบบป้ายสัญลักษณ์, (กรุงเทพ : พลัสเพลส, 2543), หน้า 90

จากหลักการทั้งหมดที่ได้กล่าวมาแล้วเป็นหลักการของการสร้างระบบป้ายสัญลักษณ์ที่ใช้ งานจริงได้มาตรฐาน ซึ่งสามารถนำมาวิเคราะห์ร่วมกับระบบป้ายสัญลักษณ์ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ของไทย ในส่วนที่ 3 ที่กล่าวมาแล้วได้เป็นอย่างดี และเพื่อหาแนวทางในการออกแบบระบบป้าย สัญลักษณ์ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ประเภทเกาะในประเทศไทยต่อไป ในบทที่ 3

ส่วนที่ 5 ว่าด้วยการใช้อองค์ประกอบเรขาคณิตออกแบบภาษาภาพในระบบป้ายสัญลักษณ์

การศึกษาการออกแบบระบบป้ายสัญลักษณ์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลประเภท เกาะในครั้งนี้ จะเกี่ยวข้องกับการศึกษาในเรื่องของ (Pictogram) เป็นสำคัญ ซึ่งเป็นที่มาของ สัญลักษณ์ภาพ คือ Logogram ภาษาภาพ เป็นกลุ่มเครื่องหมายภาพสัญลักษณ์ที่สื่อสารความ หมายในลักษณะของทัศนสัญลักษณ์ คือการมองเห็นได้โดยตรง

ลักษณะภาษาภาพ³⁵ (Logogram)

ภาษาภาพ คือ สัญลักษณ์ที่พาดพิงถึงวัสดุ อาทิ ปกิริยา กระบวนการความคิดรวบยอด ภาษา ภาพมีประโยชน์ต่อปัญหาทางภาษาเพราะมักถูกใช้กับเครื่องหมายจราจร สนามบินระบุว่าประเทศ ศูนย์ท่องเที่ยว ที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดคือ สัญลักษณ์ภาพที่ใช้กันบนท้องถนนทั่วโลก เครื่อง หมายภาพจึงไม่ใช่เป็นองค์กรใดโดยเฉพาะ หากแต่เป็นที่ยอมรับในสาธารณะประโยชน์และสถานที่ ทุกแห่ง(เอื้อเอ็นดู ดิสกุล ณ อยุธยา, 2543)

ลักษณะทั่วไปของสัญลักษณ์ภาพที่ดี³⁶

1. ภาษาภาพเป็นสิ่งที่ใช้สื่อสารเพื่อจูงใจ ในบางกรณีใช้เป็นเครื่องมือในการบังคับ เช่น สัญลักษณ์ภาพชุดที่ใช้ในการจราจร ถือได้ว่าชุดเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์นั้นเป็นคำสั่งทาง กฎหมาย
2. ภาษาภาพที่ดี จะสามารถข้ามพ้น อุปสรรคความเก่าแก่ตามกาลเวลา วัฒนธรรม และ ภาษา ทำให้ยากต่อการออกแบบข้ามชาติ (Multicultural Design) แบบอย่างที่ดีของภาษาภาพ คือ สัญลักษณ์จราจร สนามบิน กีฬาโอลิมปิก ซึ่งมักออกแบบจึงควรต้องคำนึงถึงรูปแบบและ องค์ ประกอบหลายอย่างที่เป็นข้อจำกัดและอุปสรรค
3. ภาษาที่ดี คือ การออกแบบกลุ่มสัญลักษณ์ภาพให้เป็นชุดเดียวกัน มีความต่อเนื่องกับ สัญลักษณ์ภาพอื่น และมีความสม่ำเสมอในการสื่อความหมายจะทำให้เกิดประสิทธิภาพดีกว่าการ ออกแบบสัญลักษณ์ภาพที่เป็นสัญลักษณ์รูปเดียว เพราะภาษาภาพต้องมีการรวบรวมแนวความ

³⁵ เรื่องเดียวกัน : หน้า 22

³⁶ เรื่องเดียวกัน : หน้า 23

คิดให้เป็นระบบ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานต่างประเภท เพื่อให้เป็นสื่อภาษาที่ทุกคนเข้าใจได้ทันที

การออกแบบสัญลักษณ์ภาพ³⁷

โดยทั่วไปสัญลักษณ์ภาพ (Pictogram) ประกอบด้วย

1. กรอบภาพ (Symbol Field)

ได้แก่ พื้นที่ที่ล้อมรอบรูปภาพสัญลักษณ์ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ในอาณาเขตจำกัด อาจมีรูปร่างหลายลักษณะได้ คือ วงกลม สี่เหลี่ยม หกเหลี่ยม หรือแปดเหลี่ยม เป็นต้น

2. รูปภาพ (Figure)

ได้แก่ ภาพสัญลักษณ์ที่แสดงแทนภาพคน สัตว์ สิ่งของต่าง โดยทั่วไปที่พบเห็น มี 6 ลักษณะคือ

2.1	OUTLINE	รูปร่างที่เกิดขึ้นจากการใช้เส้นแสดงโครงภาพ
2.1	DOT FORM	เป็นรูปร่างที่เกิดขึ้นจากการใช้จุดประกอบกันเป็นจำนวนมาก
2.3	SOLD FORM	รูปร่างที่บิ ทำได้ 2 ลักษณะ ได้แก่ - POSITIVE FORM ภาพลักษณ์ คือ ส่วนที่เป็นรูปสว่าง - NEGATIVE FORM ภาพลักษณ์ คือส่วนที่เป็นบริเวณว่างบนพื้นภาพ

รูปต่างๆ เหล่านี้ อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภท ตามลักษณะของรูปร่าง ดังนี้

1. รูปทรงตามธรรมชาติ (Natural Form)

เป็นการเลียนแบบรูปทรงจริงในธรรมชาติ โดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงให้ได้รูปแบบใหม่ที่ น่าสนใจ ในลักษณะลด ตัดทอน (Distortion) คือ การลดสิ่งที่เกินความจำเป็นลงให้เหลือแต่ ลักษณะหรือโครงสร้างที่เห็นว่าสำคัญของรูปทรงไว้ หรือต่อเติมเสริมแต่งลดทอนลงบนรูปทรงธรรมชาติให้ได้รูปแบบที่แสดงลดทอนมากกว่าโครงสร้างของรูปทรงนั้นๆ

2. รูปทรงเรขาคณิต (Geometric Form) คือ รูปทรงที่ประกอบขึ้นด้วยรูปร่างเรขาคณิต เช่น เส้นตรง เส้นทแยงมุม วงกลม สามเหลี่ยม รูปทรงกรวย ทรงกระบอก เป็นต้น ทั้งนี้จะเป็นรูปทรงที่พัฒนามาจากรูปทรงธรรมชาติ เช่น ภาพคน ใช้วงกลมแสดงแทนศีรษะ ใช้เส้นตรงแทน แขนและขา เป็นต้น

³⁷ โสภภาณี ภาษวณิช. คู่มือทำป้ายชี้ทางและป้ายแหล่งท่องเที่ยว. (กรุงเทพฯ: ภาควิชาการออกแบบอุตสาหกรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 230-231

 <p>ภาพสัญลักษณ์ SOLID FORM แบบ POSITIVE FORM</p>	 <p>ภาพสัญลักษณ์ SOLID FORM แบบ NEGATIVE FORM</p>	 <p>ภาพสัญลักษณ์รูปทรงธรรมชาติ</p>
 <p>ภาพสัญลักษณ์แบบ DOT FORM</p>	 <p>ภาพสัญลักษณ์แบบ OUTLINE</p>	 <p>ภาพสัญลักษณ์รูปทรงเรขาคณิต</p>

ภาพที่ 9 แสดงตัวอย่างภาพสัญลักษณ์ SOLID FORM, รูปทรงธรรมชาติ, แบบ DOT FORM, แบบ OUTLINE, รูปทรงเรขาคณิต

ลักษณะของป้ายสัญลักษณ์ที่ดี³⁸

การร่างป้ายสัญลักษณ์ถือเป็นสิ่งสำคัญในการสื่อความหมายให้กับคนหมู่มาก ดังนั้นการออกแบบ จึงต้องอาศัยการวางแผนที่ดีและทำจากปัญหาที่เกิดขึ้นจริง จะทำให้สามารถแสดง ความหมายของสัญลักษณ์ภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพและสิ่งที่จะต้องคำนึงถึง คือ

- เป้าหมายของการออกแบบเพื่อสร้างเครื่องหมายสำหรับป้ายสัญลักษณ์
- แนวทางการใช้สัญลักษณ์
- การแสดงความหมายในการสื่อสาร

เป้าหมายของการออกแบบ สิ่งสำคัญและจุดเด่นต่างๆในการสร้างเครื่องหมาย และป้ายสัญลักษณ์ ได้แก่³⁹

1. การถ่ายทอดข้อมูล (Transmission)

ต้องทำการคัดเลือกข้อมูลที่ต้องการสื่อสาร เพื่อแสดงให้เห็นถึงความหมาย และจุดมุ่งหมายของข้อมูลที่ต้องการถ่ายทอดอย่างชัดเจน เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าใจและตีความหมาย

2. ประโยชน์ใช้สอย (Usage)

ป้ายสัญลักษณ์ควรจะง่ายแก่การเข้าใจ และมีจุดเด่นในตัว ควรมีความทนทานสูง ง่ายต่อการควบคุม ซ่อมแซมและรักษา อีกทั้งสามารถควบคุมราคาต้นทุนการผลิตให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม

³⁸ เชื้อเอ็นดู ดิศกุล ณ อยุธยา.ระบบป้ายสัญลักษณ์, (กรุงเทพ : พลัสเพลส,2543), หน้า 41

³⁹ เรื่องเดียวกัน: หน้า 41

3. วัตถุดิบ อุปกรณ์ในการจัดสร้าง (Materials)

ควรเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมและปลอดภัยในการสร้างป้ายสัญลักษณ์ วัสดุควรมีความคงทนถาวร และมีคุณภาพสูงสามารถส่งเสริมป้ายให้เห็นได้ชัดเจน

4. สร้างอารมณ์และความรู้สึก (Emotion)

ป้ายสัญลักษณ์ อาจมีจุดเด่น สร้างภาพลักษณ์ อารมณ์ และความรู้สึกที่แตกต่างออกไป เช่น ความสวยงาม การแฝงอารมณ์ขัน มุขตลก สิ่งเหล่านี้สามารถสร้างความน่าสนใจและสร้างความประทับใจแก่ผู้พบเห็น อาจเป็นด้านการใช้สี หรือการสร้างรูปแบบที่ดึงดูด

5. ความต่อเนื่อง (Continuity)

การสร้างสัญลักษณ์ภาพ ต้องคำนึงถึงความต่อเนื่องกับสัญลักษณ์ภาพอื่นๆในชุดเดียวกัน และต้องคำนึงถึงแผนงานในอนาคตที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ดังนั้นควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องหลายอย่างที่จะมีผลในระยะยาว

6. ลักษณะเฉพาะตัว (Individuality)

การสร้างสัญลักษณ์ภาพใดภาพหนึ่งนั้น ควรจะสร้างให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ควรสร้างให้มีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนเพื่อให้เป็นสิ่งน่าสนใจ และมีการเตรียมแผนไว้รองรับการปรับเปลี่ยนในอนาคต

เกณฑ์การออกแบบเครื่องหมายภาพและสัญลักษณ์⁴⁰ (Design Criteria For Signs and Symbols)

เครื่องหมายภาพและสัญลักษณ์ภาพเป็นการสื่อความหมายแทนการใช้คำพูด เพื่อใช้ในป้ายสัญลักษณ์เพื่อใช้สร้างภาพลักษณ์ขององค์กร จึงมีหลักการใช้ร่วมกันดังนี้ สื่อความหมายออกมาในทางบวก แสดงออกถึงภาพลักษณ์ของสถานที่และดึงดูดใจ

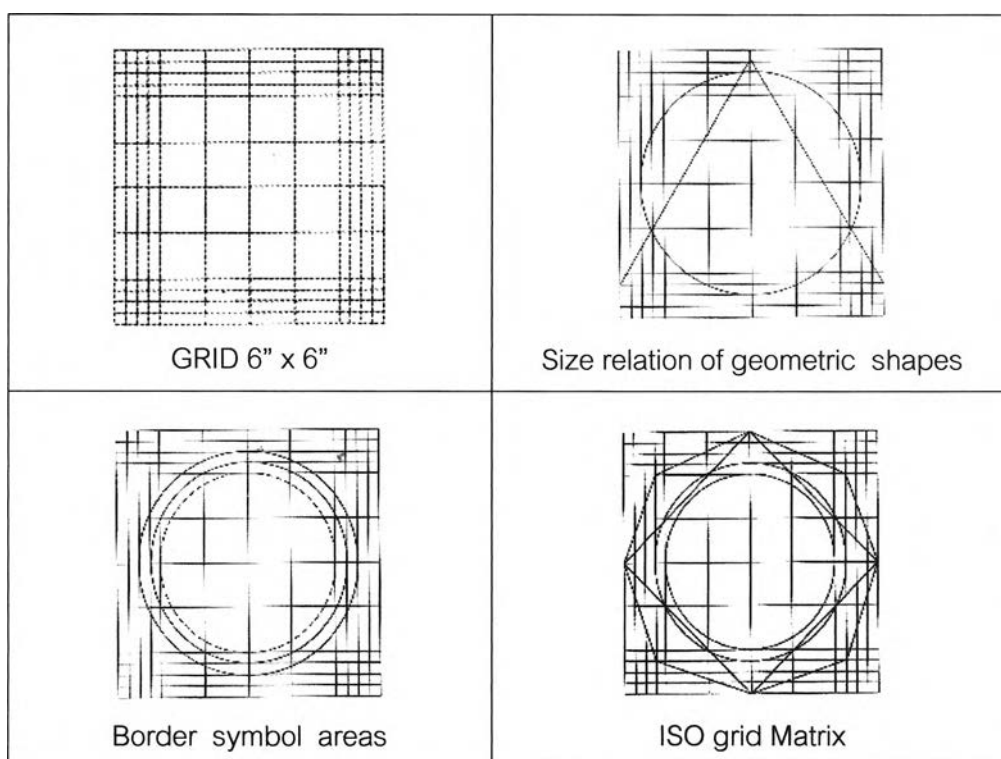
1. แสดงถึงความแปลกแตกต่าง มีลักษณะเด่นของตนจึงจะเป็นที่จดจำ และระลึกได้เป็นอย่างดี
2. มีจุดสนใจชัดเจน มีจุดรวมสายตาหรือดึงดูดใจ
3. มีความเป็นนามธรรมเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย สามารถเป็นที่เข้าใจในระดับความคิดของกลุ่มเป้าหมาย
4. การลด-ย่อสัญลักษณ์ที่ออกแบบ ต้องคำนึงถึงการนำไปใช้ได้
5. สีเดียว สัญลักษณ์ที่ดีควรออกแบบด้วยสีเดียว เพราะเป็นผลทางเศรษฐกิจในการนำไปใช้
6. พื้นี่ว่าง สัญลักษณ์ที่ดีควรมีลักษณะพื้นี่ว่างที่เหมาะสม

⁴⁰ เรืองเดียวกัน: หน้า 34

7. หน้าที่ มีผลดีต่อการย่อขนาดเล็ก เพราะให้ความรู้สึกตัดกันอย่างชัดเจนกับตัวหนังสือ
8. การลื่นไหล การใช้พื้นที่สีขาวควรมีการออกแบบให้เกิดความรู้สึกผ่านได้โดยสะดวก
9. ทิศทาง ทิศทางของรูปทรงที่จะทำให้เกิดความรู้สึกที่น่าสนใจ เช่น ทิศทางที่ชี้ไปทางขวาและข้างบน จะเป็นทิศที่มีผลต่อการมองเห็น มากกว่าทิศที่ชี้ไปทางซ้ายและล่าง
11. ม็อดูล์ประกอบที่ดีของโครงสร้าง ควรกำหนดโครงสร้างในบริเวณพื้นที่ว่างให้มีความสัมพันธ์กันโดยไม่เกิดความสับสน

การออกแบบระบบป้ายสัญลักษณ์โดยใช้ ระบบกริด⁴¹

คือ การกำหนดโครงสร้างตารางกริดเพื่อช่วยในการ กำหนดขนาดและรูปร่างของสัญลักษณ์ภาพ ใช้ในการออกแบบและจัดวางองค์ประกอบของป้ายสัญลักษณ์เข้าด้วยกัน ได้แก่ สัญลักษณ์ภาพและลูกศร ตัวอักษร พื้นที่ว่าง เพื่อเป็นมาตรฐานในการจัดวางป้ายที่มีหลายชนิดหลายหน้าที่ให้เกิดความต่อเนื่อง ในลักษณะที่เป็นชุดเพื่อการใช้งานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพของระบบป้ายสัญลักษณ์

ภาพที่ 10 ระบบกริดที่ใช้ในการสร้างสัญลักษณ์ภาพ

⁴¹ เรืองเดียวกัน: หน้า 58

ระบบกริดที่ใช้ในการสร้างสัญลักษณ์ภาพ

- กริดระบบเมตริกของ ISO
- มาตรฐานที่ใช้คือ อัตราส่วน 1 : 1
- โครงสร้างกริดมาตรฐาน คือ 6 ตร.หน่วย x 6 ตร.หน่วย
- เส้นตารางกริดไม่จำเป็นต้องปรากฏในแบบสัญลักษณ์
- สามารถประยุกต์ใช้กับมาตรฐานทั่วไปได้
- สามารถควบคุมสัดส่วนให้สัมพันธ์กัน
- เป็นแบบโครงสร้างสำเร็จรูปที่ดี

การกำหนดสัดส่วนเพื่อสร้างรูปร่างของสัญลักษณ์ภาพ

- เป็นระบบกริดที่ใช้กับ ตัวอักษร และ สัญลักษณ์ภาพ
- กำหนดสัดส่วนได้จากความสัมพันธ์ของรูปเรขาคณิต คือ รูปวงกลม สามเหลี่ยม สี่เหลี่ยม
- กำหนดรูปร่างของสัญลักษณ์ภาพ ให้มีพื้นที่สมดุลกันทางสายตา
- กำหนดรูปร่างของสัญลักษณ์ภาพ ที่แตกต่างให้ใช้งานร่วมกันได้ดี
- กำหนดการใช้ พื้นที่และความสูง ให้เกิดความสมดุลย์
- กำหนดความสัมพันธ์โดยใช้พื้นที่จาก ฐานของสามเหลี่ยม กับเส้นผ่านศูนย์กลางของทรงกลม กับ กว้าง X สูงของสี่เหลี่ยมจัตุรัส
- บริเวณมุมแหลมของ สามเหลี่ยมและสี่เหลี่ยม มีพื้นที่โค้งมนได้

การกำหนดขนาดพื้นที่กรอบและรูปร่างของสัญลักษณ์

- กำหนดรูปร่างมากกว่าสองแบบให้จัดวางร่วมกันได้
- กำหนดขนาดกรอบภาพให้อยู่ในพื้นที่ออกแบบ
- กำหนดการใช้สีให้อยู่ในบริเวณพื้นที่ภายในกรอบ
- กำหนดการใช้สีของสัญลักษณ์ภาพให้อยู่ในพื้นที่ภายในกรอบ
- สัญลักษณ์ภาพควรเว้นพื้นที่โดยรอบอย่างน้อย $\frac{1}{4}$ ของ 1 ตารางกริด
- สัญลักษณ์ภาพไม่ควรใช้พื้นที่เกินกรอบไปลา

ระบบกริด ที่ใช้สร้างสัญลักษณ์ลูกศร

- กำหนดสัดส่วนของลูกศรให้สัมพันธ์กับ สัญลักษณ์ภาพและตัวอักษร
- กำหนดลูกศร ให้เหมือนกันทั้งระบบ
- กำหนดตำแหน่งของลูกศร ได้ 8 ทิศทางคือ บน ล่าง ซ้าย ขวา ล่างซ้าย ล่างขวา บนซ้าย และบนขวา

จากข้อมูลในส่วนที่ 5 ว่าด้วยการใช้องค์ประกอบภาษาภาพในระบบป้ายสัญลักษณ์นั้น ทำให้ทราบถึงหลักเกณฑ์ และแนวทาง manner ออกแบบภาษาภาพที่ดี เพื่อนำไปใช้วิเคราะห์ป้ายสัญลักษณ์ของต่างประเทศต่อไปในส่วนที่ 6 และนำไปใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการออกแบบชุดสัญลักษณ์ภาพในการออกแบบระบบป้ายสัญลักษณ์ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะได้ต่อไป

ส่วนที่ 6 ระบบป้ายสัญลักษณ์ของต่างประเทศ

ระบบป้ายสัญลักษณ์ของ Town & Sign

จากงานวิจัยของสุปิติ จันทรประสิทธิ์⁴² ได้กล่าวไว้ว่า ระบบ Town Sign ของญี่ปุ่นเป็นระบบที่เหมาะสมสำหรับเมืองท่องเที่ยวเป็นอย่างยิ่งเพราะ การออกแบบป้ายให้กับเมืองเล็กๆ หรือ เขตปริมณฑลที่มีขนาดเล็ก มักถูกมองข้าม แต่ในหลายประเทศนั้นจะเป็นประโยชน์ในเชิงการปกครอง และการท่องเที่ยวอีกด้วย สถานที่เล็กๆ เหล่านี้เรียกกันในภาษาอังกฤษว่า ทาวน์ (Town) แต่ในเมืองเล็กๆ เหล่านี้บางแห่งก็มีการโฆษณาภาพสัญลักษณ์ที่โดดเด่นของตัวเองอย่างชัดเจน ทำให้เมืองนั้นดูโดดเด่นกว่าย่านอื่น ๆ ระบบป้ายที่เกิดจากเมืองเหล่านี้สามารถสร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวและเกิดเป็นหมวดหมู่ได้ โดยนอกจากจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ในการใช้งานแล้ว ในเวลาเดียวกันก็เป็นการสร้างสรรค์ชื่อเสียงของย่านเล็ก ๆ นี้ไปด้วย โดยที่มีขนาดเล็ก ๆ เช่นนี้ สามารถทำให้ได้งานที่ทำหายมากกว่าการออกแบบเพื่อเมืองใหญ่ ๆ เสียอีก และยังทำให้เมืองนั้นดูมีกิจกรรมที่เป็นส่วนตัวขึ้นอีกด้วย ตัวอย่างเช่น ระบบป้ายสัญลักษณ์ของ Town & Sign ที่ใช้กันในประเทศญี่ปุ่นเป็นการเฉพาะมีรูปแบบที่เน้นประโยชน์ใช้สอยที่เข้าใจง่าย และสามารถเข้ากันได้กับทุกสภาพแวดล้อมและสามารถเสริมหรือ สร้างมาตรฐานที่เรียบง่ายในการใช้งานซึ่งดูแล้วไม่ขัดตา ดูเป็นป้ายที่เข้าใจง่ายมีความเป็นชาตินิยมสูง และรูปแบบที่ดูเป็นแบบโบราณ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ก็ทำให้ป้ายนี้เป็นระบบที่สร้าง Landmark ของสถานที่ต่าง ๆ ในเมืองได้ดีเพราะญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรมโดดเด่นมาก

ระบบป้ายสัญลักษณ์ของ Town & Sign นี้มีรูปแบบที่เฉพาะมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งรูปแบบของป้ายที่ใช้มานานและมุ่งเน้นการสร้างเอกลักษณ์ให้กับสถานที่ จึงควรแก่การศึกษา เพื่อหาความสัมพันธ์ และข้อจำกัดต่าง ๆ ที่อาจเป็น ประโยชน์แก่แนวทางการออกแบบระบบป้าย

⁴²สุปิติ จันทรประสิทธิ์. วิทยานิพนธ์การศึกษาระบบป้ายสัญลักษณ์มาตรฐานสำหรับกรุงเทพมหานคร. ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต (กรุงเทพฯ: ภาควิชาานฤมิตศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543)

สัญลักษณ์ สำหรับภาษาภาพ เพราะระบบเหล่านี้ใช้งานจริงมาแล้วทั้งสิ้น และก็มีจุดเด่นของตนเอง ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยเพื่อความเหมาะสมได้

วิเคราะห์งานชุดภาษาภาพ (Pictogram) สำหรับใช้ในเมือง Fuguoka ของ Town & sign⁴³

ภาพที่ 11 ชุดภาษาภาพ (Pictograph) สำหรับใช้ในเมือง Fuguoka ของ Town & sign

วิเคราะห์งานชุดภาษาภาพ (Pictograph) สำหรับใช้ในเมือง Fuguoka ตามหลักการออกแบบสัญลักษณ์ภาพที่ดี

1. สร้างภาพพจน์ที่ดีให้แก่เมือง

ชุดภาษาภาพชุดนี้สร้างภาพลักษณ์ให้เมืองฟูกุโอกะเป็นเมืองที่ดูมีระเบียบเรียบร้อย ทันสมัย และน่าอยู่ดี ชุดภาษาภาพชุดนี้มีความเป็นสากลดีทีเดียว

2. ง่ายต่อการจดจำ

ชุดภาษาภาพชุดนี้ สามารถจำได้ง่าย มีความเรียบง่ายแต่แฝงวัฒนธรรม ท้องถิ่นเอาไว้ได้อย่างพอเหมาะ

3. มีเอกภาพที่ดี

เอกภาพโดยรวมของชุดภาษาภาพนี้มีความเป็นเอกภาพดี เป็นชุดเดียวกัน

4. มีรูปแบบที่เหมาะสม เข้าถึงผู้ดูไม่เป็นนามธรรมจนเกินไป

⁴³ พัชรา สีสักเจริญกุล. ศิลปนิพนธ์ออกแบบเรขศิลป์ประกอบสภาพแวดล้อมสำหรับกรุงเทพมหานคร.ระดับปริญญาบัณฑิต (กรุงเทพฯ: ภาควิชาอนุมิติศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540)

รูปแบบที่ออกแบบของภาษาภาพชุดนี้ มีรูปแบบที่เหมาะสมกับเมืองที่รวมเอาความทันสมัยกับวัฒนธรรมไว้ด้วยกัน และไม่นามธรรมเกินไปเพราะใส่ตัวอักษร ภาษาท้องถิ่นเข้าไปด้วย แต่อาจเป็นนามธรรม สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติ

5. คำนิยามถึงการย่อ – ขยาย เพื่อการใช้งาน

งานชุดนี้ถูกออกแบบมาอย่างดี สามารถย่อ-ขยายได้โดยไม่เสียหายหรือไม่ชัดเจน

6. สีเดียว เครื่องหมายที่ดีไม่ควรใช้สีมากเกินไป

ชุดภาษาภาพชุดนี้ สามารถใช้งานได้ดี แม้จะใช้สีเดียว

7. ใช้พื้นที่ตรงข้ามอย่างเหมาะสม

งานชุดนี้เลือกใช้พื้นดำ ภาพสีขาว เลือกใช้ได้ดี ดูเหมาะสมมีความเด่นชัด เห็นได้ง่าย แม้จะไกล

8. มีน้ำหนักที่ดี

น้ำหนักของชุดภาษาภาพชุดนี้ ค่อนข้างมีทุกๆ ภาพ มีน้ำหนักใกล้เคียงกัน เข้าชุดกัน โดยรวมชุดสัญลักษณ์ชุดนี้ ดูมีน้ำหนักพอสมควร ซึ่งเป็นข้อดี ทำให้เห็นเด่นชัด

9. มีการลื่นไหลไม่หยุดนิ่ง

สัญลักษณ์ชุดนี้ บางภาพพื้นที่ขาวเปิดออก รูปทรงไม่ปิดแต่มีบางภาพที่รูปทรงปิดเป็นกรอบตาย รูปทรงที่เปิดจะให้ความรู้สึกที่ดีกว่า ไม่หยุดนิ่ง

10. มีทิศทางที่ดี

ชุดภาษาภาพชุดนี้ไม่ได้เล่นทิศทาง โดยเลือกรูปแบบที่เรียบง่าย เข้าใจง่ายดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องมีการเล่นรูปแบบทิศทางอีก ในข้อนี้อาจไม่เหมาะสำหรับชุดภาษาภาพที่มีมากมายขึ้น น่าจะเหมาะสมกับตราสัญลักษณ์มากกว่า

11. มีองค์ประกอบที่ดีของโครงสร้าง

องค์ประกอบที่ใช้งานชุดนี้ ใช้ฟอร์มเรขาคณิต นำส่วนโค้ง เว้ามาใช้ แต่ไม่เป็นฟรีฟอร์ม จนเกินไปจัดอยู่ในกริด รูปแบบอย่างดี การใช้เส้นก็เป็นเส้นที่มีขนาดเท่าๆ กัน

วิเคราะห์ตามหลักการออกแบบภาษาภาพ (Pictogram) ที่ดี

1. ภาษาภาพเป็นสิ่งจูงใจ

งานชุดนี้สามารถสร้างแรงจูงใจได้ระดับหนึ่งซึ่งอาจมาจากความชัดเจนของภาพดูแล้วเข้าใจ ทำให้ผู้ดูปฏิบัติตาม สามารถใช้ได้ ได้ประสิทธิภาพตามเป้าหมาย

2. ภาษาภาพที่ดีต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น พื้นที่เวลา รูปแบบ วัฒนธรรม

งานภาษาภาพของเมืองฟูกูโอกะชุดนี้ สามารถใช้ได้ดีในระยะเวลาอันยาวนาน ไม่ล้าสมัยง่าย โดยรูปแบบสามารถผนวก วัฒนธรรมและความเจริญ ทางเทคโนโลยีได้อย่างดี โดยใช้ตัวอักษรท้องถิ่น เข้าไปในงานชุดนี้ด้วย

3. ภาษาภาพต้องออกแบบเป็นชุดเดียวกัน

ในงานชุดนี้ใช้ฟอร์มสี่เหลี่ยมจัตุรัส ขอบมน เหมือนกัน ใช้ภาพสีชาวดำ เป็นชุดเดียวกัน ใช้ฟอร์มการสร้างภาพเป็นเรขาคณิต ส่วนโค้งเว้าเหมือนกัน แต่ภาพหนึ่งที่ดูหลุดออกมาคือ ภาพที่มีเครื่องหมายดอกจัน * เป็นภาพทางนัยๆ จะเห็นว่ากรอบสี่เหลี่ยมไม่มันดูแยกมาจากงานที่เดียว ทั้งนี้ไม่ทราบว่าจะวัตถุประสงค์อะไรหรือไม่

จากการวิเคราะห์ชุดสัญลักษณ์ภาพของเมือง ฟูกูโอกะ (Fukuoka Japan) ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นทำให้ได้แนวทางขั้นต้นในการออกแบบ ชุดสัญลักษณ์ภาพของระบบป้ายสัญลักษณ์สำหรับเกาะในประเทศไทย ซึ่งผู้วิจัยจะนำแนวทางดังกล่าวไปทำการออกแบบเพื่อสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการทำแบบสอบถามเพื่อหาแนวทางการออกแบบระบบป้ายสัญลักษณ์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะ ในประเทศไทยที่เหมาะสมต่อไป

ส่วนที่ 7 ว่าด้วยวัฒนธรรมไทยและการสื่อสารวัฒนธรรมไทย

ในส่วนนี้จะกล่าวถึงเนื้อหาทางวัฒนธรรมไทย และแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นไทยเนื้อหาของความเป็นไทย นำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบชุดสัญลักษณ์ภาพสำหรับระบบป้ายสัญลักษณ์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะในประเทศไทยต่อไป

ปัจจุบันคำว่า “วัฒนธรรม” ในความเข้าใจของคนไทยทั่วไป ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับเรื่องราวของศิลปะสุนทรียศาสตร์ ศาสนา และจริยธรรม เป็นหลัก เช่น เมื่อพูดถึงกิจกรรมทางวัฒนธรรมทุกคนจะมุ่งไปถึงการแสดงดนตรี การละคร ศิลปะ ตลอดจนการแต่งกายตามประเพณีที่สืบทอดกันมา และเข้าใจกันไม่เฉพาะประเทศไทยเท่านั้น แต่โดยสามัญสำนึกของคนทั่วโลก มักจะกล่าวจำเพาะอยู่ในเรื่องราว 2-3 เรื่อง สาขาดังกล่าวมาแล้ว

ในการประชุมสัมมนาเรื่องการจัดการทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวครั้งที่มูลนิธิโตโยต้าจัดขึ้น ณ กรุงโตเกียว (7-11 มกราคม 2538) โดยเชิญผู้แทนประเทศต่างๆ และผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมของประเทศเอเชีย-แปซิฟิก ซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจการวัฒนธรรม เช่น ศาสตราจารย์ทางมนุษยวิทยา ดนตรี การสังคมเศรษฐกิจ กับผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางมาหารือกัน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการวัฒนธรรมในศตวรรษหน้าผู้แทนมูลนิธิฟอร์ด รายงานว่า Roaymond William ได้ตั้งข้อสังเกตคำว่า Culture หรือ “วัฒนธรรม” เป็นคำที่มีความหมายหนึ่งอย่างสองอย่างหรือสามอย่างในอังกฤษ แต่ในความหมายเดิมนั้นเกี่ยวข้องกับกระบวนการความเจริญเติบโตของ

ธรรมชาติ และใช้เกี่ยวกับพืชพันธุ์ธัญญาหารเท่านั้น คำว่า วัฒนธรรม ได้ยกระดับขึ้น (Elevated) หรือเป็นปัจจัยสำคัญ (Essential) ในสังคมคำนี้ใช้กันแพร่หลาย ในฐานะที่ตรงกันข้ามกับคำว่า สามัญธรรมดา (Common)

องค์ประกอบวัฒนธรรม 5 ประการของพระยาอนูมานราชธนะ⁴⁴

จากรูปแบบอันหลากหลายในการจำแนกเนื้อหาทางวัฒนธรรม ที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น พอจะมองเห็นได้ชัดเจนว่า รูปแบบที่ท่านเจ้าคุณพระยาอนูมานราชธนะกำหนดไว้ 5 ประการ น่าจะเป็นรูปแบบที่เกี่ยวข้องกับคนไทยได้มากที่สุด และสามารถทำความเข้าใจกับคนได้ทุกระดับ เพราะคนเรานั้นเคยชินกับการดำรงชีวิตการทำมาหากินที่สืบทอดกันมาเป็นประการแรก ถ้าจะจำแนกเรื่องของ การดำรงชีวิตเป็นข้อที่ 1 ย่อมทำให้เห็นภาพของวัฒนธรรมประการแรกได้

1. **การดำรงชีวิต** ไม่จำกัดเฉพาะเรื่องรูปร่างหน้าตา ผิวพรรณและขนาดเท่านั้น การดำรงชีวิตยังโยงใยถึงประวัติศาสตร์เป็นมาของเผ่าพันธุ์ สังคมและเครือญาติ อาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัยตลอดจนการทำมาหากิน การแต่งกาย สถานะภาพของครอบครัว เครื่องใช้ไม้สอยที่จำเป็น ศาสนาและความเชื่อ รวมทั้งพิธีกรรม เช่น บุญบารมีบูชา ไสยศาสตร์ ตลอดจนหลักธรรม คำสั่งสอน ศิลปะการตกแต่งร่างกาย สัตว์เลี้ยง ตลอดจนมรดกทางสังคม ฯลฯ

2. **ครอบครัวเพื่อนบ้านและสถาบันทางสังคม** นอกจากสมาชิกในครอบครัว สิ่งที่ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องก็คือชุมชน เพื่อนบ้าน เครือญาติศาสนา ระบบเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง และสถาบันทางสังคม เช่น วัด มัสยิด โบสถ์และสถาบันทางการศึกษา เราได้ทราบข้อเท็จจริงว่าในสังคมทุกแห่ง ถ้าคนหรือสมาชิกในสังคมร่วมกันรับผิดชอบสังคมหรือชุมชนอย่างมีจิตใจที่เอื้ออาทรต่อกันแล้ว สังคมแห่งนั้นจะมั่นคงอบอุ่นและแข็งแกร่งเป็นรากฐานสำคัญต่อความมั่นคงของชาติ

3. **ศาสนาและจริยธรรม** เป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงอยู่ของคนและชุมชน ศาสนาเป็นสายใยที่บังคับจริยธรรม ศีลธรรมให้ประชาชนประพฤติปฏิบัติ เรื่องศาสนานั้นเป็นเรื่องใหญ่ของชุมชน เป็นอำนาจพิเศษที่เหนือกว่าอำนาจใดๆ ในสังคม มีความสำคัญเหนือกว่ากฎหมาย ศาสนาเป็นจิตวิญญาณของสังคม ถ้าสถาบันศาสนาได้สอนให้คนประพฤติปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระศาสนา สังคมนั้นจะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก เช่น

- การปลุกฝังศีลธรรม-จริยธรรม

⁴⁴ กระทรวงศึกษาธิการ. การวัฒนธรรมศึกษา:กระบวนการบริหารและจัดการวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: เอกสารประกอบการสัมมนาเพื่อจัดทำแผนการศึกษาและการวัฒนธรรม ฉ.ที่ 1.(อนุกรมการฯศาสนาและวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ,2538).หน้า 96

- การใช้ศิลปะปฏิบัติทางศาสนารณรงค์ในเรื่องความสุจริตใจ จึงจะช่วยลดอาชญากรรมและการทำผิดวินัยทางสังคม ฯลฯ
- ศาสนาจะช่วยบ้านเมืองในการปกป้องทรัพย์สินของตนเองและเพื่อนบ้าน ฯลฯ การส่งเสริมสนับสนุนให้สถาบันวัด มัสยิด โบสถ์ในคริสต์ศาสนาทำหน้าที่อบรมประชาชน ให้ประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรม คำสอนของพระศาสนา ย่อมนำมาซึ่งความผาสุก บ้านเมืองไม่เป็นจราจลวุ่นวาย

ศีลธรรม ศีลธรรม พิธีกรรม ทางศาสนาเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ต้องส่งเสริม สนับสนุนให้มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละสังคม ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญแต่ขาดการทำนุบำรุงส่งเสริม สนับสนุนมาช้านาน

4. ด้านศิลปะและสุนทรียศาสตร์ ตลอดจนสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์รอบๆ หมู่บ้านเป็นเรื่องสำคัญประการที่ 4 ที่มนุษย์เราจำเป็นจะต้องรักษา ยกกระดับให้ดีขึ้น คนกับสัตว์จึงแตกต่างกันชัดเจนระดับจิตใจนี้เอง

สัตว์โลกทั่วไปก็รักความงามเช่น นกก็มีขนสีที่สวยงาม ร้องเพลงก็ไพเราะ แต่คนมีสมอง และปัญญาสูงกว่าสัตว์ ตรงที่สามารถพัฒนาความงามให้ผสมผสานกับสภาพแวดล้อมได้อย่างดี กว่าสัตว์ที่สามารถแก้ไขสิ่งที่อัปลักษณะรบกวนหรือแปลกปลอมจากธรรมชาติได้

มีหูที่สามารถรับรู้ข่าวสารและสามารถแก้ไขสิ่งที่รบกวน เช่น การร้องรำทำเพลง สามารถจำแนกได้ว่าเสียงอะไรเป็นดนตรีที่ไพเราะ เสียงอะไรที่ถือว่าเป็นที่รบกวน

มีลิ้น สัมผัสกับอาหารที่โอชะรสตามแต่ความเคยชินที่ได้รับการสร้างสมกันมา

มีกาย ที่สามารถแก้ไขปัญหาคืออยู่หลับนอน ฯลฯ

การศึกษาเรื่องสุนทรียศาสตร์เป็นปัจจัยในการยกระดับรสนิยม สร้างเกียรติภูมิของคนให้แตกต่างกันการยกระดับทางสุนทรียศาสตร์เป็นหัวใจสำคัญของคนและสังคม เป็นเครื่องแบ่งแยก ระหว่างสังคมดึกดำบรรพ์เพื่อมีชีวิตรอด (Salvage) มาเป็นสังคมอารยชน (Barbarian) พัฒนาเป็นสังคมอารยธรรม (Civilization) ตามที่กล่าวมาแล้วในตอนต้น

5. ประการสุดท้ายเรื่องของภาษา เป็นวัฒนธรรมที่มนุษย์ใช้ในการติดต่อสื่อสาร และสืบทอดประเพณี ศีลธรรม จริยธรรม เป็นการสืบทอดมรดกที่สร้างสมกันมาในอดีตให้สืบทอดต่อไป ภาษาจึงเป็นหัวใจสำคัญชนิดหนึ่งของวัฒนธรรม

เมื่อชีวิตของคนเกี่ยวข้องกับความรู้สึก 5 ประการเช่นนี้ แนวทางในการจำแนกเนื้อหาของวัฒนธรรมจึงเหมาะสมกับสังคมไทยมากที่สุดซึ่งขอบเขตของเนื้อหาของวัฒนธรรมในแต่ละหัวข้อมีดังต่อไปนี้

คนกับการดำรงชีวิต (Life)

มีรายการทางวัฒนธรรมที่จะต้องศึกษาและแก้ไขในเรื่องคนกับการดำรงชีวิต ดังต่อไปนี้

ประวัติการตั้งถิ่นฐาน

สถานที่ตั้ง

การอพยพ

ประวัติการอพยพ

การแต่งกาย

เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม

เครื่องประดับ

การแต่งหน้า (การสักกาย)

ฐานันดรการแต่งกาย

อาวุธประจำตัว

บ้านเรือนที่อยู่อาศัย

รูปร่างบ้านที่อยู่อาศัย

วัสดุก่อสร้าง

พิธีกรรมการสร้างที่พัก

องค์ประกอบภายในบ้าน

เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน

อาวุธยุโรปกรณ์แบบต่างๆ

การต่อสู้ป้องกันตัว

- มวยไทย

- ฟันดาบ

มรดกทางศิลปวัฒนธรรม

รูปปั้น-ประติมากรรม-อนุสาวรีย์

สัญลักษณ์ของเมือง

สถาปัตยกรรม

ย่านประวัติศาสตร์ (หรือสถาปัตยกรรมที่ควบคุมเป็นกลุ่ม เช่น วัด หรือ ตลาด)

อุทยานประวัติศาสตร์

นครประวัติศาสตร์

แหล่งโบราณคดี ฯลฯ

มรดกทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แม่น้ำ

แผ่นดิน

ต้นไม้ม ี ดอกไม้ ประจำเผ่า

สัตว์ประจำเมือง

พืชพันธุ์กรรมอื่นๆ

สุนทรียศาสตร์ (ศิลปะ)

ประเภทของศิลปะ

จิตรกรรม

ประติมากรรม

สถาปัตยกรรม

นาฏดุริยางค์ศิลป์

วรรณคดี

หมวดจิตรกรรม

ประเภทของจิตรกรรม

ภาพวาดลายเส้น

ภาพเขียนสี

ภาพซีดชุด

จิตรกรรมฝาผนัง

จิตรกรรมแผ่นผ้าใบ

หมวดประติมากรรม

ประติมากรรมรูปเหมือน

ประติมากรรมอุดมคติ

ภาพเล่าเรื่อง

ประติมากรรมลอยตัว

หมวดสถาปัตยกรรม

บทบัญญัติการควบคุมการก่อสร้าง

รูปแบบสถาปัตยกรรมประจำชาติ

เอกลักษณ์สถาปัตยกรรมแห่งชาติ

รูปแบบเอกลักษณ์สถาปัตยกรรม

- ฐาน- ใต้ถุน
- ผนังรูปทรง
- หลังคา เครื่องยอด
- งานมณฑลศิลป์ตกแต่ง

- ภายใน
- ภายนอก

วัสดุในการก่อสร้าง

- เทคโนโลยีการก่อสร้าง
- สภาพแวดล้อมและภูมิทัศน์
- การควบคุมภูมิทัศน์ของเมือง
- การควบคุมระบบนิเวศวิทยา

หมวดนาฏศิลป์และดุริยางค์ศิลป์

เอกลักษณ์ของนาฏศิลป์ไทย

- นาฏศิลป์แม่บท
- เทพเจ้าประจำวิชา
- เครื่องแต่งกาย
- อุปกรณ์การแสดง

จากข้อมูลขอบเขตของวัฒนธรรมไทยในแต่ละหัวข้อนี้ทำให้ทราบว่า "วัฒนธรรมไทย" นั้นมีขอบเขตของเนื้อหาที่กว้างมากทำให้ยากต่อการเลือกสรรว่าควรใช้เนื้อหาในส่วนใด มาใช้ในการออกแบบเพื่อให้ได้ความเป็นรูปธรรมมากที่สุด จึงควรที่จะทำให้นี้อ่อนนุ่มลงด้วยการใช้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นไทย เพื่อหาแนวทางการออกแบบป้ายสัญลักษณ์ที่สามารถสะท้อนวัฒนธรรมไทยได้ต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นไทย⁴⁵

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงลักษณะความเป็นไทยว่า ความเป็นไทยแสดงออกได้หลายรูปแบบ เช่น การพูดและเขียนภาษาไทย แต่งกายอย่างไทย อยู่บ้านไทย กินข้าวและอาหารไทย ไปวัดไทย ภาพวาดไทย อ่านวรรณคดีไทย กิริยามารยาท ความประพฤติ การวางตัวเล่นหัวอย่างไทย ร้องรำทำเพลงไทย หล่อปั้น แกะสลักแบบไทย ผู้รับแบบไทย หรือทำมาหากินจัดการงานปกครองบังคับบัญชาคน และความรู้ความคิดแบบไทย เป็นต้น ซึ่งอาจจะจัดหมวดหมู่ ความเป็นไทยออกได้เป็น 3 ประเภทคือ

⁴⁵ สุทธิณี ละไมเสถียร. วิทยานิพนธ์การสื่อความหมาย "ความเป็นไทย" ในชิ้นงานโฆษณาทางสิ่งพิมพ์ของบริษัท การบินไทย จำกัด (มหาชน) ในช่วงปี พ.ศ.2530 – 2537 ระดับมหาบัณฑิต (กรุงเทพฯ: ภาควิชาานฤมิตศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540).
หน้า 52.

1. ความเป็นไทยทางวัตถุ
2. ความเป็นไทยทางการกระทำหรือความประพฤติ
3. ความเป็นไทยทางความรู้และความคิด

กล่าวคือ ความเป็นไทย แสดงออกทาง ของไทย ทำอย่างไทย และคิดอย่างไทย ความเป็นไทยจะสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อมีกายเป็นไทย มีใจเป็นไทย และมีสิ่งของที่เป็นไทย

ความเป็นไทยด้านวัตถุ

หากมองไปรอบ ๆ ตัวจะเห็นสิ่งของต่าง ๆ มากมายเป็นของแบบไทย เมื่อมองจากของใกล้ตัวจะเห็นว่า เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายแบบไทยมีจำนวนมาก เช่น ผ้าถุง ไจกกระเบน ผ้าชิ้นผ้าสไบ เสื้อทรงกระบอก เสื้อชุดพระราชทาน สร้อยคอ สร้อยข้อมือ ต่างหู เครื่องใช้สำนักงาน เช่น ตู้โต๊ะ ตั้งเตียง ชุดรับแขก เครื่องใช้ในครัว ในห้องน้ำ โต๊ะเครื่องแป้ง ตูบ้านทรงไทย ประตู หน้าต่าง จั่ว ฝาบันได เครื่องมือ เช่น มีดอีโต้ มีดดาบ ไถ คราด กระบุง ตะกร้า ไซ ของเล่น เช่น สะป้า ตะกร้อ ไม้หนึ่งงานศิลปะ เช่น เครื่องปั้นดินเผา สิ่งแกะสลัก สิ่งหล่อหลอม ภาพวาด ลายไทย เพลง เครื่องดนตรี เช่น กลอง ระนาด ตะโพน ฉิ่ง ปี่ขลุ่ย รวมทั้งเครื่องแต่งกายของนักร้องนักแสดงแบบลิเก โขน หนังใหญ่

สิ่งเหล่านี้เป็นของใช้แบบไทยตามการใช้งาน ตามวัฒนธรรมไทย ตัววัตถุเป็นสิ่งที่เป็นท้องถิ่นหรือนำเข้าต่างประเทศ จากนั้นคนไทยนำมาประดิษฐ์ตามรูปแบบนิยมของคนไทย เช่น คนไทยนำเสื่อผ้ามาประดิษฐ์แบบไทย นำดินหรือไม้มาประดิษฐ์เป็นเครื่องปั้นดินเผา สิ่งแกะสลักหรือนำเหล็ก ทองแดง ทองเหลือง ทองคำ เงิน เพชร พลอย มาประดิษฐ์ตามแบบที่คนไทยปรารถนา จึงเกิดเป็นวัตถุไทยขึ้น โดยอาจเป็นวัตถุของชาติใดก็ได้ เมื่อเป็นแบบของไทยแล้ว ก็ จะมีความหมายหรือความสำคัญสำหรับคนไทย เป็นเครื่องแสดงความเป็นไทยทางวัตถุ

ในส่วนของสถาปัตยกรรมในที่นี่เริ่มจาก บ้านสามัญชนธรรมดาถึงในระดับขุนนาง ทั่วทั้งวัดและพระราชวังศิลปะการก่อสร้างสถาปัตยกรรมต่างๆ ของไทยในสายตาชาวตะวันตกยอมรับว่าสวยงาม โอ้อ้อ แต่อีกหลายคนก็ยอมรับว่าได้รับอิทธิพลจากศิลปินจีนปนอยู่ในสถาปัตยกรรมไทย ไม่น้อยทีเดียวอยู่บ้าง มีการพูดถึงช่างฝีมือของไทยว่าไม่ค่อยมีความคิดริเริ่มในการประดิษฐ์สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ได้แต่ลอกเลียนฝีมือของชนชาติอื่น แต่ก็ยังยอมรับว่าทำได้สวยงามไม่แพ้ต้นแบบทีเดียว

ความเป็นไทยทางกาย

ความเป็นไทยทางกาย หมายถึง ลักษณะกิริยาท่าทาง การประพฤติปฏิบัติตัว การพูดจากันที่มีระเบียบประเพณีปฏิบัติสืบกันมา ตัวอย่างกิริยาท่าทาง เช่น ลักษณะการทักทายที่ผู้มีอาวุโสหน่อยต้องยกมือไหว้ทำความเคารพผู้ใหญ่ เด็กไหว้ผู้ใหญ่ ศิษย์ไหว้ครู ลูกไหว้เจ้านาย หมราวาสไว้พระสงฆ์ เด็กเดินผ่านผู้ใหญ่ต้องก้มหลัง จะหยิบของที่อยู่เหนือศีรษะผู้ใหญ่ต้องขอ

โทษก่อน หรือขอให้ผู้ใหญ่หยิบให้ ต้องไม่นั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ ต้องเคารพยำเกรงผู้ใหญ่หรือผู้ที่มีอาวุโส ตำแหน่งฐานันดรสูง ต้องแสดงความสุภาพอ่อนน้อมต่อครู เป็นต้น เรียกว่า คนไทยมีความรู้สึกเกี่ยวกับที่ต่ำที่สูงอยู่มาก ความรู้สึกเช่นนี้ยังคงควบคุมไปถึงการพูดจาระหว่างกันด้วย เช่น เวลาผู้ใหญ่จะขอบคุณเด็กมักกล่าวแต่เพียงขอบใจ เด็กต้องใช้คำว่าขอบคุณ หรือขอบพระคุณต่อผู้ใหญ่ คำขึ้นต้นและลงท้ายจดหมายราชการเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่เห็นได้ชัด เพราะได้มีระเบียบกำหนดไว้ชัดเจน ว่าจดหมายถึงบุคคลระดับใด จะต้องขึ้นต้นหรือลงท้ายอย่างไร นอกจากนี้ ภาษาพูดระหว่างสมรวาสกับสงฆ์ สามัญชนกับเชื้อพระวงศ์ก็จะมีระเบียบระบุไว้ต่างหาก เช่นกัน

ยิ่งไปกว่านั้น ความเป็นไทยทางกายยังหมายรวมถึง ขนบธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ที่ถือปฏิบัติกันมานานอีกด้วย เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การบวช การแต่งงาน โคนจุก การตาย การขึ้นบ้านใหม่ พิธีแรกนา การทำบุญหรืองานบุญต่าง ๆ พิธีกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือที่เคารพนับถือ เป็นต้น

สรุปได้ว่า กิริยาท่าทาง ความประพฤติ กิริยาวาจา ขนบธรรมเนียมประเพณีที่เราถือปฏิบัติตาม ๆ กันมา เป็นการแสดงการเป็นไทยทางกาย ลักษณะการกระทำทางกายและวาจาของไทยนั้น มีความเฉพาะตนอยู่ที่สุภาพ อ่อนโยน ละมุนละไม สงบเสถียร รู้จักที่ต่ำที่สูง ความเป็นมิตร การรู้จักผ่อนสั้นผ่อนยาว ไม่แข็งกระด้าง ยิ้มแย้ม ร่าเริง รักสนุก รักความอิสระ ไม่เคร่งเครียดจริงจังต่อชีวิตมากนัก สรุปว่าคนไทยเป็นคนอ่อนโยน แต่ไม่อ่อนแอ ความอ่อนน้อมสงบเสถียรอาจกลายเป็นความเข้มแข็ง ดุดันได้ทันที เมื่อพบกับความไม่เป็นมิตร หรือศัตรู ทั้งนี้ไม่ว่าหญิงหรือชาย

ลักษณะเด่นเป็นพิเศษของคนไทย คือ การยิ้ม จนชาวต่างชาติพากันให้สมญาเมืองไทยว่าสยามเมืองยิ้ม คนไทยยิ้มได้ทุกโอกาส ไม่เฉพาะเวลามีสุข แม้ยามทุกข์ยามประสบภัย เจ็บปวด การยิ้มของไทยจึงอาจเป็นได้ทั้งมิตรและศัตรู แสดงได้ทั้งความสุขและความทุกข์

ความเป็นไทยทางใจ

ความเป็นไทยทางกายและทางวัตถุ มีกำเนิดมาจากความเป็นไทยทางใจ หรือความรู้ ความคิดอย่างไทย กล่าวคือ ความรู้ความคิดอย่างไทยเป็นตัววางแบบ ก่อลักษณะ กำหนดรูปลักษณ์เหล่านั้นขึ้นก่อน แล้วจึงไปกระทำหรือแสดงออกทางกาย และทางวัตถุอีกทอดหนึ่ง

ความเป็นไทยทางใจ หรือความรู้ความคิดของไทยนั้นมีอยู่มากมาย เช่น ความรู้ความคิด ความสามารถในการปกครองจัดการบ้านเมืองให้มีความร่มเย็น การจัดการหมู่คณะให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความสามัคคีกลมเกลียวมีระเบียบวินัย ความรักในเอกราช ไม่ยอมเป็นข้าหรือเมืองขึ้นต่างชาติ สามารถผ่อนหนักเป็นเบา ประสานประโยชน์ การกระทำ และความคิด เพื่อดำรงเอกราชของชาติ มีความรู้ความสามารถในการติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศเพื่อรักษาประโยชน์ของตน เป็นต้น จนสามารถดำรงความเป็นไทยมาจนทุกวันนี้

ในด้านการทำมาหากิน คนไทยก็มีความสามารถในการประกอบหน้าที่การงานตามยุคตามสมัย หาเลี้ยงชีพและหุ่ผู่คณะมาโดยตลอด จากการทำนา ทำไร่ การช่าง ไปจนถึงการค้าธุรกิจอุตสาหกรรมและบริการต่าง ๆ แม้สมัยก่อนจะมีแต่การเกษตรเป็นส่วนใหญ่ แต่ภายหลังก็ได้เพิ่มจำนวนการค้าอุตสาหกรรมและบริการให้มากขึ้น ตามความต้องการของสังคมสมัยใหม่ สามารถขุดค้นเอาทรัพยากรอันอุดมสมบูรณ์มาเป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต อาหารการกิน ในความเข้าใจของชาวตะวันตกนั้น เมืองไทยจัดเป็นเมืองที่มีทรัพยากรอาหารที่มีการบริโภคอาหารในแบบอดออม ไม่ฟุ่มเฟือยเท่าชาวตะวันตก

ระบบความเชื่อของไทยมีทั้งความเชื่อตามหลักเหตุผลของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ตามหลักธรรมของพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา อิสลาม และศาสนาอื่น การแพทย์ และการรักษาสมัยใหม่เป็นที่นิยมควบคู่กับการแพทย์แผนโบราณ ยาสมุนไพรมีการเรียนความรู้ความคิดสมัยใหม่ ควบคู่กับหลักธรรมของศาสนา คนไทยใช้หลักวิทยาศาสตร์ และหลักธรรมควบคู่กันไป แต่ความเชื่อในเรื่องผีสังนางไม้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การทรงเจ้าเข้าผี ตั้งศาลพระภูมิ ศาลเจ้า ไ้กราบไหว้ร่วมไปกับการเคารพนับถือพระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์อื่น ในความเชื่อหลายอย่างเช่นนี้ เป็นเหตุผลอย่างหนึ่งที่ทำให้คนไทยไม่เคร่งครัด งดมลาย ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมากนัก ในแง่ของประเพณีต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ประเพณีเกี่ยวกับวงจรชีวิตคือประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การแต่งงาน และการตาย ซึ่งเกี่ยวเนื่องกับศาสนาพุทธด้วย อีกประเภทหนึ่งคือเกี่ยวเนื่องกับศาสนาโดยตรง เช่น ประเพณีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เข้าพรรษา ออกพรรษา พิธีกฐิน เป็นต้น ชาวตะวันตกมีทรรศนะว่า พิธีทั้งหมดที่กล่าวมานั้นสำหรับคนไทยแล้ว เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ

จากแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นไทยที่แยกเป็น ความเป็นไทยทางวัตถุ ทางกายและทางใจที่ได้กล่าวมานั้น เบื้องต้นนั้น มีความน่าสนใจและสอดคล้องกับผลสรุปของการสัมมนาเรขศิลป์ ในหัวข้อเรื่อง เอกลักษณ์ไทยในงานเรขศิลป์ ซึ่งในการจัดงานสัมมนาครั้งนี้บรรจู่อยู่ในรายวิชาสัมมนาเรขศิลป์ เป็นการพูดคุยกันระหว่างวิทยากร คือ คุณไพโรจน์ ธีระประภา และ นิสิตปริญญาโท ภาควิชาอนุมิติศิลป์ อาจารย์ผู้สอนรายวิชา และผู้ที่มีความสนใจ ในวันเสาร์ ที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2546 ตั้งแต่เวลา 13.00 – 16.00 น. โดยมีข้อสรุปดังนี้

ข้อสรุปเกี่ยวกับการใช้เอกลักษณ์ไทยในงานเรขศิลป์ ในเรื่องต่างๆ ดังนี้

1. **กลุ่มเป้าหมาย** เป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก คนที่เรารู้จักทำงานให้หรือผู้ที่บริโภคงานเราอยู่ในยุคไหนและเป็นคนแบบไหน
2. **องค์ประกอบการออกแบบเรขศิลป์** โดยสามารถจำแนกเป็น **ลักษณะทางรูปธรรม**

1. การใช้ตัวอักษรไทย วิธีการเลือกใช้ต้องคำนึงถึงนัยยะแฝงของตัวอักษรว่า สามารถเข้ากับงานออกแบบนั้น ๆ ได้หรือไม่ เช่น ตัวอักษรแตก ๆ ทำให้นึกถึงความ น่ากลัว หรือลักษณะตัวอักษรเรียบ ๆ เก๋ขี้ขลาด ๆ ที่ให้ความรู้สึกของความทันสมัย

2. ลายเส้น ลายเส้นที่ให้ความรู้สึกเป็นแบบไทย ๆ จะมีลักษณะเด่น คือ มีความ หลวมเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งได้มาจากลวดลายไทยต่าง ๆ เช่น ลายกนก ลายกระจัง เป็นต้น โดยคุณไพโรจน์ ได้เปรียบเทียบลักษณะของสี่เหลี่ยมจัตุรัสที่เกิดขึ้นในรูปแบบ ต่าง ๆ คือ ถ้าเป็นสี่เหลี่ยมแบบมุมมน จะแสดงถึงบุคลิกของความเป็นญี่ปุ่น หรือถ้า เป็นสี่เหลี่ยมมุมฉาก จะแสดงบุคลิกของความเป็นตะวันตก และถ้าจะมองแบบมุม ไทย ๆ สี่เหลี่ยมนั้นก็ต้องมีมุมแหลมยื่นออกมา นั่นเอง

3. สี การเลือกใช้สีแบบตุน ๆ เป็นเปอร์เซ็นต์ที่มาก และมีสีสดในปริมาณที่น้อย แทรกอยู่

4. ภาพถ่าย ยังหาข้อสรุปไม่ได้

5. ที่ว่าง จริง ๆ แล้วที่ว่างแบบไทยสามารถใช้แบบโล่งๆได้ ในกลุ่มเป้าหมายที่ ต้องการความมีระดับ เพื่อเพิ่มรสนิยมที่ดีให้กับงาน ส่วนงานที่ยุ่งๆวุ่นวายเหมือนป้าย ภาณยักษ์ จะใช้ในระดับชาวบ้าน โดยต้องคำนึงถึงเรื่องของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก เช่นกัน

6. อนิเมชันไทย หรือภาพเคลื่อนไหวของไทย อยู่ในช่วงการสร้างวัฒนธรรม ยังหา ข้อสรุปไม่ได้

7. ข้อความหรือภาษา ภาษาไทยมักจะใช้ภาษาิต และคำคล้องจอง

ลักษณะทางนามธรรม

- อารมณ์ความรู้สึก ที่ดูแล้วต้องอมยิ้มด้วยแง่คิดดี ๆ ให้ความรู้สึกที่กินใจ หรือมี อารมณ์ขัน

จากข้อมูลที่ได้กล่าวมาทั้งหมดในส่วนที่ 6 ว่าด้วยเนื้อหาของวัฒนธรรมไทย และแนวคิด เกี่ยวกับความเป็นไทย ทำให้ทราบว่าการแสดงออกถึงวัฒนธรรมแบบไทยนั้น สามารถแสดงออก ได้ 3 แนวทางคือ ความเป็นไทยทางวัตถุ ทางกาย และทางใจ ซึ่งในแง่ความเป็นไทยทางวัตถุ นั้น มี เนื้อหาที่เป็นรูปธรรม เหมาะสมในการนำมาศึกษาเพื่อหาแนวทางในการออกแบบป้ายสัญลักษณ์ สำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลประเภทเกาะที่สามารถสะท้อนวัฒนธรรมไทย ได้อย่างเหมาะสมต่อ ไป รวมถึงข้อสรุปในเรื่ององค์ประกอบในงานเรขาคณิตที่สะท้อนเอกลักษณ์ไทย นั้น ค่อนข้างมี ประโยชน์ ในการนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบสัญลักษณ์ภาพที่สะท้อนวัฒนธรรมไทย สำหรับงานวิจัย ในครั้งนี้ได้เช่นกัน